

TÜSİAD

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

*NİELİN
DEMİRTAŞ*

84

**YILINA
GİRERKEN
TÜRK
EKONOMİSİ**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

1984 YILINA GİRERKEN

TÜRK EKONOMİSİ

İSTANBUL

20 OCAK 1984
(Yayın tarihi)

(Yayın No: TÜSİAD-T/84.1.79)

Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. 233/9-10, Harbiye/İstanbul

Bu raporun tamamı veya bir bölümü TUSİAD "1984
Yılına Girerken Türk Ekonomisi" referansı zikr-
edilmek kaydıyla yayınlanabilir.

ÖZET VE SONUÇ

1

BÖLÜM I
MİLLİ GELİR, YATIRIMLAR, KAMU MALİYESİ,
ÜRETİM, İSTİHDAM

1

1) Gayri Safi Milli Hasıla

1

2) Ekonominin Genel Dengesi (1983-1984)

11

3) Sabit Sermaye Yatırımları

13

4) Önemli Projelerin Durumu

17

5) Kamu Maliyesi

21

6) Üretim

27

7) Özel Sektör İmalat Sanayii'nde Kapasite Kullanımı

32

8) İstihdam

34

9) Ortalama Sigortalı Ücretleri

36

BÖLÜM II

PARASAL GELİŞMELER

37

1) Emisyon ve Para Arzı

37

2) Mevduat

43

3) Kredi Gelişmeleri

46

4) Banka Sisteminde Kaynak-Kullanım Dengesi

52

5) Faiz Oranları

52

6) Sermaye Piyasası

54

7) Fiyatlar

56

BÖLÜM III

DİŞ EKONOMİK İLİŞKİLER

67

1) İhracat

67

2) İthalat

73

3) Dış Ticaret Dengesi

79

4) İsci Dövizleri

79

5) Ödemeler Dengesi

84

6) Dış Krediler

86

EK: TÜSİAD 1984 GEÇİCİ TAHMİNLERİ

89

1983 YILI EKONOMİK ÖNLEMLERİ

93

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

"1984 Yılına Giren Türk Ekonomisi" 1983 yılının biten son rakamlarına dayanılarak hazırlanmıştır.

TÜSİAD, kamu yararına çalışan özel bir kuruluş olup yayınlarında tarafsız ve objektif kalmayı amaç edinmiştir. Bu nedenle, raporda belirtilen değerlendirmelerin TÜSİAD üyelerinin görüşleriyle veya resmi görüşlerle doğrudan veya dolayısıyla bir ilişkisi söz konusu değildir.

Bu rapor, TÜSİAD Genel Sekreteri E. İhsan. Özöl yönetiminde (atfabe sırasıyla) Adnan Büyükködeniz (Parasal Gelişmeler ve ekonometrik model çalışmaları), Tufan Çınarsoy (Üretim, İstihdam, Fiyatlar), Güçin Gürkan-Ürgüçü (Milli Gelir, Kamu Maliyesi, Dış Ekonomik İlişkiler) den müteşkil TÜSİAD Araştırma Grubunca hazırlanmıştır.

Prof. Dr. Demir Demirel Milli Gelir, Parasal Gelişmeler ve tahmin çalışmalarının değerlendirilmesinde ve Prof. Dr. Erdoğan Alkin'in Dış Ticaret, Kamu Maliyesi konularında yorum ve önerilerinden yararlanılmıştır.

TÜSİAD ekonometrik modeli Doç. Dr. Süleyman Özmen başkanlığında bir grup tarafından hazırlanmıştır.

Raporun hazırlanmasında Bakanlıklar, DPT, TC Merkez Bankası, Devlet İstatistik Enstitüsü, ANKA, EBA, İKA, IMF, IBRD ve OECD yayınlarından yararlanılmıştır.

Rapor Leyla Dinçmen ve Günay Erler tarafından diktir edilmiştir.

İstanbul, Aralık, 1983

ÖZET VE SONUÇ

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün son geçici tahminlerine göre 1983 yılında GSMH'nin sabit fiyatlarla yüzde 3.2 oranında büyümesi beklenmektedir. Bir yıl önce büyüme hızının yüzde 4.6 olduğu düşünülrse, bu yüzde 1.4'lük bir düşüş ifade etmektedir. Tarım sektöründe gelişme hızı yüzde 0.7'lik bir gerileme gösterirken sanayi kesiminin 1983'de yüzde 6.3 oranında gelişmesi beklenmektedir. İmalat sanayinin gelişme hızı yüzde 7.3 ile bir önceki yılın yüzde 6.4'lük oranını geçerken, inşaat sektörü gelişme hızının bir önceki seneyle oranla gerilemesi beklenmektedir.

1983 yılının ilk dokuz aylık sonuçlarına göre, 1982 yılında olduğu gibi sanayi- de üretim satışların üstünde seyretmiştir. İmalat sanayisinde kapasite kullanımı 1982 yılına oranla daha yüksek olmakla beraber 1983'ün ilk dokuz aylık dönemi içinde kısmen gerilemiştir. 1983 yılında satışlar üretime kıyasla sağlıklı bir gelişim göstermemektedir. 1983 yılının ilk dokuz aylık döneminde imalat sanayi sektöründe üretimden stoklara ilave 51.9 milyar TL.sıdır. Bu miktar ilk dokuz aylık üretimin yüzde 5'ini teşkil etmektedir. Üretimden stoklara ilavenin en yüksek olduğu sektör; çimento, tuğla, kiremit gibi inşaat malzemelerinin üre- tildiği sektördür.

İmalat sanayisinde tam kapasiteyi kullanmama nedenleri arasında, iç talepteki yetersizlik geçen yıl a oranla gerilerken, dış talep yetersizliği geçen yıl a oranla daha önemli boyutlara yükselmiştir. Malı güçlükler kapasite kullanımında önemli korumaktadır. Yerli ve ithal hammaddeler ve enerji yetersizliği bu yıl a yine gündeme gelmiştir. Bu gelişmeler sonucunda ekonomik yapımızın yüzde 70 kapasite ile üretimde darbogazlarla karşılaşmadan üretimi sürdürdüğü, ancak kapasite kullanımının yüzde 70'in üstüne çıktığı zaman başta enerji olmak üzere re kesitli ithal malları darbogazları oluştugu anlaşılmaktadır.

Sınai üretim olumlu bir gelişme içinde olmakla beraber üretimi azaltan temel mal sayısı (Ocak-Ağustos döneminde) 110 mal içinde 33'ü bulmaktadır. Aralarında önemli hammaddelerin yer aldığı bu grupta çimento, tas kömürü, ham petrol, bakır

konsantre, blister bakır, alümina ve çinko önemli azalmalar göstermektedir.

Tarımsal üretim 1982 yılına oranla gerilemiştir. Hububat üretimi yüzde 7.9 daha düşük gerçekleşmiştir. Reel tarımsal gelir gerilerken, moneter tarımsal gelir enflasyonun çok gerisinde artış kaydetmiştir. Tarımsal gelirdeki bu olumsuz gelişmeler tarım sektörünün sanayi ile dengeli bir biçimde gelişmesini, dolayısıyla milli gelirin büyüklüğünü olumsuz olarak etkilemektedir.

Toplam sabit sermaye yatırımları içinde özel sektörün payı büyük çapta gerileyerek 1973 yılında yüzde 53.1'den 1983 yılında yüzde 39.7'ye düşmüştür.

Mali aracı kuruluşların az gelişmiş yapıları özel yatırımların gerilemesinde olumsuz bir rol oynamaya devam etmiştir.

2.600 milyar lira büyüklüğünde olan 1983 yılı konsolide bütçesinin vergi gelirleri sekiz ayda 1.401.9 milyara yükselmiştir. Aynı devre içinde harcamalar ise 1.418.9 milyar lirayı bulmuştur. Harcamaların dağılımı gözden geçirildiğinde 1980 yılında yüzde 40 olan cari yatırımların payının 1983'de yüzde 46'ya yükselirken, yüzde 26 olan yatırımların payının yüzde 21'e düşmesi beklenmektedir.

İşsizlik, Türkiye ekonomisinin kronik sorunlarından biri olarak çözüm beklemektedir. İşsizliğin göstergelerinden biri olan açık işsizlik süratli bir şekilde artmış, Eylül 1981'de 278 binden Eylül 1982'de 437 bine ve Eylül 1983'de ise 624 bine tırmanmıştır.

Günlük ortalama sigortalı ücretleri dört yıl boyunca nominal olarak üç katına yükselmekle beraber fiyatlarında yakın oranlarda artış göstermeleri reel ücretlerin sabit kalmasına neden olmuştur.

Fiyatların yılın onbir aylık döneminde ortalama artışının yüzde 30 oranında gerçekleşme keskinleşmiştir. Hedef alınan enflasyon oranı yüzde 20 olduğuna göre gerçekleşme yüzde 50 aşırı olmaktadır. Ocak-Kasım döneminin kapsayan toptan esya fiyat endeksi yıl sonu itibarıyla yüzde 33.4 artış göstermiştir. Bu oran geçen yıl yüzde 19.0 idi. Son bir yıllık değişimler ise Kasım ayı itibarıyla toptan esya fiyat endeksinde yüzde 39.9 gibi yüksek bir oran göstermektedir. Bu oran geçen yıl yüzde 21.1 olarak gerçekleşti. Diğer taraftan Ticaret Bakanlığı Ankara ve İstanbul geçinme endeksleri ise 1983 yılı itibarıyla toptan esya fiyatlarının altında seyr-etmektedir. Ocak-Kasım döneminde (yıl sonuna göre) geçinme endeksi Ankara'da yüzde 30.3, İstanbul'da ise yüzde 31.8 olarak gerçekleşmiştir. Ekim ayı sonu itibarıyla OECD ülkeleri arasında tüketici fiyatları artışında Türkiye izlandadan sonra ikinciliği bu yıl da devam ettirmiştir.

1983 yılının on aylık rakamlarına göre yatırım müraaattlarında ve büyüklüklerinin de eski yıllara göre gelişmeler devam etmektedir. Yatırımlarda öngörülen ihracat taahhütleri de giderek düşmektedir.

İnsaat sektöründe gelişmenin hızının geçen seneye göre yüzde 0.4 daha gerilemesi beklenmektedir. Buna karşılık bu sektördeki metrekaşe maliyetleri dokuz ayda yüzde 40 oranında artış göstermiştir.

1982'nin ilk yarısında 1981 ile mukayese edilebilir bir gelişme hızı sergileyen emişyon, aynı yılın ikinci yarısında hızlanmış ve 1982 Ekim ayında emişyon yıllık artış hızı yüzde 39.9'a ulaşmıştır. 1983 Ekim ayında ise yıllık emişyon artış hızı yüzde 29.5'e gerilemiştir. Yıl içi artış hızları karşılaştırıldığında 1982'nin ilk on ayında emişyonun yüzde 33.4'lük artışına karşın 1983'ün aynı dönemde emişyon 125.08 milyar artışla yüzde 23.2 artış hızı kaydetmiştir. 25 Kasım 1983 itibarıyla ise emişyon 78.3 milyar TL.sına ulaşmış olup, onbir aylık artış hızı yaklaşık yüzde 25 civarında gerçekleşmiştir.

Emişyon hacminin ilk on aylık devrede yüzde 23.2 artışına paralel olarak dar ta-nımı para arzı yüzde 15.5 vade-i mevduatı kapsayan M2 ise yüzde 12.4'lük bir artış kaydetmiştir. Parasal genişleme ve enflasyon hızları karşılaştırıldığında 1982 Ekim ayında M1 yıllık yüzde 38.1 artış ile yüzde 22.1'lik fiyat artış hızının üzerine çıkarken, 1983 yılı Ekim ayında M1, yüzde 36.4'lük yıllık artış hızıyla bu dönemdeki enflasyon hızı seviyesinde gerçekleşmiştir. Reel para stoku 1982

sonunda 27.86 milyardan Ekim 1983'de 25.25 milyara düştüğü görülmektedir. Ancak, para arzı yıllık artış hızının fiili enflasyon oranına eşit ya da biraz altında gerçekleşmesini parasal genişlemenin enflasyon üzerinde önemli etkisinin kalmadığı şeklinde yorumlamak doğru değildir. Enflasyon, dış ticaret hadlerinde ekonomimiz aleyhine süregelen olumsuz gelişmenin devamı, mal ve hizmet arzında azalma ve yavaşlayan büyüme vb. sebeplerle mevcut parasal genişlemenin gerektirdiği düzeyin üzerine çıkmıştır. Bunun yanında takib edilen istikrarsız emisyon modelinin ve (ilan edilen enflasyon oranının tutturulamaması) enflasyonist beklentileri hızlandırmak yoluyla enflasyona katkıda bulunduğu da söylenebilir.

1983'de diğer parasal büyüklüklere benzer tarzda, mevduat artış hızında yavaşlama gözlenmiştir. Ekim 1982'de 1981 sonuna göre toplam mevduat artışı yüzde 28 civarında iken (yıllık artış hızı yüzde 35.1), Ekim 1983'de 1982 sonuna göre artış oranının ancak yüzde 10.6 seviyesinde kaldığı görülmüştür.

Vadeli tasarruf mevduatı 1982'nin ilk on ayında yüzde 62 oranında artmasına karşın 1983'ün aynı döneminde yüzde 9.6'ya gerilemiştir. Bu durum vadeli mevduat türünde belli bir üst sınıra yaklaşıldığını göstermez. Gerçekte, 1983'te enflasyonist beklentiler yüksek olmuş, mevduat faiz oranları nisbi yapısı vadeli yerine vadesiz mevduatı özendirmiş ve vadeli tasarruf mevduatından önemli bir gelişme beklenmemiştir. Buna karşılık, yeni faiz oranlarının 1984 için yüzde 40'ın altında bir enflasyon beklentisi varsayımı altında vadeli tasarrufu özendirici nitelikte olacağı söylenebilir.

Son birkaç yıldır toplam mevduat içinde kamu bankalarının payındaki artış eğilimi 1983'de de devam etmiş ve bu pay yüzde 44.4'e yükselmiştir. Yabancı bankaların düşük olan payındaki hafif artış hesaba katılmazsa kamu bankalarının lehindeki bu gelişme, özel bankaların tutarlı biçimde azalan payları ile dengelenmektedir.

Ekonomide toplam kredi stoku ilk on aylık dönemde 586.7 milyar TL.sı (yüzde 23.9 oranında) Ekim sonunda 3.038.5 milyar TL.sına ulaşmıştır. Bu artışa tüm banka kesiminin katkısı 483.6 TL.lık kredi artışı ile olmuştur. Oransal olarak ifade edildiğinde tüm banka kredileri Ocak-Ekim 1982 döneminde yüzde 23.8, 1983'ün aynı döneminde yüzde 24 artış kaydetmiş, buna mukabil Merkez Bankası doğrudan kredileri Ocak-Ekim 1982 döneminde yüzde -1.2 azalışa karşın 1983'ün aynı döneminde yüzde 2.5'lik bir artış kaydetmiştir.

Bu gelişmeler neticesi banka kesiminin toplam kredi stoku içindeki payı 1982'de yüzde 85,2'den 1983 Ekiminde yüzde 82,3'e gerilemiştir.

1983'de banka kredi artışı hızında gözlemlenen belirgin yavaşlamayı kredi maliyetlerinin halen yüksek olusuna rağmen varolan kredi talep fazlası hesaba katılırsa, kısken banka sisteminizde kredi fonu yaratan mevduat hacmi artışı hızındaki yavaşlamaya bağlamak mümkündür.

Merkez Bankası kredilerinin kamu-özel kesim arasındaki dağılımı incelendiğinde, kamuya açılan kredilerin yüzde payı 1981'de yüzde 66,8, 1982'de yüzde 5,4 iken, sözkonusu pay Ekim 1983'de yüzde 55,5'e gerilemiş, buna mukabil özel sektöre açılan krediler toplam içinde yüzde 44,5'lik bir paya ulaşmıştır. Özel kesimin giderek artan oranda kredilendirme eğilimi olumlu bir gelişmedir. Ancak kamu idareleri açıklarının halen önemli ölçüde Merkez Bankası kaynaklarıyla finanse oluyor olması, para bazını genişletici bir etki yapmaktaki olup, bu da parasal genişlemeyi hızlandıran bir etki olarak ortaya çıkmaktadır.

Çözüm uzun vadede kamu açıklarının azaltılmasıdır. Merkez Bankası kamu finansman hacmine de yıllık üst sınır (tavan) uygulanması yerinde olacaktır. Eğer kamu finansman ihtiyacı bu tavanın üstüne çıkarsa, Merkez Bankası emisyon dışı kaynak kullanma yoluna gider ve para arzının belirlenen limitler içinde kalmasını sağlayabilir.

1983 yılında on aylık ihracat artışı geçen yılın es dönemine oranla sadece yüzde 2,2 oranında artış göstermiştir. 1982'nin es döneminin artışı hızı yüzde 25,2 idi 1981 yılının oranı ise yüzde 64,4 idi. Bu durumda, 1983 yılındaki ihracat artışı hızı son üç yılın en düşük düzeyine inmiş bulunmaktadır. İhracat artışı hızındaki düşüşe karşılık ithalat artışı hızında yükselme görülmektedir. 1981 yılının ilk on ayının ithalat rakamı 7,171 milyar dolar bir önceki yılın esdöneminin ithalatı 6,246 milyar dolarla mukayese edildiğinde yüzde 14,4'lük bir artış görülmektedir. Oysa ithalat artışı 1982 yılında frenlenmiştir.

1982 yılının on aylık ithalat rakamı 6 milyar 975 milyonla bir önceki yıla göre yüzde 2.7'lik bir düşüş göstermişti. Ancak 1982 yılında sağlanan ithalat azalması 1983 yılında devam ettirilememiş, dolayısıyla 1983 yılının on aylık ithalatı 7 milyar 320 milyon dolara çıkarak yüzde 4.9 oranında bir yükselme göstermiştir.

Bütün bu gelişmeler neticesinde ihracatın ithalatı karşılama oranı 1982 yılının ilk on ayında 62.75 iken 1983'ün eşdöneminde yüzde 61.13'e düşmüştür. İthalat artış hızındaki yükselme ile ihracat artış hızındaki düşme dış ticaret dengesi ni olumsuz olarak etkilemiştir. On aylık dış ticaret rakamları incelendiğinde 1981 yılında 3 milyar 675 milyon dolar olan dış ticaret açığının 1982 yılında yüzde 29.3 oranında azalıp 2 milyar 598 milyon dolara düştüğü gözlenmektedir. Bu olumlu eğilim 1983'ün eşdöneminde sağlanamamış, bu yıl dış ticaret açığı tekrar artış göstererek (yüzde 9.5) 2 milyar 845 milyon dolara yükselmiştir.

İhracattaki olumsuz gelişmenin yanısıra işçi dövizlerinde düşüş trendi devamlı hale gelmiştir. 1983 yılının ilk dokuz aylık döneminde 1 milyar 216.2 milyon dolar tutan işçi dövizleri geçen yılın eşdönemindeki 1 milyar 649.2 milyon dolara oranla yüzde 26.3'lük bir azalma göstermiştir. 1982 yılının eşdöneminde bir önceki yıla göre yine bir azalma sözkonusu olmakla beraber bu oran yüzde 13.8 ile 1983'deki işçi gelirlerindeki düşme oranına göre 12.5 puan daha az idi. Dolayısıyla ihracat ile işçi dövizleri toplamının ithalata oranı yüzde 87.8'den yüzde 78.5'e inmiştir.

Turizm ve dış seyahat gelirleri 1983'ün dokuz aylık döneminde 154.9 milyon dolar-
dan 207.1 milyon dolara yükselirken (yüzde 33.7'lik bir artış) dış ekonomik iliş-
kilere ait göstergelerin yegane pozitif kalemini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, 24 Ocak kararlarının alınmasından buyana dört seneye yakın bir sü-
re geçmiş bulunmaktadır.

Dört yıl içinde genel olarak enflasyonla savaş ve ihracatta son derece başarılı uygulamalar kaydedilmiş, ancak son zamanlarda hem enflasyon yeniden canlanmaya başlamış, hem de ihracattaki artış temposu hızını kaybetmiştir. Yapısal sorun-
larla ilgili yasalarda gerekli değişikliklerin çoğu yapılmasına rağmen bunların uygulamaya konulmaları gecikmekte ve geçen zaman aleyhe çalışmakta, ekonominin geleceği tehlikeye girmektedir.

Önümüzdeki dönemde bütün dikkatlerin, ekonomide işsizliğin azaltılması, ihracat ve yatırımların canlandırılması, sanayicinin batı standartlarına uygun bir biçimde finansmanı, KİT'lerin verimli ünitelere dönüştürülmesi, enerji ve konut konularında yoğunlaştırılması kritik bir önem arz etmektedir.

Kapalı bir ekonomi düzeninden dışa açık serbest piyasa ekonomisine geçişin en az sarıntı ile yapılabilmesi için geniş kapsamlı bir geçiş dönemi planlaması yapılmalı ve titizlikle uygulanmalıdır. Bu plan gerek kamu ve gerekse özel sektörden beklenenleri ayrıntılı ve seffaf bir biçimde sergilemeli ve gizli hazırlanan şaşırtıcı önlemler devri artık kapatılmalıdır.

Bugüne kadar işsizlikle yapılan savaşın başarısızlığı nedenlerini değerlendirmek ve yeni boyutlu çözümler getirme zamanı gelmiştir. Bugünkü işsizlik oranını döndürabilmek için iç pazarı genişletecek ve enflasyonist olmayacak yeni çözümlere gerek vardır. İşsizlerin il ve ilçeler itibarıyla kesinlikle bilinmesi ve işsizlerin en yakın merkezlerde eğitilmesi, okulların asgari bir sanat öğretecek şekilde programlarının düzenlenmesi, vatillere işsizlikle mücadele komisyonları kurma, kurslar ve özel iş bulma büroları açma, yerel tasarruf ve yatırım gücünü harekete geçirme konularında geniş yetkiler verilmesi programlanmalıdır.

Yatırımların kamu ve özel arasındaki dağılımının bozulduğu ulusal kaynakların yanlış projelere gitmesine, anormal gecikmelere, gereksiz personel giderlerine ve israflarına neden olmaktadır. Örneğin özel sektörde yüzde 50 getirisi olan bir proje yüzde 5 getirisi olan bir kamu projesi yüzünden yapılamama tehlikesi ne maruz bulunmaktadır. Nitekim sabit sermaye yatırımları içinde özel sektörün payı finansman sorunu nedeniyle giderek azalmaktadır. Yatırım kredileri faiz, vade ve diğer koşullarının gerek özel ve gerekse kamu firmaları için standart hale getirilmesi bunu sağlamak üzere yeni düzenlemeler yapılması uygun olacaktır.

Son üç, dört yıldır Türk Lirasının döviz kadar kit olduğu bir dönem yaşıyoruz. Bunun bilincinde olarak, ulusal projeleri özel veya kamu birliğinde bir tercih sırasına koyma ve bu sıraya göre TL veya döviz finansmanı sağlama durumundayız. Bazı firmaların yapısal durumlarının piyasa ekonomisi düzenine tam uymaması ve konjonktürel gelişmelere göre gelirlerinde zaman zaman azalmaların başgöstermesi olağan bir.

gelişme olup bu durum hemen hükümet müdahaleleri veya yardımlarını gerektirmez. Ancak, bazı hallerde bir işletmenin hemen kapanması ve büyük işçi yığınının işsiz bırakması sözkonusu ise bu işçilerin tedricen başka yerlere yerleştirilmeleri için zaman kazanılması gerekebilir. Diğer bir örnek ise kritik bir endüstri dalında teknoloji yenilemesinin yardımı gerektirmesidir. Her halikârda kurtarma işlemleri işveren veya işçilere gereksiz yere yüksek gelir veya ücret sağlama yolu olmamalıdır. Bu amaçla kurtarma operasyonlarında objektif kriterler geliştirilmesi zorunludur. Herşeyden önce, kurtarma operasyonlarının kısa süreli olması ve piyasa ekonomisine ait çözümleri esas alması şarttır. Yani kurtarma operasyonu yönetim ve üretim usulleri yanlış bir firmaya mükafat verme anlamına gelmemeli ve şeffaflığı sağlamak için kurtarma gayretlerine özel finansman gruplarının katılması da sağlanmalıdır. Kurtarma operasyonunun nedenleri, etkileri ve giderleri halkoyuna hemen açıklanmalıdır.

İç tasarruf ve yatırım noksanlığına çare olmak üzere banka ve ihracatçı kuruluşların ve verimli KİT'lerin dış finans piyasalarından borçlanmaları teşvik edilmelidir.

Ekonomik sorunlara yaklaşım biçimimiz ile ilgili son bir noktaya değinmekte yarar vardır. Son yıllarda ekonomi politikamızda daha çok makro büyüklükler üzerinde durulmuş ve yeterli mikro çalışmalar yapılmadan sorunlar bu büyüklüklere göre çözülmeye çalışılmıştır. Ülkemizde istatistiklerin çeşit ve niteliği gelişmiş batı ülkelerine göre nispeten az gelişmiş olduğundan ekonominin reel büyüklüklerine ilişkin önemli politika uygulamalarında sektör veya sorun alanını tamamiyle aydınlatacak ve ekonomist uzmanlarca yapılmış mikro etüdlerden daha fazla yararlanılabilirse hata yapma ihtimalimizde o ölçüde azalacaktır.

BOLÜM I

1. Gayri Sati Mitli Hasila

Devlet İstatistik Enstitüsünün 1983 yılının ilk dokuz aylık verilerine dayanarak sektörler itibarıyla hazırladığı üçüncü geçici tahmine göre 1983 yılında GSMH'nin cari fiyatlarla yüzde 29,7, sabit fiyatlarla ise yüzde 3,2 oranlarında büyümesi beklenmektedir. Yüzde 3,2'lik büyüme hızı 1982 yılında elde edilen yüzde 4,6'lık büyüme hızına göre yüzde 1,4'lik bir gerileme göstermektedir. Büyüme hızındaki yavaşlamanın en önemli nedeni tarım sektöründe 1982 yılında elde edilen yüzde 6,2 oranındaki gerilemeye kıyasla 1983 yılında bu sektörün yüzde 0,7'lik bir gerileme eğilimi göstermesidir. Tarım ve Orman Bakanlığı teşkilatından verilen üretim verilerine dayanılarak yapılmış olan tahmine göre yas çay, fındık, pamuk, nohut, mercimek, tütün, badem, antep fıstığı, soya, kimyon, aycıgeği, susam, armut, kağıt, üzüm, yerkıstığı ürünlerinde artış görülmektedir; buğday, arpa, çavdar, yulaf, çeltik, sekepıncarı, soğan, zeytin, limon ve diğer bazı tarım ürünleri üretiminde düşme olmuştur. Ayrıca gırdı kalemlerinden kimyasal gübre, tohumluk, akaryakıt ve yağ tüketim miktarlarında görülen artışlar bu sektörün sabit fiyatlarla hesabında 1982 yılı son tahminine göre yüzde 0,7 gerileme meydana getirmiştir.

Geçen sene yüzde 6.3 oranında bir gelişme gösteren sanayi kesiminin 1983'de de yüzde 6.3 oranında gelişmesi beklenmektedir. 1982 yılında yüzde 6.4 gelişme göstermiş olan imalat sanayinin yüzde 7.3 oranında gelişmesi beklenmektedir. Bu sektörün kamu kesiminde gıda, mensucat, kâğıt, kimya, metal ana sanayii, makine sanayii sektörleri üretiminde artış; orman ürünleri, tas ve topraga dayalı sanayi yi sektörleri üretiminde düşme görülmektedir. Özel kesimde gıda maddeleri mensucat, kâğıt, kâğıt ürünleri ve basım ana kimya, diğer kimya, petrol ve kömür türevleri, lastik ürünleri, metal ana sanayii, makine sanayii, metal esya, tasit araçları sanayii sektörlerinin üretimlerinde artış; orman ürünleri ve mobilya, tas ve topraga dayalı sanayii, diğer patistik mamuller petrol ürünleri sanayii sektörlerinde üretim düşmesi olmuştur.

Durgunluğun devam ettiği inşaat sektöründe gelisme hizinin gegen seneye oranla biraz daha gerileyerek yüzde 0.4 olarak gerceklesmesi beklenmektedir. 1982 yılında ortalamaya yüzde 3.6 oranında gelisme gösteren hizmet sektörlerinin bu yıl da aynı oranda gelisme göstermesi beklenmektedir. 1982 yılında yüzde 4.9 oranında artan gayri safi yurtiçi hasılanın bu sene yüzde 3.3 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Dis ülkelerde çalışan işçilerin gönderdikleri döviz girdilerinin bir önceki yıla göre azalması dis alem net faktör gelirleri sektörünün GSMH'ya katkısını olumsuz yönde etkilemiştir.

Sektörel paylara bakılınca, tarım sektörünün payının yüzde 19,6'dan yüzde 18,3'e gerilediğini, sanayi sektörünün payının ise 1982'de yüzde 28,2'den 1983'de yüzde 29,9'a yükseldiği anlaşılmaktadır.

1983 yılı için tahmin edilen 1968 sabit fiyatlarıyla kıst başına düşen gelir son bes yılın en yüksek değerine ulaşmışsa da, bu gelir düzeyi, hızlı nüfus artışı ve büyük kalkınma harizleri nedeniyle hâlâ 1978 yılında gerçekleştirilen kıst başına gelirden daha düşüktür. Kıst başına gelir dolarla ifade edildiğinde farklı bir dalgatlanma görülmektedir. 1978-1980 arasında yükselen kıst başına dolarla ifade edilen gelir, 1980'den sonra sürekli olarak düşmüş ve 1983 yılında 1.087.7 dolar olan en düşük düzeye gelmiştir. 1978-1983 döneminde en yüksek kıst başına gelir 1980 yılında 1.463.4 dolar olarak gerçekleştirilmiştir.

1983 YILI GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA (GSMH)
(İktisadi Faaliyet Kollarına ve 1968 Üretici Fiyatlarına Göre)

	1982	Sektör Payları %	Gelişme Hızı %	1983	Sektör Payları %	Gelişme Hızı %
1. Tarım	49.744.6	22.2	6.2	49.407.7	21.3	- 0.7
a) Çiftçilik ve Hayv.	47.663.6	21.3	6.7	47.161.7	20.4	- 1.0
b) Ormancılık	1.346.6	0.6	- 9.8	1.459.5	0.6	8.4
c) Balıkçılık	734.4	0.3	7.3	786.5	0.3	7.1
2. Sanayi	57.471.7	25.6	6.3	61.067.6	26.4	6.3
a) Madencilik ve Taşocak.	4.080.7	1.8	0.3	3.975.0	1.7	- 2.6
b) İmalat Sanayii	48.473.3	21.6	- 6.4	52.026.4	22.5	7.3
c) Elektrik, Gaz, Su	4.917.7	2.2	11.1	5.066.2	2.2	3.0
3. İnşaat Sanayii	13.297.9	5.9	0.5	13.353.7	5.8	0.4
4. Toptan ve Perakende Tic.	30.389.5	13.6	5.0	32.152.1	13.9	5.8
5. Ulaştırma ve Haberleşme	19.484.9	8.7	1.9	19.972.0	8.6	2.5
6. Mali Müesseseler	7.215.0	3.2	1.6	7.251.1	3.1	0.5
7. Konut Sahipliği	11.858.6	5.3	2.7	12.178.8	5.3	2.7
8. Serbest Meslek ve Hizm.	11.379.6	5.1	4.9	11.740.8	5.1	3.2
9. (-) İzafi Banka Hizm.	3.991.2	1.8	1.6	4.011.2	1.7	0.5
10. Sektörler Toplamı (1-9)	195.850.6	-	4.9	203.112.6	-	3.2
11. Devlet Hizmetleri	22.521.1	10.0	5.4	23.466.9	10.1	4.2
12. Toplam (10+11)	219.371.7	-	4.9	226.579.5	-	3.3
13. İthalat Vergisi	3.895.5	1.7	7.1	4.125.7	1.8	5.9
14. GSYİH (Alıcı Fiy.) (12+13)	223.267.2	-	4.9	230.705.2	-	3.3
15. Dış Alet Net Faktör Gel.	1.074.9	0.5	-41.3	746.7	0.3	-30.5
16. GSMH (Alıcı Fiy.) (14+15)	224.342.1	100.0	4.6	231.451.9	100.0	3.2

1983 YILI GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA (GSMH)
(İktisadi Faaliyet Kollarına ve Cari Üretici Fiyatlarına Göre)

	1982	Sektör Payları %	Gelişme Hızı %	1983	Sektör Payları %	Gelişme Hızı %
1. Tarım	1.710.485.3	19.6	26.6	2.066.607.0	18.3	20.8
a) Çiftçilik ve Hayv.	1.655.794.6	19.0	26.7	1.992.501.6	17.6	20.3
b) Ormancılık	36.805.3	0.4	22.5	49.852.8	0.5	35.4
c) Balıkçılık	17.885.4	0.2	31.1	24.252.6	0.2	35.6
2. Sanayi	2.459.112.4	28.2	39.0	3.380.557.3	29.9	37.5
a) Madencilik ve Taşocak.	168.345.1	1.9	31.7	239.371.3	2.1	42.2
b) İmalat Sanayii	2.079.667.5	23.8	37.7	2.875.200.3	25.6	38.3
c) Elektrik, Gaz, su	211.099.8	2.3	60.8	265.985.7	2.4	26.0
3. İnşaat Sanayii	365.658.4	4.2	24.7	451.222.5	4.0	23.4
4. Toptan ve Perakende Tic.	1.400.853.9	16.0	36.2	1.867.338.2	16.5	33.3
5. Ulaştırma ve Haberleşme	858.667.6	9.8	34.1	1.120.561.2	9.9	30.5
6. Mali Müesseseler	243.257.1	2.8	24.4	292.395.0	2.6	20.2
7. Konut Sahipliği	380.576.7	4.4	32.0	496.272.0	4.4	30.4
8. Serbest Meslek ve Hizm.	468.643.6	5.4	33.5	612.048.5	5.4	30.6
9. (-) İzafi Banka Hizm.	121.330.7	1.4	24.4	145.839.5	1.3	20.2
10. Sektörler Toplamı (1-9)	7.765.924.3	-	33.5	10.141.162.2	-	30.6
11. Devlet Hizmetleri	686.597.3	7.9	42.7	860.933.0	7.6	25.4
12. Toplam (10+11)	8.452.521.6	-	34.2	11.002.095.2	-	30.2
13. İthalat Vergisi	154.613.8	1.8	36.2	207.091.0	1.8	33.9
14. GSYİH (Alıcı Fiy.) (12+13)	8.607.135.4	-	34.2	11.209.186.2	-	30.2
15. Dış Alet Net Faktör Gel.	114.659.9	1.3	-18.1	104.870.3	0.9	- 8.5
16. GSMH (Alıcı Fiy.) (14+15)	8.721.795.3	100.0	33.1	11.314.056.5	100.0	29.7

2. Ekonominin Genel Dengesi (1983-1984)

1984 yılına ait tahminlerde GSMH'nin yüzde 5 oranında artacağı, bu artışın her üç ana sektörden kaynaklandığı belirtilmektedir. Tarımda beklenen yüzde 3.5 oranında artış bu sektörün uzun dönemli reel artış oranı olan yüzde 3.2'nin çok yakınında bulunmaktadır. Üstelik 1983 yılında tarım sektöründe yüzde 0.7'lik gelişmenin olması yüzde 3.5 artış oranının gerçekleşti olduğunu göstermektedir. Sanayi sektöründe beklenen yüzde 6.6'lık artış kapasite kullanımı ve beklentiler bakımından rahatça gerçekleşecek bir orandır. Son iki yılda yüzde 3.6 - yüzde 3.7 arasında artmış olan hizmet sektörlerinin yüzde 4.5 artması bu sektörün diğer iki sektörden olumlu etkileneceği için erişilebilecek bir oran olarak görülmektedir.

Dış açığın 1984 yılında azalacağı tahmin edilmektedir. Bu takdirde 1983 yılında yüzde 3.4 oranında artmış olan toplam kaynakların 1984 yılında yüzde 4.4 oranında artması beklenmektedir.

Eğitim anketleri sonuçlarının sabit sermaye yatırımlarının 1983 yılında gerilemekte olduğunu göstermesine rağmen, DPT'nin son tahminleri sabit sermaye yatırımlarının yüzde 4.2 oranında arttığını, kamu sektörünün yüzde 3.23 artış kaydetmesine mukabil, özel sektörün yüzde 5.69 oranında artış kaydettiğini göstermektedir. 1984 yılında her üç oranın artacağı ve sabit sermaye yatırımlarının 1984'te yüzde 6 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

Özel kesimde stokların azalmaya devam edeceği ve özel sektör toplam yatırımlarının bundan etkilenecek şekilde yüzde 1.46 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

Özel tüketimde yüzde 4.64'den yüzde 4.17'ye bir yavaşlama olacağı, buna mukabil kamu sektörü tahminlerinin yüzde 1.76'dan yüzde 4.5'e yükselceği tahmin edilmiştir. Sabit sermaye yatırımlarının GSMH'ya oranları 1982'de yüzde 19.09'dan 1983'de yüzde 19.32'ye yükselmiştir. Söz konusu oranın 1984 yılında yüzde 19.51'e yükselmesi de 19.32'ye yükselmiştir. Tasarrufların GSMH'ya oranı ise 1982'de yüzde 18.74'den 1983'de yüzde 17.69'a geriledikten sonra 1984'de yüzde 18.31'e yükselmesi beklenmektedir.

KAYNAKLAR-HARCAMALAR DENGESİ

(1983 Fiyatlarıyla)
(Milyar TL.)

	1981	1982	1983	1984	Değişim %
GSMH	10.353.8	10.825.4	11.143.4	117.0	4.99
Dış Açık	406.6	196.1	255.2	202.1	-20.81
Toplam Kayn.	10.760.4	11.021.5	11.398.6	11.902.1	4.42
S.Ser. Yat.	1.997.7	2.066.5	2.153.1	2.282.6	6.01
- Kamu	1.232.2	1.259.3	1.300.0	1.375.6	5.82
- Özel	765.5	807.2	853.1	907.0	6.32
Stok Değişmesi	259.8	158.5	73.5	61.4	-16.46
- Kamu	151.2	48.5	-15.9	12.1	-44.85
- Özel	108.6	110.0	89.4	49.3	-44.85
Toplam Yat.	2.257.5	2.225.0	2.226.6	2.344.0	5.27
- Kamu	1.383.4	1.307.8	1.284.1	1.387.7	8.07
- Özel	874.1	917.2	942.5	956.3	1.46
Toplam Tüketim	8.502.9	8.796.5	9.172.0	9.558.1	4.21
- Kamu	1.111.5	1.135.0	1.155.0	1.207.0	4.50
- Özel	7.391.4	7.661.5	8.017.0	8.351.1	4.17

Kaynak: DPT

BOYÖME HIZLARI

(1968 Üretici Fiyatlarıyla)

	1981	1982	1983 (1)	1983 (2)	1984 (3)
Tarım	0.1	6.2	3.4	-0.7	3.5
Sanayi	9.1	6.3	5.5	6.3	6.6
Hizmetler	1.8	3.7	4.9	3.2	4.5
GSYİH(F.F)	4.3	4.9	4.7	3.3	4.9
GSMH (P.F)	4.1	4.6	4.8	3.2	5.0

Kaynak: DİE

1. DPT Program Hedefi

2. DİE Kasım 1983 üçüncü tahmini

3. DPT Program hedefi

EKONOMİNİN GENEL DENGESİ

(1983 Fiyatlarıyla)
(Milyar TL.)

	1982	1983	% Değişme	1984	% Değişme
GSMH	10.825.4	11.143.4	2.94	11.700.0	4.99
Dış Açık	196.1	255.2	30.14	202.1	-20.81
Toplam Kaynaklar	11.021.5	11.398.6	3.42	11.902.1	4.42
Toplam Yatırımlar	2.225.0	2.226.6	0.07	2.341.0	5.27
Sabit Sermaye Yatırımı	1.066.5	2.153.1	4.19	2.282.6	6.01
- Kamu	1.259.3	1.300.0	3.23	1.375.6	5.82
- Özel	807.2	853.1	5.69	907.0	6.32
Stok Değişmesi	158.5	73.5	-53.63	61.4	-16.46
- Kamu	48.5	-15.9		12.1	
- Özel	11.0	89.4	-18.73	49.3	-44.85
Toplam Tüketim	8.796.5	9.172.0	4.27	9.558.1	4.21
Kamu Harcanabilir Geliri	2.133.7	2.072.6	- 2.86	2.202.5	6.27
Kamu Tüketimi	1.135.0	1.155.0	1.76	1.207.0	4.50
Kamu Tasarrufu	998.7	917.6	- 8.12	995.5	8.49
Kamu Yardımı	1.307.8	1.284.1	- 1.81	1.387.7	8.07
Kamu (T-Y) Farkı	309.1	-366.5	18.57	-392.2	7.01
Özel Harcanabilir Gelir	8.691.7	9.070.8	4.36	9.497.5	4.70
Özel Tüketim	7.661.5	8.018.0	4.64	8.351.1	4.17
Özel Tasarruf	1.030.2	1.053.8	2.29	1.146.4	8.79
Özel Yardım	917.2	942.5	2.76	956.3	1.46
Özel (T-Y) Farkı	113.0	111.3		190.1	
Özel Tasarruf Oranı	11.85	11.62		12.07	
Toplam Yurtiçi Tasarruf	2.028.9	1.971.3	- 2.83	2.141.9	8.65
S.Sermaye Yatırımı/GSMH	19.09	19.32		19.51	
Tasarruflar/GSMH	18.74	17.69		18.31	

Kaynak: DPT

Genel Denge DİE'nin Temmuz 1983 GSMH tahminine göre kurulmuştur.

3. Sabit Sermaye Yatırımları

1983 yılında yatırımların genel özellikleri şöyledir: Özel sektör sabit sermaye yatırımları toplamı bir önceki yıla göre yüzde 10,7 oranında bir artışla toplam 830,0 milyar TL'ye ulaşmıştır. Toplam sabit sermaye yatırımlarındaki artış ise, yüzde 28,3'lük bir artışla 1983'de 2.088,7 milyar TL'sidir. Son on yıllık dönemde toplam sabit sermaye yatırımları içinde ortalama olarak yüzde 50 olan özel sektörün payı 1980'de yüzde 44'e, 1981 yılında yüzde 39,1'e, 1982'de artış kaydederek yüzde 43,3, 1983'de de yüzde 39,7'ye gerilemiştir.

SABIT SERMAYE YATIRIMLARI

(Cari Fiyatlarla)
(Milyar TL.)

1982		1983 (Program)	
Kamu	Özel	Kamu	Özel
%	%	%	%
101,2	11,0	106,5	12,8
Farım	73,3	141,7	11,3
10,4	174,5	10,7	118,5
Madencilik	0,7	5,6	9,4
85,9	25,2	21,6	205,5
173,1	351,1	16,3	228,5
İmalat	178,0	13,7	27,5
18,8	25,1	23,8	434,0
Enerji	0,7	6,4	0,7
218,6	5,1	0,8	124,5
23,7	5,1	0,8	248,2
Ulaştırma	104,2	19,2	203,3
174,2	18,9	24,5	106,5
Turizm	7,7	203,3	12,8
0,8	5,2	24,5	248,2
19,0	0,8	27,8	11,9
Konut	2,1	230,5	12,5
39,6	4,3	19,4	0,9
Eğitim	1,5	0,9	19,4
4,3	0,2	0,2	21,3
19,2	0,2	0,2	21,3
Sağlık	2,1	0,2	21,3
84,3	1,6	0,2	21,3
Hizmetler	9,1	0,2	21,3
922,7	29,2	4,5	21,3
Toplam	705,0	4,5	21,3

Sabit sermaye yatırımlarının sektörel dağılımında ise 1983'de en büyük payı yüzde 21,3 ile ulaştırma sektörü yatırımları ilk sırayı almaktadır. Bunu yüzde 20,8 ile imalat sektörü yatırımları izlemektedir. Diğer önemli sektörler ise yüzde 14,6 ile enerji ve yüzde 12,5 ile konut gelmektedir. Yatırımlar içinde en az payı olan sektörler ise sağlık, turizm, madencilik ve eğittir.

TOPLAM SABİT SERMAYE YATIRIMLARI İÇİNDE ÖZEL SEKTÖRÜN PAYI

Yıl	Özel Sektörün Payı (%)
1972	50,2
1973	53,1
1974	52,0
1975	48,6
1976	48,5
1977	44,6
1978	53,0
1979	50,0
1980	44,0
1981	39,1
1982	43,3
1983*	39,7

*Program

Özel sektör sabit sermaye yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payının gerilemesine neden olan faktörlerin başında yüksek faiz oranları, iç kaynak yetersizliği ve sınırlı borçlanma gelmektedir. Genelde bu faktörler yatırım eğiliminin azalmasına sebep olmaktadır. Diğer yönden iç ve dış talep yetersizliği, enerji ihtiyacının tam olarak karşılanması ve uzun vadeli fon ihtiyacına cevap verecek sermaye piyasasının yokluğu yatırım eğilimini daha da düşürmektedir.

GSMH İÇİNDE SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ PAYI

(Milyar TL.)

	G.S.M.H.	Sabit Serma- ye Yatırımları	%
1968-73			17.8
1974-77			19.8
1978-82			20.2
1978	1.288.7	287.0	22.3
1979	2.199.7	476.0	21.6
1980	4.435.1	862.0	19.4
1981	6.555.5	1.250.9	19.1
1982	8.656.8	1.627.7	18.8
1983	11.314.1	2.088.7	18.5

GSMH içinde sabit sermaye yatırımlarının payı son dört yıldır sürekli olarak gerilemektedir. 1980'de yüzde 19.4'e, 1981'de yüzde 19.1'e, 1982'de yüzde 18.8'e ve 1983'de yüzde 18.5 kadar gerilemiştir. Bu gerileme daha çok özel kesim yatırımlarındaki düşüşten kaynaklanmaktadır. Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarında ise 1983 yılında en büyük payı ulaştırma sektörü yatırımları almaktadır. Bu sektörü imalat, konut, tarım sektörleri izlemektedir.

SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ
SEKTÖREL DAĞILIMI

(%)

[illegible]

Wusat
Ocak-Ekim 844 -

	Adet	Toplam Yatırım (Milyar TL.)	Yatırım Döviz (Milyon \$)	5 Yıllık İn- racat Taahhüdü (Milyon \$)
1981	3264	1.046.0	4.206.3	12.403.0
1982	1469	513.3	1.323.9	4.592.5
1983	844	439.9	722.4	2.862.3
(Ocak-Ekim)				

VERİLEN YATIRIM TESPİK BELGELERİNİN SAYISI VE YATIRIM TOPLAMI

Ocak-Ekim 1983 dönemindeki eğitim yıl sonuna kadar devam edeceği varsayımına göre 1981 ve 1982 yıllarına kıyasla müracaat sayısında gerileme vardır. 1983 yılında oluşması beklenen yatırım ise 1982'ye göre daha yüksek olmakla beraber 1981'in çok altında bulunmaktadır. Buna mukabil 1983 yılında yatırım döviz ve 5 yıllık ihracat taahhüdü 1981 ve 1982 yıllarının altında bulunmaktadır.

1983 yılının Ocak-Ekim aylarını kapsayan 10 aylık dönemde toplam yatırım tutarı, 439.9 milyar TL. olan 844 proje tesvik belgesi verildi. Bu yatırım projelerinin gerçekleştirmesi için gerekli döviz miktarı 722.4 milyon dolardır. Projelerin önümüzdeki beş yıllık dönemdeki toplam ihracat taahhütleri ise 2 milyar 862 milyon dolar düzeyindedir. Ocak-Ekim döneminde yatırım tesvik belgelerinin, toplam yatırımların sektörler dağılımında en büyük payı yüzde 52.1 ile imalat sektörü almaktadır. Hizmetler sektörü yüzde 34.6 ile ikinci sırada yer almaktadır. Madencilik sektörünün payı yüzde 6.3, tarımın yüzde 3.8 ve ihracata dönük tesviklerin payı ise yüzde 2.6'dır. En az yatırım tesviki yüzde 0.5 ile enerji sektöründedir. Alt sektörlerdeki yatırım tutarlarının en yüksek olduğu alan 109.754 milyar TL. ile ulaştırma alt sektörüdür. İmalat sektörü içinde ise 49.600 milyon TL. ile doküma giyim, 46.155 milyon TL. ile kimya alt sektörü en baste gelenlerdir. Tarım sektöründe ise en önemli yatırımlar 14.246 milyon TL. ile hayvancılık alanında görülmektedir.

Yatırım Tesvik Belgelerinin Dağılımı:

1983 OCAK-EKİM AYLARINDA VERİLEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN
SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektörler	Belge Sayısı	Toplam Yatırım (Milyon TL.)	Döviz Gereği (1000 \$)	İhracat Taahhüdü (1000 \$)
TARIM	144	16.887	4.133	30.250
a) Bitkisel Üretim	7	1.704	1.136	15.000
b) Hayvancılık	131	14.246	2.188	6.250
c) Su Ürünleri	5	907	809	9.000
d) Ormancılık	1	30	-	-
MADENCİLİK	26	27.543	41.563	32.125
İMALAT	325	229.122	1.382.565	1.707.375
a) Gıda-İçki	51	25.105	27.582	338.000
b) Dokuma-Giyim	74	49.600	75.066	535.145
c) Orman Ürünleri	8	950	821	7.500
d) Kağıt	3	11.271	20.610	25.000
e) Deri-Kösele	5	915	1.309	37.500
f) Lastik	2	637	1.215	2.500
g) Kimya	26	46.155	61.136	218.900
h) Cam	3	779	1.564	11.500
i) Demir-Çelik	18	25.524	34.941	231.575
j) Demir Dışı Metaller	3	542	677	7.500
k) Taşıt Araçları	42	29.703	52.447	60.830
l) Madeni Eşya	15	5.386	7.549	65.500
m) Meslek, Bilim Ölçü Kontrol ve Optik Dona.	13	2.268	4.188	5.500
n) Makina İmalat	9	2.673	4.445	6.200
o) Elektrik Makinaları	5	3.662	6.528	2.500
p) Elektronik	8	3.099	5.061	22.500
r) Çimento	9	4.903	3.744	-
s) Pişmiş Kil ve Çimentodan Gereçler	14	7.166	9.543	38.000
t) Seramik	2	480	1.459	7.325
u) Diğerleri	15	8.304	12.648	83.900
ENERJİ	7	2.314	2.594	-
HİZMETLER	319	152.454	320.425	896.625
a) Ulaştırma	208	109.754	268.209	634.625
b) Turizm	41	15.640	8.829	21.250
c) Ticaret	31	9.222	5.600	212.500
d) Diğerleri	39	17.839	37.787	28.250
İHRACATA DÖNÜK TEŞVİKLER	23	11.608	17.116	195.950
TOPLAM	844	439.928	722.394	2.862.325

4. Önemli Projelerin Durumu

DPT tarafından 1983 yılı yatırım programında yer alan projelerden 27 kuruluşu ait toplam 81 proje üç aylık dönemler itibarıyla takip edilmektedir. Genel ve katma bütçeli kuruluşlara ait önemli projeler, tarım, enerji, ulaştırma ve turizm sektörlerinde; KİT'lere ait olanlarda imalat, madencilik ve enerji sektörlerinde yer almaktadır. Takip edilen 81 projenin 23'ü genel katma bütçeli 8 kuruluşu, 58'i de 19 KİT'e aittir. Takip edilen 81 projenin 1983 yılı itibarıyla proje tutarı, 1.282.011 milyon TL., dış olmak üzere toplam tutarı 2.857.062 milyon TL.sidir. Bu projelerin 1983 yılı yatırım ödeneği 151.529 milyon TL.sı dış olmak üzere 345.0 milyar TL.sidir. Bu projelerin Haziran 1983 sonu itibarıyla harcaması 130.994 milyon TL. ve gerçekleştirme oranı yüzde 38'dir. Kümülatif harcamalar, cari yatırımlarla 947.107 milyon TL., 1982 yılı yatırımlarıyla 1.861.852 milyon TL.sidir. KİT'lere ait 58 yatırım projenin proje tutarı, 917.880 milyon TL.sı dış olmak üzere toplam 1.727.179 milyon TL.sidir. Söz konusu projelerin 1983 yılı ödeneği 123.038 milyon TL dış olmak üzere toplam 251.938 milyon TL.sidir. Haziran 1983 sonu itibarıyla harcaması tutarı 93.656 milyon TL. ve gerçekleştirme oranı yüzde 37 olmuştur.

- Genel ve katma bütçeli kuruluşlara ait 23 projenin proje tutarı, 364.131 milyon TL. dış olmak üzere toplam 1.129.383 milyon TL.sidir. Söz konusu projelerin 1983 yılı ödeneği, 28.491 milyon TL. dış olmak üzere toplam 93.062 milyon TL.sidir. Haziran 1983 sonu itibarıyla harcaması 37.338 milyon TL. ve gerçekleştirme oranı yüzde 40 olmuştur.

- Tarım sektörüne ait iki kuruluşta dördü tarım, ikisi de çok amaçlı altı proje takip edilmektedir. Proje tutarı, 206.117 milyon TL. dış olmak üzere toplam 680.732 milyon TL.sidir. 1983 ödenekleri 1.525 milyon TL. dış olmak üzere toplam 20.132 milyon TL.sidir. Haziran 1983 sonu itibarıyla toplam harcamalar 6.478 milyon TL. ve gerçekleştirme oranı yüzde 32 olmuştur.

- Madencilik sektöründe 4 kuruluşu ait 10 yatırım projesi takip edilmektedir. Bu projelerin proje tutarı 99.378 milyon TL. dış olmak üzere toplam 250.840 milyon TL.sidir. 1983 yılı yatırım ödenekleri, 25.057 milyon TL. dış olmak üzere toplam 49.997 milyon TL.sidir. Haziran 1983 sonu itibarıyla harcamalar toplam 11.504 milyon TL. ve gerçekleştirme oranı yüzde 23 olmuştur.

- İmalat sektöründe 16 kuruluşu ait 34 proje takip edilmekte, söz konusu projelerin proje tutarı 290.630 milyon TL.sı dış olmak üzere toplam 602.971 milyon TL.sidir. 1983 yılı ödenekleri, 41.203 milyon TL. dış olmak üzere toplam 99.627 milyon TL.sidir. Haziran 1983 itibarıyla harcamalar toplamı 44.102 milyon TL., gerçekleştirme yüzdesi 44 olmuştur.

- Enerji sektöründe iki kuruluşu ait 19 proje takip edilmektedir. Bu projelerin tutarı, 652.338 milyon TL. dış olmak üzere toplam 1.213.866 milyon TL.sidir. 1983 yılı ödenekleri 66.482 milyon TL. dış olmak üzere toplam 138.425 milyon TL.sidir. Haziran 1983 itibarıyla harcamalar toplamı 61.384 milyon TL., gerçekleştirme oranı yüzde 44 olmuştur.

- Ulaştırma sektöründe ise, altı kuruluşu ait 11 proje takip edilmektedir. Bu projelerin tutarı 29.906 milyon TL. dış olmak üzere toplam 98.851 milyon TL.sidir. 1983 yılı ödenekleri, 17.145 milyon TL. dış olmak üzere toplam 35.689 milyon TL.sidir. Haziran 1983 itibarıyla harcamalar toplamı 6.653 milyon TL. gerçekleştirme yüzdesi 19 olmuştur.

- Turizm sektöründe bir kuruluşa ait bir proje takip edilmektedir. Söz konusu projenin proje tutarı 3.952 milyon TL. dış olmak üzere toplam 10.032 milyon TL'dir. 1983 yılı ödeneği toplam 1.150 milyon TL.sıdır. Haziran 1983 itibariyle harcama, toplam 603 milyon TL gerçekleşme yüzdesi 52 olmuştur.

ÖNEMLİ KAMU YATIRIM PROJELERİNİN GERÇEKLEŞME DURUMU
(1983 Haziran Sonu İtibariyle)

(Milyon TL.)

Bütçe Türü	Kuruluş	Proje Adedi	Toplam Proje Tutarı	1983 Yılı Toplam Ödenek	Top. Harcama (Haziran sonu itibariyle)	Toplam Gerçekl. Yüzdesi
KİT	(Toplam)	58	1.727.179	251.938	93.656	37
Genel-Katma	(Toplam)	23	1.129.883	93.062	37.338	40
	Σ. Toplam	81	2.857.062	345.000	130.994	38

Bütçe Türü	Kuruluş	Proje Adedi	Proje Tutarı		1983 Yılı Harcamaları		Kümülatif Harcamalar		Gerçekleşen Yüzdesi
(1)	(2)	(3)	Dis	Toplam	Dis	Toplam	Dis	Toplam	(12/4) (13/5)
KİT	TOPLAM	58	917.880	1.727.179	123.038	251.938	41.762	93.656	34
	TMO	1	15.030	33.015	800	1.729	-	277	-
	ETİBANK	5	15.313	53.424	2.012	6.461	364	1.347	18
	TDCİ	3	65.278	129.602	2.713	17.590	1.508	6.143	56
	TKİ	5	68.655	178.578	19.985	38.500	4.837	8.176	24
	TPAO	2	18.038	26.644	4.847	7.037	1.619	2.537	33
	SÜMERBANK	1	10.805	13.857	7.800	9.200	2.046	2.537	26
	T. SEKER FAB.	2	1.526	22.377	2.250	3.633	1	863	3
	MKEK	3	17.651	39.433	1.380	22.000	46	169	3
	SEKA	2	24.533	41.234	1.381	3.865	1.236	2.406	90
	AZOT SANAYİİ	1	11.190	24.698	5.500	9.000	220	959	4
	PETKİM	1	102.921	194.101	9.220	27.271	10.341	24.181	112
	T. ÇİMENTO SANAYİİ	4	6.445	22.400	2.134	3.800	105	1.479	5
	ÇERKOSAN	4	1.312	9.874	494	1.450	14	261	2
	TÜMOŞAN	2	23.068	40.177	1.792	4.040	6	415	-
	TAKSAN	5	8.283	17.554	2.339	5.849	20	739	1
	TESTAS	2	2.439	3.996	650	1.700	42	94	6
	TEMSAN	2	1.418	3.300	521	1.341	58	222	11
	TEK	14	521.050	861.510	57.468	103.200	18.463	39.716	32
	DENİZCİLİK BANKASI	2	2.925	11.405	1.553	4.292	836	1.602	54
GENEL KATMA	TOPLAM	23	364.131	1.129.883	28.491	93.062	13.114	37.338	46
	TEKEL	2	10.583	25.992	3.070	5.600	1.626	3.129	-
	TCK	2	12.850	47.250	5.690	14.409	1.806	4.039	32
	KÜLTÜR-TURİZM BAK.	1	3.592	10.032	117	1.150	-	603	3
	DSİ (TARIM)	5	191.087	647.357	725	18.403	31	6.211	3
	DSİ (ENERJİ)	5	131.288	352.356	9.014	53.225	9.649	21.668	107
	B.B.DENİZYOLLARI İNŞ.	1	565	6.000	-	1.900	-	285	15
	B.B.LİMANLAR İNŞ.	3	3.248	12.450	725	3.200	-	797	-
	DHMI	1	9.000	10.000	9.000	9.150	-	58	-
	HAV.MEY.AKAR.TES.	3	1.918	18.446	200	4.025	2	558	1
T O P L A M		81	2.282.011	2.857.062	151.529	345.000	54.876	180994	36
									38
									455.715
									947.108
									1.038.706
									1.861.852
									81
									65

İnşaat Faaliyetleri:

1983 yılında inşaat faaliyetlerinin hızla yükseldiği gözlenmektedir. DİE tarafından yayınlanan verilerde, inşaat ruhsatnamelerinde birim m² maliyetlerinde 1983 yılının ilk on aylık döneminde (Ocak-Ekim) 18.743 TL.sına yükseldi. Geçen yıl aynı dönemde birim maliyet 13.175 TL. idi. Buna göre Ocak-Ekim döneminde geçen yıla oranla yüzde 42.3'lük bir maliyet artışı ortaya çıkmaktadır. İnşaat maliyetlerindeki artışlar, arsa fiyatları ile yapımda kullanılan inşaat malzemeleri fiyatlarının sürekli artmasından kaynaklanmaktadır. Yalnız 1983 ve 1982 yılının Ekim ayları karşılaştırıldığında ise maliyetlerdeki artış oranı yüzde 54.2 düzeyinde bulunduğu görülmektedir. 1983 yılının Ekim ayında 20.369 lira olan inşaat ruhsatnameleri metrekare maliyeti geçen yılın aynı ayında 13.210 lira olarak belirlenmiştir. Diğer taraftan Ocak-Ekim döneminde Belediyelerce yapı kullanma izin kağıdı verilen inşaatlardaki metrekare maliyetleri 18.760 liraya yükseldi. Bu tutar, 1982 yılının Ocak-Ekim dönemindeki 13.176 TL.lık maliyete göre yüzde 42.4 oranında bir artış ortaya çıkmaktadır.

İNŞAAT FAALİYETLERİ

	Ekim			Ocak-Ekim		
	1983	1982	% Artış	1983	1982	% Artış
İnşaat Ruhsatnameleri						
- Sayı	5.812	5.204	+11.7	46.825	43.982	+ 6.5
- Yüzölçümü (m ²)	2.410.558	1.720.126	+40.1	19.896.930	16.933.151	+17.5
- Değer (Bin TL.)	49.099.558	22.723.224	+116.1	372.931.029	223.091.320	+67.2
- Birim Maliyet (TL)	20.369	13.210	+54.2	18.743	13.175	+42.2
Yapı Kullanma İzin Kağıtları						
- Sayı	4.954	4.393	+12.8	44.008	40.099	+ 9.7
- Yüzölçümü (m ²)	1.597.452	1.424.266	+12.2	12.499.032	11.973.846	+ 4.4
- Değer (Bin TL.)	33.635.012	19.013.741	+76.9	234.487.781	157.773.326	+48.6
- Birim Maliyet (TL.)	21.055	13.350	+57.7	18.760	13.176	+42.4

Aynı dönem içinde inşaat ruhsatnameleri sayısal açıdan yüzde 6.5 artış gösterirken, yüzölçüm olarak ise yüzde 17.5 artış kaydetmiştir. Belediyelerce verilen yapı kullanma izin kağıtları ise 1983'ün on aylık dönemi içinde sayı olarak yüzde 9.7, yüzölçümü (m²) olarak ise ancak yüzde 4.4'lük bir artış göstermektedir. On aylık değer artışı, inşaat ruhsatnamelerinde yüzde 67.2, yapı kullanma izin kağıtlarında ise on aylık dönemde yüzde 48.6'dır.

Konsolide bütçe harcamalarının dağılımı, cari harcamaların toplam içindeki payının arttığını, sermaye teşkili ve transfer harcamalarının payının sabit kaldığını, yatırım harcamalarının ise azaldığını göstermektedir.

KONSOLİDE BÜTÇE HARCAMALARININ DAĞILIMI

	1978	1979	1980	1981	1982	1983*	(%) 1983 Ocak-Ağus- tos Gerçekleşme
Cari	35	42	40	43	43	46	40
Yatırım	31	29	26	24	24	21	19
Transfer	34	29	34	33	33	33	41
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

*1983 tahmin

Ancak konsolide bütçe çerçevesindeki yatırım harcamaları sadece yatırım kalemin-den ibaret değildir. Sermaye teşkili ve transferler kaleminin büyük bir bölümü transferi alan dairelerce yatırıma tahsis edilmektedir. Cari harcamalar içinde yer alan bazı harcamalar da ekonomide genel verimliliği yükselttiğinden yatırım olarak kabul edilmelidir. Toplam harcamalar içinde yatırım harcamalarının payının 1978-1983 döneminde yüzde 31.0'dan yüzde 21.0'a düştüğü görülmektedir. Bu durumun sektör yatırımlarının da daraldığı bir dönemde daha da olumsuz etkiler yarattığı açıktır.

KONSOLİDE BÜTÇE GELİR VE GİDERLERİ

	1983 (Ağustos)	1982 (Ekim)	(Milyar TL.) % Değişim
Gelirler	1.401.9	1.116.7	25.5
Vergi	1.175.4	971.0	21.1
Vergi Dışı Normal G.	172.5	97.8	76.3
Özel Gelirler ve Fonlar	54.0	47.8	12.9
Harcamalar	1.418.9	1.055.7	29.5
Denge	-17.0	45.5	

1983 bütçe yılının ilk sekiz ayında geçen yılın aynı dönemine oranla kamu harcamaları yüzde 29.5 oranında artarak 1.418.9 milyon TL.sına ulaşmıştır. Bu harcama tutarı 1983 yılında ödenek toplamının yüzde 49.6'sını, 1982 yılında ise yüzde 57.5'ini oluşturmaktadır.

Konsolide bütçe vergi gelirleri ise 1983 yılı Ağustos ayı sonunda bir önceki yılın eş dönemine oranla yüzde 25.5 artarak 1.401.9 milyar liraya ulaşmıştır. Vergi dışı normal gelirlerde 1983 Ağustosunda artış hızı yüzde 76.3 düzeyine varmıştır.

Özel gelirler ve fonlar kalemi ise 1983 yılı Ağustos sonunda yüzde 12.9 artmış bulunmaktadır.

1983 yılında konsolide bütçe gelirlerinin 2.350 milyar TL olarak gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Bu miktar 1983 bütçe tasarrufları 2.600 milyar TL, sınırlı olarak öngörülen vergi gelirlerinin yüzde 93.0 oranında gerçekleştirilerek 1.850 milyar TL'ye ulaşması beklenmektedir.

1983/1984 BÜTÇE GELİRLERİ TAHMİNLERİ

1983	Tahsilat	Tahmini	Teklifi	Bütçe	Artış
Konsolide Bütçe Gelirleri	2.350.0	3.250.0	38.6	38.6	38.6
Genel Bütçe Gelirleri	2.105.0	2.875.6	36.6	36.6	36.6
Vergi Gelirleri	1.850.0	2.280.0	23.2	23.2	23.2
Gelirlerden Alınan Vergiler	1.075.0	1.320.0	22.8	22.8	22.8
Servetlerden Alınan Vergiler	53.0	70.0	32.1	32.1	32.1
Mallardan Alınan Vergiler	260.0	310.0	19.2	19.2	19.2
Hizmetlerden Alınan Vergiler	241.0	300.0	24.5	24.5	24.5
Dis Ticaretten Alınan Vergiler	221.0	280.0	26.7	26.7	26.7
Vergi Dışı Normal Gelirler	205.0	345.0	68.3	68.3	68.3
Özel Gelirler ve Fonlar	50.0	250.6	401.2	401.2	401.2
İç İstikraz	200.0	300.0	50.0	50.0	50.0
Katma Bütçe Gelirleri	45.0	74.4	65.4	65.4	65.4

(Milyar TL.)

1982 yılında kurullar vergisi bir önceki yılla oranla yüzde 38.0 oranında bir artış göstererek 172 milyar dolayında gerçekleştirilmiştir. 1982 yılında bütçe on aylık düzenlenmiştir. On aylık kurullar vergisi gelirleri 12 aya uyarlanırsa bu miktar 206.831.4 milyon TL olacaktır. Bu durumda 1981'e göre artış 81.964.6 milyon TL veya yüzde 65.6 olacaktır. 1983 yılında bu tutarın 190 milyara yükselmesi beklenirken, 1984 yılı için 220 milyar liralık bir meblağ önerilmiştir. Kurullar vergisi Ocak-Eylül 1983 gerçekleştirilmiştir 133.572 milyon TL olmuştur.

KURULLAR VERGİSİ

Bütçe Tahmini	Miktar	Fark	Oran %
Gerçekleşme			
Bir Önceki Yıla Göre Değişim			
1978	11.500.0	+ 8.776.5	+108.2
1979	14.900.0	+ 2.196.3	+ 13.0
1980	28.500.0	+17.792.1	+ 93.2
1981	76.040.0	+87.992.7	+238.6
1982	130.000.0	+47.492.7	+ 38.0
1983	220.000.0	+17.640.5	+ 10.2

17 aylık gerçekleşmeye göre geçici tahmin
1982 bütçe yılı 10 ay sürmüştür.

Yapılan son tahminlere göre 1983 yılında gelir vergisi tahsilatının 870 milyar lira olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Bir önceki yılki 594 milyarlık tutarla karşılaştırıldığında bu yüzde 46.5'lik bir artışı ifade etmektedir. 1982 yılında artış oranı yüzde 3.4 idi. 10 aylık gelir vergisi tahsilatı 12 aya uyarlanırsa 712.807.9 milyon TL. olmaktadır. Böylece 12 aylık 1981 bütçesine göre artış da 138.564.6 milyon TL. veya yüzde 24.1 olmaktadır. 1984 yılında ise gelir vergisinin 1 trilyon 100 milyar liraya yükseleceği tahmin edilmektedir. Gelir vergisinin Ocak-Eylül 1983 gerçekleşme miktarı 612.201 milyon lira olmuştur.

Aşağıda 1978-1983 yılları arası bütçe ile ilgili tahmine esas bilgiler verilmektedir.

GELİR VERGİSİ

(Milyon TL.)				
Yıl	Bütçe Tahmini	Gerçekleşme		
		Bir Önceki Yıla Göre Değişme		
		Miktar	Fark	Oran %
1978	93.250.0	108.378.5	38.704.1	55.5
1979	163.000.0	191.779.8	83.401.3	76.9
1980	329.000.0	388.077.1	196.297.9	102.3
1981	684.127.7	574.246.3	186.168.6	48.0
1982 ²	730.021.2	594.006.6	19.760.4	3.4
1983	915.000.0	870.000.0 ¹	275.993.4	46.5

¹ 17 aylık gerçekleştirmeye göre geçici tahmin

² 1982 bütçe yılı 10 ay sürmüştür.

Bütçe açığının gayri safi milli hasılaya oranı aşağıda gösterildiği gibi 1978'den 1980'ne kadar yükselmiş, daha sonra düşmeye başlamıştır. Yapılan son tahminler 1983 yılında bütçe açığının 250 milyar lira civarında olacağını göstermektedir. Bu durumda Açık/GSMH oranının 1983 yılında tekrar yükseleceği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan bütçe emanetlerinin 1978 yılından itibaren her yıl devamlı artmakta oluşu Hazine'nin nakit sıkıntısının giderek arttığını göstermektedir.

BÜTÇE AÇIĞININ GSMH'ya ORANI

(Milyar TL.)						
	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Bütçe Açığı	20.4	52.1	121.8	33.4	105.7	250.0*
GSMH	1.290.7	2.199.5	4.432.7	6.553.9	8.714.5	11.235.4
Bütçe Açığı/ GSMH(%)	1.6	2.4	2.7	0.5	1.2	2.2

*Tahmin

1984 Yılı Bütçe

Vergi affı neticesinde ek servet beyanları yapılmıştır. Danıştay ve vergi mahkemelerindeki 3 milyon ihtilaf dosyasının tasfiye edilmesiyle 350 milyar liralık servet kayda geçirilmiş, 55 bin mükellef stok affından yararlanmış, 1 milyon 10 bin mükellefi kapsayan kesinleşmiş kamu alacakları tahsil edilmiştir. Beyan ar-tışlarına da imkan sağlanmasyla tahakkuk rakamı 400 milyar liraya ulaşmıştır. Bu mablağın 125 milyar liralık bölümü KİT'lerle belediyelere ait alacaklardan kaynaklanmış olup, kalan bölümü ise özel kesim ve gerçek kişilerden sağlanacaktır.

1984 mali yılı bütçe tasarısı 3 trilyon 250 milyar lira olarak belirlenmiştir. Maliye Bakanlığının konuya ilişkin açıklamasında, 1984 mali yılı bütçe tasarısındaki hesaplamaların milli gelirden sabit fiyatlarla yüzde 5 oranında bir artış sağlanacağı, gelecek yıl enflasyon hızının yüzde 25 düzeyinde gerçekleşeceği varsayımına dayandırılarak yapıldığı belirtilmiştir. 1984 mali yılı bütçe tasarısında 2 trilyon 280 milyar liralık vergi geliri beklenmektedir.

1984 mali yılı bütçe tasarısında tarım kesiminde yüzde 3.5, sanayi kesiminde yüzde 6.6, hizmetler kesiminde yüzde 4.5 oranında reel katma değer artışı tahmin edilirken, sabit fiyatlarla toplam sermaye yatırımlarında da yüzde 6 oranında bir artış öngörülmektedir.

Bütçe tasarısında ayrıca 1984 yılında ihracatın yüzde 10 oranında bir artışla 6.8 milyar dolara, ithalatın ise yüzde 4.5 oranında bir artışla 9.5 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

1984 konsolide bütçe, 3.250 milyar liralık harcama ödeneyi öngörmektedir. Gelirler ise, yaklaşık yüzde 85'i vergi gelirlerine ait olmak üzere 3 trilyon lira dolayında olacak ve bütçenin 250 milyar liralık açığı iç borçlanma yoluyla kapatılacaktır.

1984 mali yılı bütçe tasarısında 3.25 trilyon lira olan toplam ödeneklerin 834 milyar lirası personel giderleri, 661 milyar lirası diğer gelirler olmak üzere 1 trilyon 495 milyar lirası cari giderlere, 740.7 milyar lirası yatırım harcamalarına ve 1 trilyon 014.3 milyar lirası transfer harcamalarına ayrılmış bulunmaktadır. Buna göre, cari harcama ödenekleri bütçe tasarısında yüzde 46.0, personel ödenekleri yüzde 25.7, diğer gelirler yüzde 20.3, yatırım ödenekleri yüzde 22.8, transfer ödenekleri de yüzde 31.2 oranında yer tutmaktadır.

1984 mali yılı konsolide bütçesinde 2.28 trilyon liralık vergi gelirinin yanı sıra 345 milyar liralık vergi dışı normal gelir sağlanmasi ve özel gelir ve fonların da 250.6 milyar lira olarak gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Katma bütçe gelirlerinin 74.4 milyar lira olarak tahmin edildiği bütçe tasarısında ayrıca 300 milyar liralık iç borçlanmaya gidilmesi öngörülmektedir. Buna göre, 1984 yılı konsolide bütçe toplam gelirlerinin 1983 yılı tahminine göre yüzde 38.3 oranında, vergi gelirlerinin ise 1983 tahsilat bekleyişlerine göre yüzde 23.2 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

Cari fiyatlarla 1 trilyon 724 milyar lira olarak öngörülen 1984 yılı kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının 740 milyar liralık kısmı konsolide bütçe, 869 milyar liralık yatırımlarından oluşmaktadır. Ayrıca, İller Bankasının 55 milyar, mahalli

idarelerin 25 milyar ve döner sermayeli kuruluşların da 34.5 milyar liralık yatırım realize edecekleri tahmin edilmiştir. Kamu kesimi sabit sermaye yatırımları içinde 1984 yılında en büyük pay yüzde 23.3 veya 408 milyar lira ile enerji sektörüne ayrılmış bulunmaktadır.

1984 yılı için memur aylıklarına uygulanacak katsayının 39 olarak belirlendiği tasarıda, yan ödeme katsayısının da 9'dan 11'e çıkarılması planlanmıştır. Memurlara ödenmekte olan sosyal yardımların da 1.500 liralık bir artışla 6 bin liradan 7.500 liraya çıkarılması öngörülmüştür. Böylece gelir vergisi kanununda yapılmış bulunan tarife değişikliği ile birlikte 1984 yılında memurların net gelirlerinde yüzde 22-25 arasında bir artış sağlanmış olacaktır. Tasarıda emekli aylıklarında da aynı düzeyde bir artışın sağlanması hedef alınmıştır.

3 trilyon 250 milyar liralık konsolide bütçenin, 14 trilyon 625 milyar liraya ulaşması öngörülen GSMH'ya oranı yüzde 22 olmaktadır. Konsolide bütçenin 1983 mali yılında GSMH'ya oranı yüzde 23 idi.

Bütçe büyüklüğünün reel olarak aynı kalmasını belirleyen en önemli etken vergi gelirlerindeki artışın yeterli olmayışıdır. 1984 bütçe tasarısı vergi gelirlerinin ancak yüzde 23.2 artarak 2.280 milyar liraya ulaşmasını öngörmektedir. Bu da yüzde 25.0'lık enflasyon oranının gerisinde kalmaktadır. Vergi gelirlerinin genellikle mali yılın başında tahmin edilenden düşük miktarda gerçekleştiği göz-önüne alınırsa artışın daha da düşük olacağı görülmektedir.

Kamu İktisadi Kuruluşları

KİK ile İDT'nin bu yılki vergi önceki kârlarının 67.8 milyar lira düzeyinde gerçekleşmesi bekleniyor. Bu yıl işletme kârlarının 176.8 milyar lira olması beklenen bu kuruluşların görev zararlarının da 109 milyar liraya ulaşacağı tahmin ediliyor. Geçen yıl toplam harcamaları 2.41 trilyon lira olan bu kuruluşların, bu yılki harcamalarının yüzde 32 oranında artarak 3.21 trilyon liraya ulaşması beklenmektedir. Bu kuruluşlarca 1983 yılında sağlanacak vergi öncesi kârın, milli gelirin yüzde 0.6'sına eşdeğerde bir düzeyde gerçekleşeceği, işletme kârlarının ise milli gelirin yüzde 1.6'sı düzeyinde olacağı tahmin edilmektedir. 1982 yılında ise, bu oranlar sırası ile yüzde 0.5 ve yüzde 1.7 olmuştur.

KİK VE İDT'lerin KAR VE ZARAR HESAPLARI

(Milyar TL.)

	1979	1980	1981	1982	1983 Tahmin
Ücret ve Maaşlar	143.1	238.0	314.3	378.1	470.0
Mal ve Hizmet Ödemeleri	336.1	898.4	1389.7	1974.3	2648.3
Değer Kaybı	16.3	23.2	28.2	68.3	80.2
Diğer	5.9	9.5	27.0	18.3	18.7
Toplam Harcamalar	501.4	1169.1	1759.2	2433.6	3217.2
Satış Gelirleri	429.9	1146.0	1766.9	2479.8	3285.7
Vergi Öncesi Kâr/Zarar	-71.5	-23.1	7.7	46.2	67.8
Görev Zararı	-74.6	-75.1	-110.7	-102.0	-109.0
İşletme Kâr/Zarar	3.1	52.0	118.4	148.2	176.8
Milli Gelire Oranı (%)					
Vergi Öncesi Kâr/Zarar	- 3.3	- 0.5	0.1	0.5	0.6
İşletme Kâr/Zarar	0.1	1.2	1.8	1.7	1.6

DİE'nin 1983 yılı Kasım ayı tahminlerine göre tarım sektörünün çiftçilik ve hayvancılık kesiminde sabit faktör fiyatlarıyla yıllık yüzde 0.7 oranında gelişme olacağı beklenmektedir. 1983 yılı bitkisel üretim tahminlerine göre, buğday, arpa, patates ve zeytin üretiminin bir önceki yıla oranla gelişeceği; seker pancarı, tütün, fındık, üzüm üretiminin ise artış kaydetmesi beklenmektedir. Bostan üretimi ise geçen yıla oranla az da olsa üretim geliştirilmiştir. Bostan üretiminin ise geçen yılın üstünde bir rekolteye ulaşacağı tahmin edilmektedir.

BITKİSEL ÜRÜNLER TAHMİNLERİ VE GERÇEKLEŞMELER (Bin Ton)

Ürünler	1981	1982	1983 Tahmini
Hububat	25.394	26.418	24.337
Buğday	17.000	17.500	16.400
Arpa	5.900	6.400	5.450
Pirinç	198	210	285
Bakliyat	873	1.230	1.318
Endüstri Bitkileri:			
Pamuk (saf)	488	489	-
Tütün	168	171	230
Şeker Pancarı	11.165	12.732	12.960
Yumurta Bitkileri:			
Patates	3.000	3.000	2.750
Yağlı Tohumlar:			
Ayçiçeği	575	600	715
Çiğit	781	-	-
Ver Fıstığı	57	50	52
Meyvalar:			
Seftali	265	265	265
Elma	1.450	1.600	1.750
Narenciye	1.150	1.235	1.231
Fındık	350	220	392
Zeytin	400	1.320	460
İncir	250	280	290
Çay	192	303	435
Bostan	4.500	4.500	4.400
Sebzeler	7.674	7.912	8.319

Kaynak: DİE
Gecici

Son tahminlere göre hububat üretimi bir önceki yıla göre yüzde 7.9 geriledi. 1982 yılında 26 milyon 418 bin ton olan hububat üretimi 24 milyon 337 bin tona düştüğü tahmin edilmektedir. Bu yılki hububat rekoltesinin düşüklüğüne yağışların önemli bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Tütün üretiminin ise yılbaşı tahmininin 20 bin ton üzerinde 230 bin ton olarak, ayçiçek üretiminin ise yine 115 bin ton üzerinde 715 bin ton olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Özellikle hububat rekoltesindeki düşüklük 1983 yılı milli gelir artış hızının gerilemesinde önemli bir payı olduğu anlaşılmaktadır.

Sınai Üretim:

1983 yılı Ocak-Ağustos döneminde Devlet Planlama Teşkilatı tarafından üretimleri izlenen 110 mal ve hizmetten 68'nin üretiminde, geçen yılın aynı dönemine göre artış, 33 malın üretiminde ise azalış kaydedilirken, dokuz malın üretiminde (yüzde 41 marj içinde) ise geçen yılın aynı dönemine oranla bir artış kaydedilmedi.

Üretimi Artan Mallar:

Ocak-Ağustos döneminde Türkiye'nin linyit kömürü üretimi 10 milyon 752 bin tona yükseldi. Üretim artışı, geçen yılın eş dönemindeki 8 milyon 778 bin tonluk üretime göre yüzde 22'lik bir artış gösterdi. Kok kömürü üretimi de 1 milyon 297 bin tondan yüzde 29'luk bir artışla 1 milyon 673 bin tona çıktı. DPT verilerine göre sözkonusu dönemlerde ham demir üretimi yüzde 31 oranında artışla 1 milyon 395 bin tondan 1 milyon 821 bin tona, pik demir üretimi yüzde 34 artışla 173 bin tondan 231 bin tona, sıvı çelik üretimi ise yüzde 24 oranındaki artışla 1 milyon 745 bin tondan, 2 milyon 162 bin tona yükseldi. Üretim artışı görülen diğer mallar arasında elektrik, televizyon, lastik, gübre ve otomotiv sanayi ürünleri bulunmaktadır.

Üretimi Azalan Mallar:

DPT tarafından üretim gerçekleştirmeleri izlenen temel mallardan çimento yüzde -16, taş kömürü yüzde -12, ham petrol yüzde -4 oranında üretim düşüşleri görülmektedir. Ocak-Ağustos dönemini kapsayan yılın ilk sekiz aylık döneminde kamu ve özel sektör tarafından toplam 8 milyon 938 bin ton çimento üretildi. Bu tutar, geçen yılın eş dönemindeki 10 milyon 694 bin tonluk bir üretim gerçekleşmişti. Taşkömürü üretimi ise aynı dönemde 2 milyon 392 bin ton olarak gerçekleşen üretimi geçen yılın aynı döneminde 2 milyon 704 bin ton idi. Kamu ve özel sektörün ham petrol üretimi 1 milyon 552 bin tondan, 1 milyon 495 bin tona düştü. Üretimi önemli ölçüde azalan diğer malların başında ise bakır konsantre, alümina, tuz, blister bakır, kurşun ve çinko gelmektedir.

Üretimi Değişmeyen Mallar:

Bu yılın Ocak-Ağustos döneminde dokuz malın üretiminde geçen yılın aynı dönemine göre (41 marj içinde) bir değişim görülmemektedir. Bu temel mallar içinde benzin, çelik boru, süt, amonyak, kraft torba ve yük taşıması görülmektedir.

ÖRETİM GERÇEKLEŞMELERİ
(Ocak-Ağustos)

Sektör	Mal ve Hizmet	İstetime Nev'i	Birim	1983	1982	Değişim %
Madencilik	Linyit	Kamu	Bin ton	10.752	8.778	+22
	Boraks	Kamu	"	203	190	+7
	Kükürt	Kamu	"	22	21	+5
	Fosfat	Kamu	"	37	21	+76
	Perlit	Kamu	Ton	2.986	2.304	+30
	Barit	Kamu	Bin ton	23	15	+53
	Paketli Çay	Kamu	Bin ton	65	60	+8
	Kırmızı Et	Kamu	"	39	33	+18
	P.Süt	Kamu	Bin lt.	19.620	13.642	+43
	Yem	Kamu	Bin ton	310	237	+31
İçki - Tütün	Filt. Sigara	Kamu	Bin ton	32	29	+10
	Rakı	Kamu	Mil. lt.	25	24	+4
	Votka	Kamu	Bin lt.	1.718	1.017	+69
	Bira	Kamu	Mil. lt.	29	28	+4
	Şarap	Kamu	Bin lt.	2.939	2.630	+12
	Pam. İpliği	Kamu	Ton	33.713	30.923	+9
	Yün İpliği	Kamu	"	3.421	2.834	+21
	Pam. Ham Dok.	Kamu	Bin m.	151.008	144.599	+5
	Yünü Ham. D.	Kamu	Bin m.	4.539	4.281	+6
	Ham Mak. Hal.	Kamu	m ²	112.383	85.870	+31
Lastik	Binek Last.	Özel	Bin Ad.	1.286	905	+42
	Kamyon-Öto-büs Last.	Özel	Bin Ad.	1.053	914	+15
	Traktör-	Özel	Bin Ad.	390	273	+43
	Greyder	Özel	Bin Ad.	1.758	1.399	+26
	İç Lastik	Özel	"	266	260	+2
	Kağıt	Kamu	Bin ton	58	56	+4
	Yazı Tabl. K.	Kamu	"	100	93	+8
	Gazete Kağıt.	Kamu	"	28	23	+22
	Kartonlar	Kamu	"	20	16	+25
	Yonga Levha	Kamu	Bin m ³	14	11	+27
Orman Ürünleri	Lift Levha	Kamu	Bin m ³	24	9	+167
	Boraks De-	Kamu	Bin ton	8.1	6.1	+33
	Sodyum Per-	Kamu	Bin ton	15	6.8	+121
	Borat	Kamu	"	4.894	4.672	+5
	Karpit	Kamu	Bin lt.	4.894	4.672	+5
	Etill Alkol	Kamu	Bin lt.	4.894	4.672	+5
	Kırmızı Et	Kamu	Bin ton	65	60	+8
	P.Süt	Kamu	Bin lt.	19.620	13.642	+43
	Yem	Kamu	Bin ton	310	237	+31
	Filt. Sigara	Kamu	Bin ton	32	29	+10
Doküma - Deri	Pam. İpliği	Kamu	Ton	33.713	30.923	+9
	Yün İpliği	Kamu	"	3.421	2.834	+21
	Pam. Ham Dok.	Kamu	Bin m.	151.008	144.599	+5
	Yünü Ham. D.	Kamu	Bin m.	4.539	4.281	+6
	Ham Mak. Hal.	Kamu	m ²	112.383	85.870	+31
	Binek Last.	Özel	Bin Ad.	1.286	905	+42
	Kamyon-Öto-büs Last.	Özel	Bin Ad.	1.053	914	+15
	Traktör-	Özel	Bin Ad.	390	273	+43
	Greyder	Özel	Bin Ad.	1.758	1.399	+26
	İç Lastik	Özel	"	266	260	+2
Kağıt	Kağıt	Kamu	Bin ton	58	56	+4
	Yazı Tabl. K.	Kamu	"	100	93	+8
	Gazete Kağıt.	Kamu	"	28	23	+22
	Kartonlar	Kamu	"	20	16	+25
	Yonga Levha	Kamu	Bin m ³	14	11	+27
	Lift Levha	Kamu	Bin m ³	24	9	+167
	Boraks De-	Kamu	Bin ton	8.1	6.1	+33
	Sodyum Per-	Kamu	Bin ton	15	6.8	+121
	Borat	Kamu	"	4.894	4.672	+5
	Karpit	Kamu	Bin lt.	4.894	4.672	+5
Öretimi Artan Mallar:	Linyit	Kamu	Bin ton	10.752	8.778	+22
	Boraks	Kamu	"	203	190	+7
	Kükürt	Kamu	"	22	21	+5
	Fosfat	Kamu	"	37	21	+76
	Perlit	Kamu	Ton	2.986	2.304	+30
	Barit	Kamu	Bin ton	23	15	+53
	Paketli Çay	Kamu	Bin ton	65	60	+8
	Kırmızı Et	Kamu	"	39	33	+18
	P.Süt	Kamu	Bin lt.	19.620	13.642	+43
	Yem	Kamu	Bin ton	310	237	+31

Sektör	Mal ve Hizmet	İşletme Nev'i	Birim	1983	1982	% Değişim
Petro - Kimya	Polivinil klorür	Kamu	Ton	27.548	24.492	+12
	Polietilen	Kamu	"	19.889	15.051	+32
	Karbon Siyahı	Kamu	"	17.387	11.750	+48
	Polistren	Kamu	"	11.090	7.334	+51
Petrol Ürünleri	Motorin	Kamu+Özel	Bin Ton	3.002	2.780	+ 8
Gübre	Toplam Gübre	Kamu+Özel	" "	4.883	3.635	+34
	Amonyum Sülfat	Kamu+Özel	" "	212	204	+ 4
	Ore	Kamu	" "	274	261	+ 5
	Triple Süper Fosfat	Kamu+Özel	" "	437	195	+124
	Normal Süper Fosfat	Kamu	" "	24	10	+140
	Kompoze Gübre	Kamu+Özel	" "	692	322	+96
Tarım Alet ve Makinaları	Traktör	Kamu+Özel	Adet	24.359	19.785	+23
	Bahçe Traktörü	Kamu+Özel	Adet	596	558	+ 7
Demir - Çelik	Kok Kömürü	Kamu	Bin Ton	1.673	1.297	+29
	Ham Demir	Kamu	" "	1.821	1.395	+31
	Pik Demir	Kamu	" "	231	173	+34
	Sıvı Çelik	Kamu+Özel	" "	2.162	1.745	+24
Demir Dışı Metaller	Ferrokrom	Kamu	Ton	7.031	6.847	+ 3
Çimento ve Refraktör	Bazik Refraktör	Kamu	Ton	22.946	19.482	+18
Enerji	Elektrik En.	Kamu+Özel	M.kwh	17.993	17.362	+ 4
Elektronik	Televizyon	Özel	Bin Adet	370	244	+52
	Telefon Sant.	Özel	Bin Hat	154	130	+18
Elektrikli Makinalar	Floresan	Özel	Bin Adet	5.016	3.533	+42
	Ampul	Özel	" "	32.634	22.993	+42
	Akümülatör	Özel	" "	371	261	+42
	Cıva Buharlı Ampul	Özel	Bin Adet	99	52	+90
Meslek, Bilim, Ölçü-Kontrol	Üç Faz Elek. Sayacı	Kamu+Özel	Adet	51.000	26.981	+89
Karayolu Taşıtları	Otobüs	Özel	Adet	2.028	1.448	+40
	Minibüs	Özel	"	3.935	2.507	+57
	Otomobil	Özel	"	27.605	21.228	+30
	Kamyon	Özel	"	10.562	9.648	+ 9
	Kamyonet	Özel	"	4.158	3.167	+31

Sektör	Mal ve Hizmet	İstetime Nev'i	Birim	1983	1982	% Değişim
Ulaştırma	Yolcu Taşıması	Kamu	M.Y.km.	3.691	3.581	+ 0
	Yolcu Taşıması (hava)	Kamu	M.Y.km.	1.758	1.713	+ 3
Öretimi Azalan Mallar:						
Madencilik	Taskömrü	Kamu	Bin ton	2.392	2.704	-12
	Ham Petrol	Kamu+Özel	"	1.495	1.552	-4
	Bakır Kons.	Kamu	"	59	101	-42
	Alümina	Kamu	"	44	57	-23
	Volfram Kons.	Kamu	Bin ton	78	101	-23
	Kolemanit	Kamu	"	137	230	-40
	Kromit	Kamu	"	109	145	-25
Grda	Beyaz Et	Kamu	Ton	3.400	4.400	-23
İçki - Tütün	Filtresiz Sigara	Kamu	Bin ton	9	10	-10
Doküpe - Deri	Ayakkabı	Kamu	Bin çift	1.621	1.753	-8
Kağıt	Sargılık Kağıt	Kamu	Bin ton	19	23	-17
	Oluklu Mukavva	Kamu	"	23	26	-12
	Sigara Kağıdı	Kamu	"	1.4	1.6	-12
Orman Ürünleri	Kereste	Kamu	Bin m ³	196	206	-5
	Parke	Kamu	Bin m ²	251	264	-5
	Ambalaj San- diği	Kamu	Bin Adet	718	811	-11
Kimya	Borik Asid	Kamu	Bin ton	15	16	-6
	Tuz	Kamu	"	118	160	-26
Petro - Kimya	Sentetik Kauçuk	Kamu	Ton	17.404	19.787	-12
	Kaprolaktam	Kamu	Ton	9.414	12.839	-27
Petrol Ürünleri	Fuel Oil	Kamu+Özel	Bin ton	3.970	4.321	-8
Gübre	Sülfirik Asid	Kamu+Özel	"	380	434	-12
	Amonyum Nitrat	Kamu	"	35	39	-10
Demir Dışı Metaller	Bilister Bakır	Kamu	Ton	9.476	16.425	-42
	Sıvı Alüminyum	Kamu	"	22.708	23.395	-3
	Çinko Kons.	Kamu	"	195	833	-77
	Ferrokrom	Kamu	"	15.317	19.424	-21
	Kursun Kons.	Kamu	"	280	920	-70
Çimento ve Refraktör	Çimento Ref.	Kamu+Özel	Bin ton	8.948	10.694	-16
	Asidik Ref.	Kamu	Ton	14.116	15.210	-7

Sektör	Mal ve Hizmet	İşletme Nev'i	Birim	1983	1982	% Değişim
Meslek, Bilim, Ölçü, Kontrol	Tek Faz Elek. Sayacı	Kamu+Özel	Adet	394.000	405.000	- 3
Demiryolu Taşıtları	Yük Vagonu	Kamu	Adet	345	474	-27
	Yolcu Vagonu	Kamu	Adet	11	12	- 8
Üretim Değişmeyen Mallar: (% ± 1 marjla)						
	Çiğ Süt	Kamu	Mil.lt.	71	72	- 1
	Kraft Torba Kağıdı	Kamu	Bin ton	37	37	0
	Benzin	Kamu+Özel	" "	1.302	1.316	- 1
	Ham Petrol İş.	Kamu+Özel	" "	10.396	10.279	+ 1
	Amonyak	Kamu	" "	207	206	0
	Kalsiyum Amonyum	Kamu	" "	679	682	0
	Diamonyum Fos	Kamu+Özel	" "	190	191	- 1
	Çelik Çekme Boru	Kamu	" "	3	3	0
	Yük Taşınası	Kamu	M.ton-km	3.920	3.950	- 1

7. Özel Sektör İmalat Sanayiinde Kapasite Kullanımı

İSO imalat sanayiinde yaptığı çalışmalara göre 1983 yılının ilk üç ayında, özel sektör imalat sanayiinde geçmiş yılın ilk üç ayına göre üretimde yüzde 4.9'luk, yine 1983'ün ikinci üç ayında geçen yılın ikinci üç ayına göre yüzde 8.5'lik bir üretim büyümesi sağlamıştır. 1983 yılının üçüncü üç ayında geçmiş yılın üç aylık dönemine göre reel olarak yüzde 9.2 üretim büyümesi göstermiştir.

Bu yılın ilk, ikinci ve üçüncü üç aylık dönemlerinde, geçen yılda görüldüğü gibi satışlar devamlı üretimin altında gerçekleşmiştir. Yalnız 1983 yılının ilk üç aylık döneminde üretimin yüzde 7'si stoklara ilave olurken, ikinci üç ayda bu ilave yüzde 5'e ve üçüncü üç aylık dönemde de yüzde 3'e inmiştir. Her üç dönemde de eksik kapasite ile çalışmanın en büyük nedeninin, talep yetersizliği olduğu belirlenmiştir. Stoklara ilavenin en yüksek olduğu sektör ilk ve ikinci üç aylarda toprağa ve taşa dayalı sanayi kesimidir. Üçüncü üç ayda stok değişim oranının en yüksek olduğu grup gıda ve içki sektörüdür.

Kapasite kullanım oranının bu yıl ilk üç aylık döneminde en yüksek orana ulaştığı sektör dokuma-giyim-deri olurken, ikinci üç ayda en yüksek kapasite kullanımı taşa toprağa dayalı sanayi dalında görülmüş, üçüncü üç aylık dönemde ise en yüksek kapasite kullanımı gıda-içki-tütün sektöründe gerçekleşmiştir. Yılın ilk dokuz ayının ortalama sonuçlarına göre firmaların ekonomideki büyüklüklerine göre ağırlıklandırılarak bulunan ortalama kapasite kullanım oranı yüzde 69.3'tür. Bu oran 1982 yılında yüzde 66.8 idi. Yılın üçüncü üç ayında firmaların yüzde 32.8'inde üretim artışı görülürken, yüzre 27.3'ünde üretim aynı kaldı ve yüzde 39.8'inde de üretimde azalma kaydettiler. Yılın ikinci üç ayında ise, üretimleri artan firmaların oranı yüzde 47.7, aynı kalan firmaların ise yüzde 28.6 ve yüzde 23.6 sında azaldığı belirtilmişti. Üçüncü üç ayda üretimlerinin azaldığını söyleyen firma - sayısında ikinci üç aylık dönem göre artış görülmektedir.

İMALAT SANAYİNDE KAPASİTE KULLANIM

ORANLARI

(Tartılı)

		1 9 8 2		1 9 8 3	
Ocak	Nisan	Eylul	Ocak	Nisan	Haziran
Temmuz		Eylul		Temmuz	
Mart		Haziran		Eylul	
Gıda,İçki,Tütün	74.0	71.1	74.5	74.3	73.6
Doküman,Giyim,Deri	70.8	71.2	68.3	76.1	75.1
Orman Ür.,Mobilya	60.8	61.8	53.4	58.0	60.3
Kağıt,Kağıt Ür.	75.8	72.0	69.0	71.5	69.4
Kimya,Petrol, Basım	69.7	70.2	68.5	73.2	73.5
Lastik,Plastik	67.7	72.2	65.6	69.0	77.3
Yalı Sanayi	56.7	62.6	64.8	73.5	65.9
Meta Ana Sanayi	62.0	59.8	56.3	61.4	63.1
Meta Esya Mak.San.	73.4	69.0	77.7	73.2	74.2
Diger	66.4	67.0	65.3	69.9	69.8
Toplam	68.1	69.7	64.8	61.7	58.3

Üçüncü üç aylık dönemde firmaların yılın son üç ayı için beklentilerinde ise yüzde 35.6'sı işyeri üretimlerinde artış beklerken, yüzde 23.9'u üretimlerinin aynı kalacağını ve yüzde 40.3'ü de üretimlerinde azalış beklentilerini bildirmişlerdir. Bununla birlikte firmaların çoğu yılın son üç ayında da üretimlerinde azalış beklemektedirler. Halbuki 1983 yılının ikinci üç ayında firmaların yüzde 48.6'sı üçüncü üç aylık dönemde artış beklemekte idiler. 1983 yılının ilk dokuz ayında üretimden stoklara ilave 51.9 milyar TL'dir. Bu miktar oran olarak ilk dokuz aydaki üretimin yüzde 5.0'ını teşkil etmektedir. Üretimden stoklara en büyük ilavenin yapıldığı sektör çimento, tuğla, kiremit gibi inşaat malzemelerinin üretildiği sektör olup, ortalama oran yüzde 31'dir.

İMALAT SANAYİNDE ÜRETİM, SATIŞLAR VE STOK
(1983 ilk Dokuz Aylık)

(Milyon TL.)

İmalat Sanayii Ana Grup	Üretim	Satış	Stok	Üretim/ Satış
Gıda-İçki-Tütün	107.849	99.334	8.515	8.6
Dokuma-Giyim Eşya ve Deri	162.824	154.999	7.825	5.0
Orman Ürünleri ve Mobilya	8.086	7.823	263	3.4
Kağıt-Kağıt Ür.ve Basım	36.011	34.554	1.457	4.2
Kimya-Petrol-Lastik- Plastik	298.635	284.343	14.292	5.0
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	52.108	44.471	7.638	17.2
Metal Ana Sanayii	108.899	104.559	4.340	4.1
Metal Eşya-Makina Teçhizat ve Meslek İlmî Alet San.	317.240	310.154	7.086	2.3
Diğer İmalat Sanayii	7.010	6.543	467	7.1
Toplam	1.098.663	1.046.780	51.883	5.0

1983 yılının üçüncü üç ayında firmaların yüzde 18.7'si hammadde stoklarının arttığını, yüzde 43.1'i aynı kaldığını ve yüzde 38.1'i de azaldığını bildirmişlerdir. İkinci üç ayda ise firmaların yüzde 19.0'ı stokların arttığını, yüzde 41.8'i aynı kaldığını ve yüzde 39.0'i da stokların azaldığını söylemişlerdi. Yılın son çeyreği için bekleyişlerinde ise firmaların yüzde 18.0 stoklarında artış, yüzde 34.7'si azalış beklemekte ve yüzde 47.1'de ise, stoklarda bir değişim beklemektedir. Yılın üçüncü üç ayında satış fiyatlarında artış olan firmaların oranı yüzde 47.6'dır. Fiyatlar aynı kaldı diyenlerin oranı yüzde 51.2 ve fiyatlarda düşüş belirtenlerin oranı ise yüzde 1.0'dır. Firmalar yılın son çeyreğinde beklentilerinde ise yüzde 29.6'sı fiyatların artacağı, yüzde 36.5'i aynı kalacağını ve yüzde 33.7'si de fiyatlarda azalış beklediklerini belirtmişlerdir.

8. İstihdam

İş ve İşçi Bulma Kurumuna kayıtlı açık işsiz sayısı 1983 yılı Ocak-Eylül döneminde 624.178 kişiye ulaşmıştır. Eylül sonu itibariyle geçen yılın aynı ayına göre artış oranı yüzde 42.7 ile bu yılın en yüksek artışı gerçekleşmiştir. Ancak açık işsiz sayısında 1982 yılında görülen artış oranı bu yıl hemen hemen üçte bire inmiştir. Bu veriler ışığında ülkemizdeki gerçek işsizliğin boyutlarını

tespit etmek hayati güç görmektedir. Esasen işi olanların başvuruları yanında kuruma başvurmayan birçok işsiz varlığı bu görüşü kuvvetlendirmektedir.

AÇIK İSSİZLİK

Aylar	1981	1981/1980	1982	1982/1981	1983	1983/1982
Ocak	250.696	+24.2	361.320	+44.1	486.341	+34.6
Şubat	248.957	+12.7	384.522	+54.4	502.235	+30.6
Mart	245.076	-4.2	411.552	+67.9	-	-
Nisan	241.639	-11.0	425.396	+76.0	529.024	+24.4
Mayıs	233.263	-16.8	430.681	+84.6	527.426	+22.5
Haziran	244.649	-13.5	427.691	+74.8	535.806	+25.3
Temmuz	247.929	-11.8	428.302	+72.7	538.434	+25.7
Ağustos	260.785	-6.3	436.554	+67.4	553.592	+26.8
Eylül	278.488	+11.9	437.432	+57.1	624.178	+42.7
Ekim	294.529	+20.3	444.477	+50.9	-	-
Kasım	317.010	+28.5	452.102	+42.6	-	-
Aralık	341.336	+29.6	468.654	+37.3	-	-

Kaynak: İş ve İşçi Bulma Kurumu

DPT verilerine göre, stivil işgücü arzi 1981'de 17.621 bin iken, 1982'de 18.081 bine yükselmiş, buna karşılık stivil işgücü talebi 1981'de 15.367 bin iken 1982'de 15.457 bine ulaşmıştır. Bu duruma göre, toplam yurtiçi işgücü fazlası oranı 1981'de yüzde 16.88'den 1982'de yüzde 18.20'ye çıkmıştır. Yıl içinde 460 bin kişilik işgücü arzı artışına karşılık işgücü talebi artışı ancak 90 bin olmuştur. Bu yıl yurtiçi toplam işgücü fazlasının 3.565.9 bine ulaşması ve yurtiçi toplam işgücü fazlası oranının yüzde 19.30'a ulaşacağı tahmin edilmektedir.

EMEK PİYASASI (1978-1983)

Ekim Ayın- da Durum	15 + Yas	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Stivil İşgücü Arzi	16.640.1	16.905.2	17.182.6	17.621.0	18.081.3	18.492.6	15.591.7
Stivil İşgücü Talebi	15.249.3	15.238.6	15.231.3	15.367.0	15.457.0	15.591.7	15.591.7
Fazlası	1.390.8	1.666.6	1.951.3	2.253.1	2.624.3	2.900.9	665
Tarım dışı İşgücü	720	700	700	700	665	665	665
Fazlası	2.110.8	2.366.6	2.651.3	2.953.1	3.289.3	3.565.9	19.30
Yurtiçi Toplam İşgü-	12.69	14.00	15.43	16.88	18.20	19.30	19.30
cü Fazlası Oranı	12.69	14.00	15.43	16.88	18.20	19.30	19.30
Yurtiçi Toplam İşgü-	6.35	9.85	11.35	12.78	14.51	15.66	15.66
cü Fazlası Oranı	6.35	9.85	11.35	12.78	14.51	15.66	15.66
(Tarımdaki Gizi							
İssizler Harici)							

Kaynak: 1983 Programı - DPT
1982 yılı verilerine göre
Tahmin

267373 / 15
Ercan Bay

İstihdamın sektörel dağılımında ise, tarımda çalışanların sayısında yıldan yıla düşme olmasına karşın 1982'de yüzde 61.34 ile en çok istihdam sağlayan sektördür. Sanayi sektöründe 1981'de 1.821.900 olan çalışan sayısı, 1982'de çok az artış göstererek 1.850.900 olmuştur. Bu durumda sanayi sektöründe çalışanların sayısı 1981'de yüzde 11.86 iken ancak yüzde 11.96 olmuştur. Hizmetler sektörü ise yurtiçi istihdamın dağılımındaki payı yüzde 13.58 ile tarım sektöründen sonra gelmektedir.

9. Ortalama Sigortalı Ücretleri

Günlük ortalama sigortalı ücretlerinde sağlanan artışın fiyat artışlarına eşit olduğu anlaşılmaktadır.

Ocak 1980'de 310.8 lira olan günlük cari ücretler, 1983 yılının Haziran ayında 913.2 liraya yükselmiştir. Ancak, ücretlerin reel olarak aynı dönemde sadece Ocak 1980'de 281.8 liradan, Ocak-Haziran 1983 ortalaması olarak 285.4 liraya yükseldiği anlaşılmaktadır. Reel ücretin hesaplanmasında Ticaret Bakanlığı İstanbul Geçinme Endeksi 1979 yılı Aralık ayı baz alınarak yapılmıştır. 1983 yılının ilk altı aylık döneminde ise günlük cari ücretlerin aynı düzeyde (913 lirada) kalmasına karşılık, fiyatların yüzde 12.3 oranında artması sonucu gerçek ücretler Ocak 1983'de 300.4 liradan Haziran 1983'de 267.6 liraya düşmüştür. Ocak 1980 ile karşılaştırıldığında Ocak-Nisan 1983 döneminde reel ücretler daha yüksek olmakla beraber Mayıs ve Haziranda Ocak 1980'nin altına inmiştir.

GÜNLÜK ORTALAMA SİGORTALI CARI VE GERÇEK ÜCRETLER (Ocak 1980-Haziran 1983)

	Cari Ücretler TL	İstanbul Geçinme Endeksi Aralık 1979=100	Gerçek Ücretler TL
Ocak 1980	310.8	110.3	281.8
Ocak 1983	913.0	303.9	300.4
Şubat 1983	882.0	307.7	286.6
Mart 1983	929.0	311.4	298.3
Nisan 1983	904.0	316.7	285.4
Mayıs 1983	905.0	330.3	274.0
Haziran 1983	913.2	341.2	267.6
Ortalama (Ocak-Haziran)	907.7	318.5	285.4

Yıllık ortalamalar benzer bir eğilimi göstermektedir. 1983 yılı ilk yarısının reel ücret ortalaması 1981 ve 1982 yılı ortalamalarından yüksek olmakla beraber 1980 yılı ortalamasının yüzde 2.5 altında bulunmaktadır.

NOMİNAL VE REEL ÜCRETLERİN YILLIK ORTALAMALARININ SEYRİ 1980-1983

	Ortalama Günlük Kazanc (TL.)	İstanbul Geçin- me Endeksi Aralık 1969=100	Ortalama Gün- lük Reel Ücret (TL)
1980	426.96	145.9	292.6
1981	543.84	200.8	270.8
1982	691.03	266.4	259.4
1983 (Ocak-Haziran)	907.70	318.5	285.0

BÖLÜM II

PARASAL GELİŞMELER

1. Emisyon ve Para Arzı

Parasal büyüklüklerdeki gelişim hızı 1982 ile karşılaştırıldığında 1983'ün ilk 10-11 ayında parasal genişlemenin bu yıl daha düşük oranda gerçekleştiği görülmektedir.

Nitekim, 1982'nin ilk yarısında 1981 ile mukayese edilebilir bir gelişme hızı sergileyen emisyon, aynı yılın ikinci yarısında hızlanmış ve 1982 Ekim ayında emisyon yıllık artış hızı yüzde 39.9 olarak gerçekleşti. 1983 Ekim ayında ise emisyon artış hızı yüzde 29.5'e gerilemiştir.

EMİSYON

Emisyon	Aylık	1982 Sonuna	Yıllık
Artış %	Göre Artış %	Artış %	
Aralık 1982	542.72	-10.5	40.4
Ocak 1983	485.75	-10.5	30.6
Şubat	481.93	-0.8	26.3
Mart	577.45	19.8	57.0
Nisan	528.53	-8.5	33.5
Mayıs	496.27	-6.1	25.8
Haziran	510.50	2.9	23.6
Temmuz	562.31	10.2	20.5
Ağustos	560.8	-0.3	15.3
Eylül	541.9	-3.4	3.3
Ekim	667.8	-0.2	29.5
25 Kasım	678.3	23.2	
Yıllık Artış Hızı (%)			
1981 Ekim - 1982 Ekim: 39.9			
1982 Ekim - 1983 Ekim: 29.5			
İlk On Aylık Artış (%)			
1982 Ocak - Ekim : 33.4			
1983 Ocak - Ekim : 23.2			

(Milyar TL.)

Yıl içi artış hızları karşılaştırıldığında 1982'nin ilk on ayında emisyonun yüzde 33.4 artışına karşın, 1983'ün aynı döneminde emisyon 125.08 milyar artışla yüzde 23.2 artış hızı kaydetmiştir.

25 Kasım 1983 itibariyle ise emisyon 78.3 milyar TL.sına ulaşmış olup onbir aylık artış hızı yaklaşık yüzde 25 civarında gerçekleşmiştir.

Ancak 1983'de gözlemlenen nisbi parasal yavaşlamanın istikrarlı bir emisyon modeli çerçevesinde gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. Zira, emisyon gelişmelerine aylık bazda yaklaştığımızda bu durum ortaya çıkmaktadır. Bazı aylarda emisyon yüksek rakamlara sıçramış, müteakip aylarda ise kısa sürelerle bu fazlalığın telafisi gayreti içinde olunmuştur. Mesela, Şubat 1983'de aylık artış hızı -0.8'e kadar gerileyen emisyonun Mart ayında yüzde 19.8 artış hızına kadar tırmardığını Nisan'da yüzde -8.5 oranında azaldığını, Temmuz ayında yüzde 10.2'lik bir artış hızından sonra gerileyerek Eylül'de yüzde -5.3'lük bir azalma hızına ulaştığını, Ekim ayında ise masif bir emisyon artışı (23.2) ortaya çıktığını görüyoruz.

Enflasyonun yavaşlatılması ile tutarlı parasal yavaşlamanın daha istikrarlı bir model çerçevesinde gerçekleştirilmesi zorunludur. Emisyonun belli bir zaman periyodu sonu itibariyle belirlenen hedef limitler içinde tutulması yeterli olmayıp, bunun yüksek iniş çıkışlar arzetmeyen daha istikrarlı bir emisyon gelişmesi ile sağlanması önem arz etmektedir.

Bilindiği üzere parasal genişlemenin fiyatlar üzerindeki etkisi belli bir zaman gecikmesi ile ortaya çıkmaktadır. Bu zaman gecikmesinin kısa ya da uzun olması paranın o ekonomideki aktarım sürecinin niteliği yanında, enflasyon düzeyi ve beklentilerin hangi süratte revize edildiğine de bağlıdır. Türk ekonomisi için yapılan araştırmalarda parasal genişleme ve fiyatlar arasında 4-5 aya varan zaman gecikmeleri olduğu ortaya konmaktadır. Dolayısıyla bir emisyon artışı (parasal genişleme) hemen izleyen dönemde yeniden aşağı çekilse bile bunun gecikmeli etkisi birikimli olarak sonraki aylarda fiyatlara yansıyabilmektedir. Bu sebeble emisyonun belli bir zaman periyodu sonu itibariyle belirlenen hedef limitler içinde tutulması yeterli olmayıp, bunun yüksek iniş/çıkışlar arzetmeyen daha istikrarlı bir emisyon gelişmesi ile sağlanması önem arz etmektedir.

Özellikle yüksek ve değişken oranlı enflasyon dönemlerinde enflasyon beklentilerinin parasal gelişmelere karşı daha duyarlı ve kısa aralıklarla değişime tabi olduğu kabul edilirse, izlenen emisyon politikasının ekonomik karar birimlerinin enflasyon beklentilerini olumsuz yönde etkileyeceği açıktır. Ekonominin eriştiği bugünkü aşamada daha hassas ve az sarsıntılı bir parasal programlamaya ihtiyaç vardır. Zira masif emisyon artışları bir taraftan enflasyon beklentilerini kamçılarken, ani ve masif çekilmeler diğer yünden girişimcileri ve özellikle ihracatçıları daha ihtiyatlı ve pasif olmaya sevk etmektedir.

Fiyat istikrarının henüz tam sağlanamadığı bir ortamda para politikasının ekonomiyi kontrolde daha aktif güvenilir ve hassas bir rol üstlenmesi yararlı olacaktır. Daha istikrarlı ve önceden tahmin edilebilir bir para modeli ekonomiye iyi bir parasal zemin hazırlayacak, reel dengelerin kurulmasını daha kolaylaştıracaktır. Ayrıca enflasyon ve para arzı artışlarıyla ilgili hükümetçe belirlenen hedeflerin gerçekçiliği konusunda titiz davranılması da enflasyonla mücadeleye katkıda bulunacaktır.

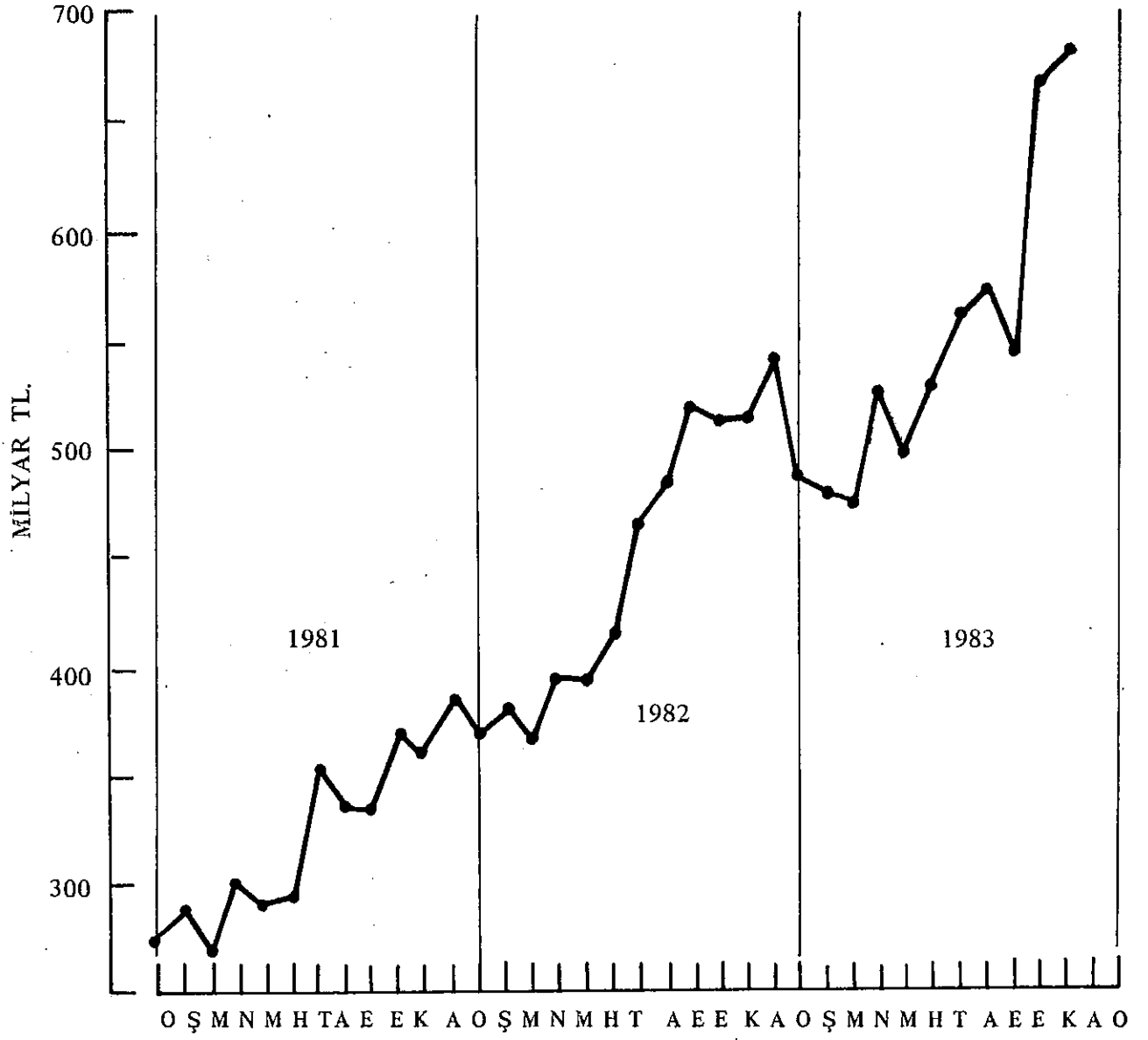
Ekim ayındaki yüksek artış hesaba katılmazsa Eylül 1983'de emisyonun 1982 sonuna göre yüzde 2 oranında daha az olusu ve yılın altı ayında mutlak rakamlar olarak geçen yılın altında kalışı, ekonomide hüküm süren likidite darlığının 1983'de de devam ettiğini göstermektedir.

EMİSYONU ARTTIRICI/AZALTICI FAKTÖRLERİN GELİŞİMİ

	1982 - İlk	On Ay	% Değişim	1983 - İlk	On Ay	% Değişim	25 Kasım 1983	25 Kasım 1983	% Değişim	Ocak -
Arttırıcı Faktörler	27.0	24.7	5.193.7	20.1	23.5	5.9	27.1	33.9	85.4	6.8
- Kredi Stoku	17.8	21.4	3.091.2	23.5	5.9	27.1	33.9	85.4	6.8	
MB Doğrudan Kredi	6.6	2.5	553.3	5.9	27.1	33.9	85.4	6.8		
Mevduat Banka Kredileri	22.4	25.5	2.149.2	27.1	33.9	85.4	6.8			
K.Yatırım Banka Kredileri										
DYB(Ödeme Planına Bağlı)	31.6	31.1	388.7	33.9	85.4	6.8				
- Altın ve Döviz Mevduatı	58.0	59.5	370.4	85.4	6.8					
- Diğer Plazmanlar	41.0	25.5	1.732.1	6.8						
Azaltıcı Faktörler	31.2	29.7	3.599.2	21.9	10.9	10.9	21.9	10.9	33.8	-57.7
- Para Benzeri Likidite	48.2	9.9	2.060.2	10.9	33.8	-57.7	10.9	33.8	-57.7	
Vadeli Tasarruf Mevduatı	58.3	31.7	1.230.9	33.8	-57.7	10.9	33.8	-57.7	10.9	
Mevduat Sertifikası	52.0	-56.7	107.6	-57.7	10.9	33.8	-57.7	10.9	33.8	
Diğer Mevduat	91.3	10.5	321.9	11.2	1.3	40.7	11.2	1.3	40.7	
MB Mevduatı	17.9	1.7	399.8	1.3	40.7		1.3	40.7		
- Diğer Plazmanlar	14.9	63.2	1.539.1	40.7			40.7			

Emisyonu arttırıcı faktörler ilk on ayda yüzde 24.7 oranında bir artış gösterirken, azaltıcı faktörler yüzde 29.7 oranında artmıştır. Arttırıcı faktörler geçen yılın aynı döneminde yüzde 27, azaltıcı faktörler ise yüzde 31.2 oranında bir artış sergilemiştir. Arttırıcı faktörlerin artış hızındaki geçen yıla oranla gözlenen yavaşlama kısmen Merkez Bankası doğrudan kredilerindeki yavaşlamadan (1982'de yüzde 6.6'dan 1983'de yüzde 2.5'e) ve diğer plazmanlardaki gerilemeden kaynaklanmıştır. Para benzeri likidite (vadeli tasarruf mevduatı, Merkez Bankasındaki mevduat) ve diğer plazmanların oluşturduğu azaltıcı faktörler ise 1982'nin ilk on ayındaki yüzde 31.2'ye karşın 1983'ün aynı döneminde yüzde 29.7 artış göstermiş olup, bu nisbi yavaşlama kısmen vadeli mevduat hızının yüzde 58.3'den yüzde 31.7'ye, kısmen de mevduat sertifikalarında mutlak azalmadan kaynaklanmıştır.

EMİSYON

[illegible]

xx Genis Tanim (M1+Vadel: Mevduat)

Emisyon hacminin ilk on aylık devrede yüzde 23.2 artışına paralel olarak dar ta-
nımlı para arzı yüzde 15.5, vadelet mevduatı kapsayan M2 ise yüzde 12.4'lük bir
artış kaydetmiştir.

Yıllık artışı hızla azalmış ve gerek geniş tanımlı para arzları geçen yıl orantı daha düşük bir hızda büyümüşür. Nitekim, 1982 Ekim ayında M1 yıllık yüzde 38,1 artış ile yüzde 22,1'lik (toplam esya fiyat endeksinde göre) fiyat artışı hızının üstüne çıkarken, 1983 yıl Ekim ayında M1, yüzde 36,4'lük yıllık artışı hızıyla bu dönemdeki enflasyon hızı seviyesinde gerçekleşmiştir.

Ekim 1981 - Ekim 1982 döneminde dolışımdeki para (birtmci] para) yüzde 47,8'lik yillik artış hızı ile aynı dönemdeki yüzde 38,1'lik para arzı (M1) artısına en yüksek oransal katkıyı sağlamış, emisyon/para arzı oranı Ekim 1982'de 0,45 ol- mustu. Toplam para arzı içinde birtmci] paranın payı yüzde 39, ikincil paranın payı ise yüzde 61 idi.

Ekim 1982 - Ekim 1983 döneminde ise dolajımdaki para, toplam para arzındaki yüzde 36,4'lük artışa 1982'ye kıyasla daha düşük oranda (yüzde 19,9 artış) katkıda bulunmuştur. Buna mukabil vadesiz tasarruflar mevduatın yüzde 71,3'lük bir artışla para arzına en büyük oransal katkıyı sağlamıştır.

1982 Ekim'de 0.45'lik emisyon/para arzi oranı, 1983 Ekiminde 0.43'e gerilemiş, bunun sonucu birinci paranın toplam para arzı içindeki payı yüzde 34.4'e inmiştir.

Ekim 1982 - Ekim 1983 döneminde geniş tanımı para arzında 1982'ye göre önemli yavaşlama dolayımındaki paradaki yavaşlama (Ekim 1982'de yüzde 65,9'dan Ekim 1983' de yüzde 28,9'a) yanında önemli ölçüde vade-i mevduat artışı hızında 1982'de yüzde

109.7'den yüzde 21'e inen gerilemeden kaynaklanmıştır.

25 Kasım 1983 itibariyle ise M1 1.593.1 milyar TL., M2 ise 2.931.6 milyar TL.sı seviyesinde idi.

PARA ARZI

(Milyar TL.)						
	MB Dar	Üç Aylık	Yıllık	Aylık	Reel	
	Tanımı	Hareketli	%	%	Para	
		Ortalama	Artış	Artış	Arzı	
1981	972.0					
1982	1.341.9				27.86	
1983	Ocak 1.187.4		-41.8	-11.5		
	Şubat 1.226.1	1.235.1	42.5	3.2		
	Mart 1.291.8	1.274.9	57.3	5.3		
	Nisan 1.307.0	1.298.4	46.7	1.1		
	Mayıs 1.296.5	1.310.8	47.3	- 1.0		
	Haziran 1.329.0	1.341.3	34.8	2.5		
	Temmuz 1.398.6	1.376.8	41.9	5.2		
	Ağustos 1.402.8	1.398.1	37.0	3.0		
	Eylül 1.392.7	1.448.5	30.0	- 0.7		
	Ekim 1.550.0	1.511.9	36.4	11.2	25.25	
	25 Kasım 1.593.1					
	Aralık					

Nominal para arzı serileri fiyat etkisinden arındırıldığında, reel para stokunun 1982 sonunda 27.86 milyardan Ekim 1983'de 25.25 milyara düştüğü görülmektedir. Reel para arzındaki düşüşünü, parasal genişlemenin enflasyon üzerinde önemli etkisinin kalmadığı şeklinde yorumlamak doğru değildir. Para arzı yıllık artış hızının fiili enflasyon oranına eşit ya da biraz altında olduğu hesaba katılırsa, bu durumu parasal genişlemenin halâ enflasyonun oluşumunda önemli bir faktör olduğu parasal genişleme hızı üzerine çıkan enflasyon olgusunu ise mal ve hizmet arzının düşmesi, dış ticaret hadlerinin değişmesi, ithal enflasyon gibi sebeblere dayandığı şeklinde yorumlamak mümkündür. Yani enflasyon diğer bazı faktörlerin etkisi sonucu mevcut parasal genişlemenin gerektirdiği düzeyin üzerine çıkmıştır.

Toplam konsolidé mevduat 1983'ün ilk on ayı sonunda yüzde 10.6'lık bir artışla 2.644.1 milyar TL.sına ulaşmış olup, 25 Kasım itibarıyla 2.674 milyar TL.sı idi. Ekim 1982 - Ekim 1983 yıllık artış hızı yüzde 35.1 aynı dönem 12 aylık artış ortalaması yüzde 37 civarında olmuştur. Ekim 1982'de de 1981 yılı sonuna göre toplam mevduat artış yüzde 28 civarında iken Ekim 1983'de 1982 sonuna göre artış oranının ancak yüzde 10.6 seviyesinde kaldığı görülmektedir. Toplam mevduat artışı hızındaki gerileme daha çok vadesiz ticari mevduat, diğer mevduat ve mevduat sertifikalarındaki gerilemeden kaynaklanmıştır. On aylık dönemde vadesiz ticari mevduat 1982'de yüzde 5.3 oranında gerilerken bu oran 1983 için daha yüksek, yüzde 14.2 olmuştur. Mevduat sertifikaları 1982'nin ilk on ayında yüzde 52 oranında artarken 1983'ün ilk on ayında yüzde 56.7 oranında azalmıştır. Toplam mevduat artış hızındaki yavaşlamaya paralel olarak geçen yıl oranla hızlanan enflasyon neticesi bu parasal büyüklüğün reel olarak azaldığı görülmektedir.

Ocak ayından itibaren faizi yüzde 20'ye yükselttiğimiz olan vadesiz tasarruf mevduatı 1982'nin ilk on ayında yüzde 10.4 oranında artarken 1983'ün aynı döneminde yüzde 56.8 oranında artış göstermiş, Ekim 1983 sonunda yıllık artış hızı yüzde 71.3 olmuştur.

Vadelî tasarruf mevduatı 1982'nin ilk on ayında yüzde 62 oranında artmasına karşın 1983'ün aynı döneminde yüzde 9.6'ya gerilemiştir.

Vadelî mevduat artış hızında gözlemlendiğimiz bu gerileme 1983 başından bu yana vadelî mevduata uygulanan (yıl sonunda yüzde 5'e düşürülen) yüksek faizin vade-tili mevduattan beklenen artışın bir bölümünü vadesiz mevduata dönmüşesinden kaynaklanmış gözükmemektedir. Nitekim 1983 ilk on ayında vadesiz mevduat hacminin 1982 Ekimine göre yüzde 81.6'lık bir artış gösterdiği, emisyon, toplam mevduat artış hızının daha düşük oranlarda gerçekleştiği hesaba katılırsa, toplam mevduat

MEVDUAT (MEVDUAT BANKALARI)

(Milyar TL.)

Yıllık	Toplam	Yıllık	Toplam	Yıllık	Toplam
Artış	Mevduat	Artış	Mevduat	Artış	Mevduat
1983	1982	1983	1982	1983	1982

1981	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1982	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1983	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1984	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1985	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1986	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1987	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1988	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1989	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1990	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1991	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1992	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1993	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1994	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1995	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1996	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1997	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1998	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
1999	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2000	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2001	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2002	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2003	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2004	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2005	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2006	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2007	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2008	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2009	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2010	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2011	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2012	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2013	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2014	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2015	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2016	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2017	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2018	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2019	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2020	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7
2021	1.618.80	2.416.70	1.471.69	2.214.6	50.48	36.73	44.23	20.4	44.64	43.05	42.98	44.09	43.59	13.1	43.57	43.58	43.09	43.07	Ekim	1.957.01	2.644.1	2.674.0	2.054.89	2.416.7

kompozisyonunun vadesiz mevduat lehine bir değişme gösterdiği açıktır. Aslında enflasyon ve enflasyonist beklentilerin halâ yüksek olması, 1983'de muhtelif vadeler için ödenen mevduat faiz oranları nisbi yapısının vadeli yerine vadesiz mevduatı özendirdiği bir ortamda vadeli tasarruf mevduatında önemli bir gelişme beklentisi içinde olmamak gerekirdi. Yeni faiz yapısının yeniden vadeli mevduatı özendirmesi beklenebilir.

TASARRUF MEVDUATI

(Milyar TL.)					
	Vadesiz Tasar- ruf Mevduatı		Vadeli Tasar- ruf Mevduatı		Reel Vad. Tas. Mevduat Endeksi (1981 = 100)
	1982	1983	1982	1983	1983 Vade- li Reel Tasarruf
1981	288.4		662.26		
1982	275.5				
1983					
Ocak	196.6		723.7	935.2	18.6
Şubat	195.7	354.6	768.5	964.2	18.9
Mart	193.7		800.5	979.2	18.6
Nisan	200.7	398.9	845.3	1.023.9	19.1
Mayıs	204.7	392.8	882.6	1.081.7	19.9
Haziran	207.0	389.0	919.1	1.127.8	20.0
Temmuz	219.2	409.5	953.9	1.280.3	22.3
Ağustos	226.9	416.2	990.9	1.222.7	22.1
Eylül	224.8	461.7	1.023.8	1.307.3	21.8
Ekim	237.9	432.1	1.073.3	1.321.7	21.5
Kasım	236.2	437.6	1.121.1	1.338.5	
Aralık	275.5		1.205.9		

	% Artış	
	1982 Ocak-Kasım	1983 Ocak-25 Kasım
Toplam Mevduat	34.3	10.6
-Tasarruf Mevduatı	50.4	21.5
a) Vadesiz	63.8	14.0
b) Vadeli	67.0	33.8
c) Mevduat Ser.	53.2	-57.7
-Vadesiz Ticari	-0.5	-13.4

MEVDUATIN KURUMSAL DAĞILIMI

25 Kasım 1983	1982	1981	
1.187.5	940.2	527.7	1) Kamu Mevduat Bankaları
188.2	184.6	117.4	- Vadesiz Ticari
160.7	1.107.3	76.6	- Vadesiz Tasarruf
532.3	404.0	169.0	- Vadelî Tasarruf
21.4	44.0	30.5	- Mevduat Sertifikası
1.429.6	1.421.0	952.7	2) Özel Mevduat Bankaları
1.339.3	1.311.3	905.2	a) İlk 7 Özel Banka
332.6	424.9	310.9	- Vadesiz Ticari
258.9	158.5	139.0	- Vadesiz Tasarruf
644.3	484.2	323.7	- Vadelî Tasarruf
67.4	164.2	105.7	- Mevduat Sertifikası
90.3	109.7	47.5	b) Diğer Özel Mevduat Bankaları
33.1	33.1	19.8	- Vadesiz Ticari
9191	5.5	4.3	- Vadesiz Tasarruf
32.0	30.7	12.5	- Vadelî Tasarruf
14.6	39.1	10.8	- Mevduat Sertifikası
56.9	47.5	29.0	3) Yabancı Mevduat Bankaları
22.2	22.6	10.3	- Vadesiz Ticari
8.1	16.5	8.5	- Vadesiz Tasarruf
22.3	1.4	6.6	- Vadelî Tasarruf
4.3	6.8	3.6	- Mevduat Sertifikası
2.674.0	2.416.7	1.509.5	Toplam Mevduat
%44.4	%39.2	%34.9	- Kamu
%53.4	%58.79	%63.1	- Özel
% 2.2	% 2.01	% 2	- Yabancı

Son birkaç yıldır toplam mevduat içinde kamu bankalarının payındaki artış eğilimi 1983'de devam etmiş ve bu pay yüzde 44.4'e yükselmiştir. Yabancı bankaların düşük olan payındaki hafif artış hesaba katılmazsa kamu bankalarının lehindeki bu gelişme, özel bankaların tutarlı biçimde azalan payları ile dengelenmektedir. Bu pay 1981'de yüzde 63.1, 1982'de yüzde 58.79, 1983'de yüzde 53.4'e gerilemiştir.

3. Kredi Gelişmeleri

(Milyar TL)

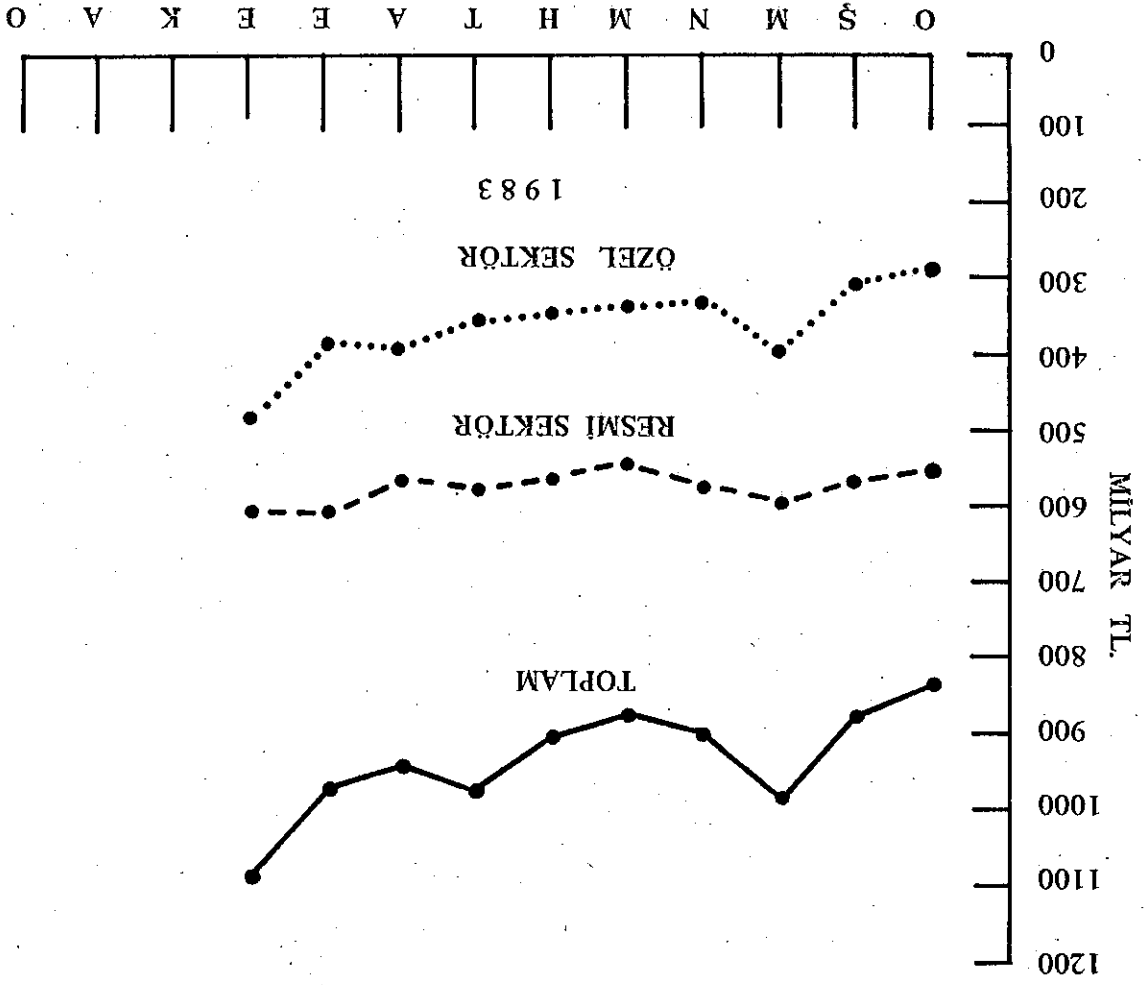
	Aralık 1982	Ekim 1983	25 Kasım 1983
Toplam Kredi Stoku	2451.8	3038.5	3091.2
1. Tüm Banka Kredileri	2019.1	2502.7	2538.0
a) Kalkınma ve Yatırım Banka Kredileri	328.5	380.4	388.7
b) Mevduat Banka Kredileri	1690.7	2122.3	2149.2
2. Merkez Bankası Doğrudan Kredileri	522.7	535.2	553.3
% Değişim:	1982 (Ocak-Ekim)	1983 (Ocak-Ekim)	
Kredi Stoku	17.8	23.9	
1. Tüm Banka Kredileri	23.8	24.0	
a) Mevduat Bankası	21.4	25.5	
(Merkez Bankası Reeskontu)	-13.3	33.8	
b) Kamu Mevduat Bankası	11.8	23.5	
(Merkez Bankası Reeskontu)	-29.7	-18.0	
c) Özel Mevduat Bankası	33.5	26.1	
(Merkez Bankası Reeskontu)	29.6	86.3	
d) Yabancı Mevduat Bankası	26.1	60.2	
(Merkez Bankası Reeskontu)	-40.4	400.0	
e) Kalkınma ve Yatırım Bankası	31.6	15.8	
(Devlet Yatırım Bankası)	29.4	12.1	
2. Merkez Bankası Doğrudan Kredileri	- 1.2	2.5	

Ekonomide toplam kredi stoku ilk on aylık dönemde 586.7 milyar TL.sı artarak (yüzde 23.9 oranında) Ekim sonunda 3.038.5 milyar TL.sına ulaşmıştır. Bu artışa tüm banka kesiminin katkısı 483.6 TL.lık kredi artışı ile olmuştur. Oransal olarak ifade edildiğinde tüm banka kredileri Ocak-Ekim 1982 döneminde yüzde 23.8, 1983'ün aynı döneminde yüzde 24 artış kaydetmiş buna mukabil, Merkez Bankası doğrudan kredileri Ocak-Ekim 1982 döneminde yüzde -1.2 azalışa karşın 1983'ün aynı döneminde yüzde 2.5'lik bir artış kaydetmiştir.

Bu gelişmeler neticesi banka kesiminin toplam kredi stoku içindeki payı 1982'de yüzde 85.2'den 1983 Ekim'inde yüzde 82.3'e gerilemiştir.

1983 yılında toplam kredi stoku artışında mevduat bankalarına olan Merkez Bankası reeskontundaki artışın önemi göze çarpmaktadır.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİNİN DAĞILIMI

1983'de banka kredi artışı hızında gözlemlenen belirgin yavaşlamayı kredi maliyetlerinin yüksekliğine rağmen mevcut kredi talep fazlalığı karşısında kısmen banka sisteminizde kredi fonu yaratan mevduat hacmi artışı hızındaki yavaşlamaya bağlamak mümkündür. Teorik olarak kredi talebi ile kredi maliyetleri arasında ters bir ilişki vardır. Yani kredi faiz oranı yükseldikçe kredi talebinin yavaşlaması gerekecektir. Ancak bu ilişki kredi talebinin sınırsız olarak karşılanabildiği piyasa varsayımı altında geçerlidir. Eğer kredi talebi kredi arzının üstünde seyrediyorsa, bu takdirde faiz oranı kredi talebi tarafından belirlenen bir değere ulaşmaz. Bu durumda kredi talebindeki artışlar da faizleri yukarı itmektedir. Bu çerçevede Türk ekonomisinde kredi hacmi (kredi arzı) kredi talebini takip eden kredi talebi tarafından belirlenen bir değere ulaşmaz, kredi yaratmak için gerekli kaynaklarca/mevduat Merkez Bankası kredileri vs. belirlenmektedir.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİNİN
KAMU-ÖZEL KESİM DAĞILIMI

(Milyar TL.)

	Resmî Sektör	Yüzde Pay	Özel Sektör	Yüzde Pay	Toplam
1981	628.6	66.8	311.4	33.2	940.0
1982	603.3	65.4	318.8	34.6	922.1
1983 Ocak	554.4	66.2	282.5	33.7	836.9
Şubat	563.3		309.5		872.8
Mart	590.2		390.1		980.3
Nisan	568.3		328.8		897.1
Mayıs	546.0		331.4		877.4
Haziran	561.0	62.3	339.1	37.7	900.1
Temmuz	568.9	58.6	402.4	41.4	971.3
Ağustos	563.9	59.4	385.9	40.6	949.8
Eylül	603.3	62.0	380.1	38.0	973.3
Ekim	605.5	55.5	485.3	44.5	1.090.8
25 Kasım	607.8		484.7		1.102.5
Aralık					

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

(Reel Değerlerle)

	1982	1983	Yıl Sonuna Göre % Artış	Aynı Devre % Artış
Ocak	21.03	16.715	-11.5	-20.5
Şubat	20.78	17.152	- 9.2	-17.4
Mart	20.11	18.685	- 1.1	- 7.1
Nisan	20.15	16.730	-11.4	-17.0
Mayıs	19.97	16.168	-14.4	-19.0
Haziran	18.878	15.971	-15.5	-15.4
Temmuz	20.102	16.934	-10.4	-15.7
Ağustos	19.067	16.65	-11.9	-12.6
Eylül	19.247	16.25	-16.1	- 8.0
Ekim	19.217	17.70	- 6.3	- 7.8
Kasım	17.531			
Aralık	18.903			

Merkez Bankası toplam kredileri (kamu-özel) ilk on ayda yüzde 16 artışla 1.090.8 milyar TL.sına ulaşmıştır. Nominal olarak bu artış hızının enflasyonun altında kalışı nedeniyle reel Merkez Bankası kredileri reel olarak 1982 Ekimine göre yüzde 7.8 yıl sonuna göre de yüzde 6.3 oranında daha düşük düzeyde kalmıştır. (Ekim 1983 sonu).

Merkez Bankası kredilerinin kamu-özel kesim arasındaki dağılımı incelendiğinde, kamuya açılan kredilerin yüzde payı 1981'de yüzde 66.8, 1982'de yüzde 65.4 iken,

sözkonusu pay Ekim 1983'de 55.5'e gerilemiş, buna mukabil özel sektöre acılan krediler toplam içinde yüzde 44.5'lik bir paya ulaşmıştır. Özel kesimin gider rek artan oranda kredileştirme eğilimi olumlu bir gelişmedir. Ancak kamu idareleri açıklarının halen önemli ölçüde Merkez Bankası kaynaklarına karşıla-nıyor olması, para bazını genişletici bir etki yapmakta olup, bu da parasal ge-nişlemekten kaynaklanan bir enflasyonist baskı ortaya çıkmaktadır.

Çözüm uzun vadede kamu açıklarının azaltılmasıdır. Bir iç disiplin önlemi olarak Merkez Bankası kamu finansman hacmine de yıllık tavan uygulanması yerinde olacaktır. Eğer kamu finansman ihtiyaçları bu tavanın üstüne çıkarsa, Merkez Bankası dış kaynak kullanma yoluna gider ve para arzının belirlenen limitler içinde kalması sağlanabilir (zira para bazı kontrol edilmiş oluyor).

MERKEZ BANKASI KREDİLERİNİN DAĞILIMI

		A) Kamu		B) Özel			
		Ekim 1983	Pay %	Ekim 1983	Pay %	Ekim 1983	Pay %
		Aralık 1982		Aralık 1982		Aralık 1982	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	
		Ekim 1983		Ekim 1983		Ekim 1983	
		Pay %		Pay %		Pay %	

Hazine finansmanı kredilerinin kamuya açılan toplam Merkez Bankası kredileri içindeki payında 1982'de 1981'e göre gözlenen artış eğilimi 1983'de de devam etmiş, bu kredilerin toplam Merkez Bankası kamu kredileri içindeki payı yüzde 48.1'e, toplam Merkez Bankası kredileri içindeki payı da yüzde 26.7'ye yükselmiştir.

1983 yılında kamu kredilerinin toplam krediler içindeki payında yüzde 65'ten yüzde 55'e bir gerileme olmuştur. Ülkemizde Merkez Bankası kredileri ve hazine bonoları kamu açıklarının finansmanında halâ önemli bir kaynak görünümündedir. Bu durum, bu kredilerin kamu finansmanında, para maliyeti olmayan ya da düşük maliyetli (ama ekonomiye gerçek kaynak maliyeti yüksek) bir fon kaynağı olma özelliği yanında, mali piyasanın yeterince gelişmemesi ve kamu açıklarının yeterli düzeyde bir iç borçlanma ile kapatılamamasından kaynaklanmaktadır. Merkez Bankasının kredi kullandırmada kamu sektörüne verdiği öncelik de tabiatıyla özel sektör kredi kullanımını kısıtlamaktadır. Geçmişte olduğu gibi para politikası halâ büyük oranda bütçe politikasına bağımlı olmakta, para otoritelerinin kamu finansman açıklarından bağımsız para arzı belirlemeleri, mümkün olmamaktadır. Ekonomide parasal bazı ve likiditeyi kontrole yönelik para politikası araçları optimum bir parasal düzenlemenin gerektirdiği tarzda kullanılamamakta, halâ temelde kamu finansman ihtiyacını karşılama politikasına bağımlı kalmaktadır.

Merkez Bankası kredilerinin kredi kullanmada sıkıntı çeken prodüktif sektör ve alanlara cevap vermek için kullanılması yerine, büyük ölçüde kamu açıklarının seyrine göre gelişim göstermesi karşısında, ekonomide global büyüklüklerle bir kredi sıkıntısı olmasa dahi, sektörel açıdan kredi sorununun üretimi aksatıcı bir durum yarattığı söylenebilir.

Hazine finansmanı ve sanayi kredilerinin toplam içindeki artan payları son yıllarda tutarlı bir azalma eğilimi sergileyen destekleme kredileri payındaki gerileme ile dengelenmektedir.

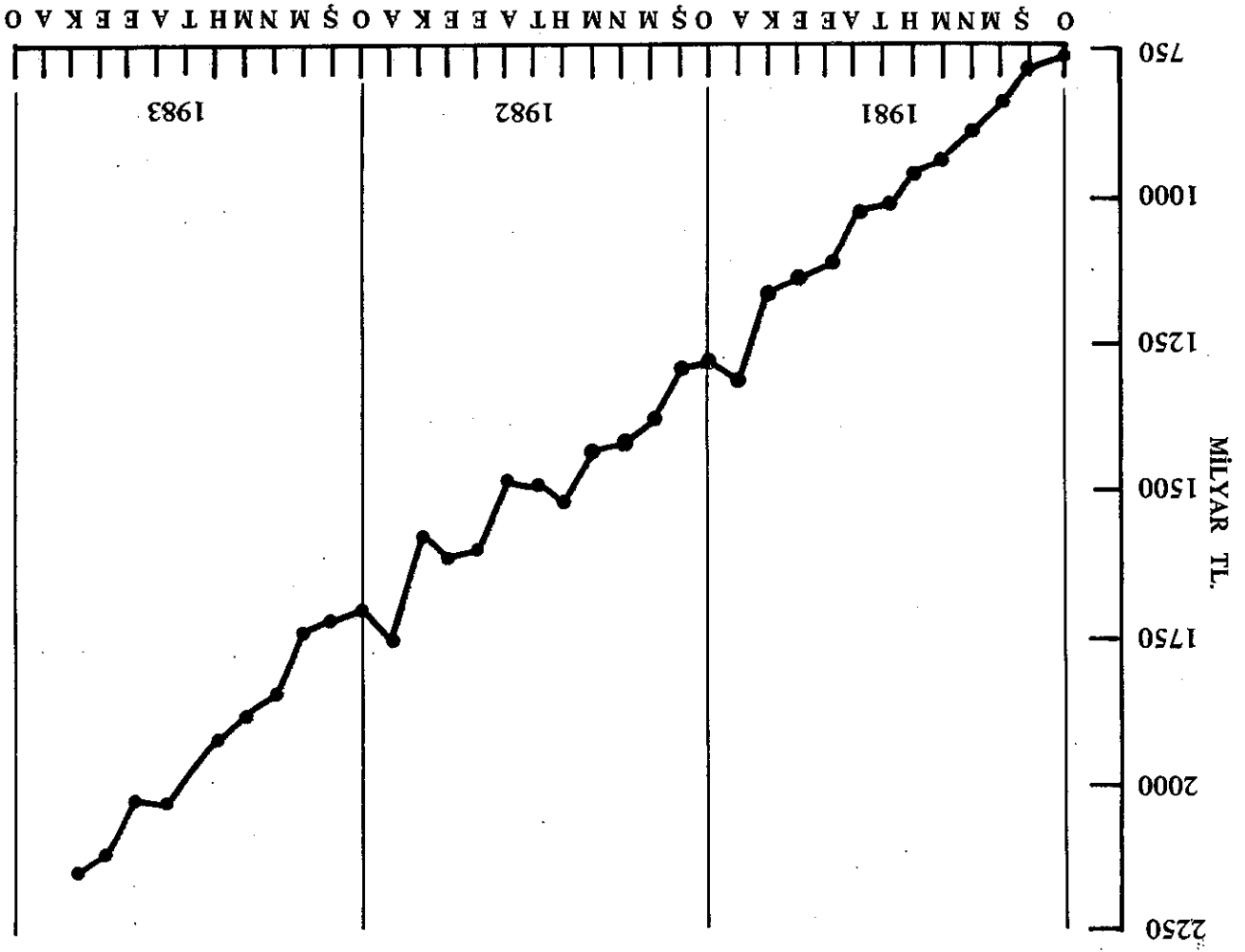
Mevduat Banka Kredileri:

MEVDUAT BANKALARI KREDİLERİ

(Milyon TL.)				
	1982	1981/82 % Değ.	1983	1982/83 % Değ.
				Reel (1983) Banka Kredileri
Ocak	1.288.9	69.8	1.700.8	31.9
Şubat	1.306.4	68.0	1.720.8	
Mart	1.328.2	56.4	1.738.5	30.9
Nisan	1.408.0	58.4	1.851.2	
Mayıs	1.440.7	53.1	1.877.5	
Haziran	1.454.0	50.5	1.933.9	33.0
Temmuz	1.510.3	45.4	2.030.5	
Ağustos	1.514.8	43.0	2.047.9	
Eylül	1.520.4	40.8	2.025.3	33.2
Ekim	1.613.6	39.2	2.122.3	31.5
25 Kasım	1.535.8	22.3	2.149.2	
Aralık	1.856.9	36.9		

BANKA KREDİLERİ

1963 Sabit Fiyatlarla	Reel Banka Kredi Hacmi	Reel Kredi Endeksi (1977:100)
1977	40.7	100.00
1978	34.1	83.78
1979	28.3	69.53
1980	25.7	63.14
1981	34.2	84.02
1982	37.6	92.38
Ekim 1983	34.6	84.95

4. Banka Sisteminde Kaynak-Kullanım Dengesi

Banka sisteminin 1983 yılının ilk on ayındaki performansı sisteme giren yeni kaynakların geçen yılın düzeyinde olduğunu, buna mukabil gerçekleşen kullanımların geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 66.8 arttığını göstermektedir.

BANKA SİSTEMİNİN KAYNAK-KULLANIM DENGESİ

	Ocak - Ekim	
	1982	1983
Yeni Mevduat Girişi	419.0	227.4
Merkez Bankası Reeskontu	-47.8	108.5
Sermaye ve İhtiyat Artışı	49.6	68.2
Merkez Bankası Özel Yardımı	35.0	65.0
Sisteme Giren Yeni Kaynaklar	455.8	464.1
Kredi Hacminde Artış	284.9	431.6
Kasa Mevcutları	-35.9	0.3
Yeni Yatan Munzam Karşılık	130.9	143.8
Merkez Bankasına Yatan Mevduat	-57.9	-38.5
Sistemin Gerçekleştirdiği Kul.	322.0	537.2

Yeni kaynaklar geçen yılın düzeyinde olmakla beraber bileşimleri çok değişiktir: yeni mevduat girişi büyük çapta gerilemiştir. Buna mukabil Merkez Bankası reeskontu geçen yıl negatifken bu yıl 108.5 milyar TL.sına yükselmiştir. Bu yıl sermaye ve ihtiyatlarda ve Merkez Bankası özel lardımda artış olmuştur.

5. Faiz Oranları

Son faiz kararnamesiyle birlikte mevduatta "serbest" faiz politikası yerine "yüksek faiz" uygulaması getirilmiştir. İstisnai krediler dışındaki kredi faizlerinin ise serbest bırakılması öngörülmüştür.

Yeni mevduat faiz oranları aşağıdadır:

Mevduat Türü	Eski	Yeni
a) Vadesiz	20	5
b) 3 ay ihbarlı vadesiz mevduat (Mevduat Sertifikaları dahil)	-	49
c) 6 aydan (6 ay dahil) bir yıla kadar vadeli mevduat (mevduat sert.dahil)	35	47
d) Bir yıl(1 yıl dahil) vadeli mevduat (mevduat sertifikaları dahil)	40	45
e) 6 aydan(6 ay dahil)bir yıla kadar va- deli 3'er aylık faiz ödemeli tasarruf mevduatı (mevduat sertifikaları hariç)	-	42
f) 1 yıl (1 yıl dahil)vadeli 3'er aylık faiz ödemeli tasarruf mevduatı (mevduat sertifikaları hariç)	-	33
g) Bankalararası mevduat	serbest	serbest

ORTALAMA MEVDUAT FAİZ ORANI

(Milyar TL)		K a s ı m		K a s ı m		K a s ı m		K a s ı m	
Mevduat	Banka-	Kamu	Özel	Yabancı	Mev.	Banka-	Kamu	Özel	Yabancı
Toplam Mevduat	Toplam kalaları	Toplam kalaları	Toplam kalaları	Toplam kalaları	Toplam kalaları	Toplam kalaları	Toplam kalaları	Toplam kalaları	Toplam kalaları
2028	797	1183	47.6	2622	1167	1399	55.6	26.3	7.8
Vadeli	1084	396	681	7.5	1325	545	771	26.3	7.8
Vadesiz Tasarruf	254	90	148	16.4	431	157	265	21.3	7.8
Vadesiz Ticari	456	137	296	23.6	544	175	316	21.3	7.8
Diğer Mevduat	242	174	58	0.1	323	290	47	0.2	0.2
Toplam Faiz Ödemeleri	562	208	356	9.0	694	290	400	13.6	13.2
Vadeli	542	198	340	8.2	662	273	386	13.2	13.2
Vadesiz Tasarruf	13	5	7	0.8	22	8	13	0.4	0.4
Vadesiz Ticari	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diğer Mevduat	7	5	9	-	10	9	1	-	-
Ortalama Faiz Oranı	27	26	30	18	26	24	28	24	24

Tüm mevduat bankalarında Kasım 1983 sonu itibarıyla 2.622 milyar TL'lik mevduata yapılan faiz ödemeleri tutarı, 694 milyar TL'si olup, bu banka sisteminde mevduat faiz oranı ortalamasının yüzde 26 civarında gerçekleştiğini göstermektedir. Kasım 1982'de bu oran bir puan daha fazla yüzde 27 idi. Geçen yıl sırasıyla ortalama yüzde 26 ve 30 faiz ödeyen kamu ve özel mevduat bankaları bu yıl yaklaşık ikişer puan daha az ortalama faiz ödemişlerdir. Buna karşın yabancı bankalar 1983'de 1982'ye göre daha yüksek ortalama faiz ödemesinde bulunmuşlardır. Bu da kısmen yabancı bankaların mevduat kompozisyonunda nisbi olarak daha yüksek faiz ödenen vadeli mevduat payının artmasından kaynaklanmaktadır.

U'ıslararası faiz oranlarına göz atıldığında:

Belçika	0.5	12	11.87	13.25	9
Fransa	-	7.5	8.0	13.25-16.75	10
Japonya	2.5	5.0	5.75-6.0	6.0	2.2
İsviçre	0.25	3.75	3.75	5.5	5
A.B.D.	6	9.8	10.12	11	3.5
İngiltere	6	9.125	9.25	0.75-1.0	5
Federal Almanya	3.5	4.375	4.25	7.15	3.8
Türkiye	20	30	34	32	30
<hr/>					
Mevduat	Vadesiz	Altı Ay	Altı Ay +	Kısa Vadeli	Enflasyon

Türkiye'de mevduata ödenen reel faizin bazı ülkelere göre yüksek diğerlerine göre de düşük olduğu, aynı durumun kısa vadeli kredilere uygulanan faiz oranları içinde geçerli olduğu görülmektedir. Ancak, reel faiz hesaplanırken kullandığımız

fiyat endekslerinin yapıları ve baz seneleri itibariyle batı ülkeleri için ÷lke-mize nisbetle daha sağlıklı olduğu belirtmekte fayda vardır.

6. Sermaye Piyasası

Ocak-Ekim 1983 ilk on aylık dönemde halka menkul kıymet arz etmek üzere Sermaye Piyasası Kurulundan toplam 156 şirket 47.136.859.000 TL.sı tutarında menkul kıymet ihraç izni almıştır. Bu miktarın 15.543.000.000 TL.lık bölümünü (yüzde 33) tahviller, 315.593.850.000 TL.lık bölümünü de (yüzde 67) hisse senetleri oluşturmuştur. Bu miktara şirketlerin bünyelerinde yeniden değerlendirme sonucu teşekkül eden fondan bedelsiz olarak ortaklarına dağıtmayı kararlaştırdıkları bedelsiz hisse senetleri tutarı dahil değildir.

	1983 Ocak - Ekim
Tahvil ihraç edecek ortaklık sayısı	43
Tahvil ihraç tutarı	15.543.000.000
Hisse Senedi İhraç Edecek Ortaklık Sayısı	113
Hisse Senedi İhraç Tutarı	13.593.859.000
Toplam firma sayısı	156
Toplam ihraç tutarı	46.136.859.000

Enflasyon hızının düşük olduğu, alternatif alanların kârlılığının nisbi olarak düşük bulunduğu 1970'li yılların ortaları sermaye piyasasının en önemli bölümünü oluşturan ikincil hisse senedi piyasası için en canlı dönemlerdi. Ancak daha sonraki yıllarda hızlanan enflasyon, alternatif yatırım alanlarının artan kârlılığı, hisse senetlerinin cazibesini azaltmış ve sermaye piyasasının ekonomideki rolü gerilemişti. Nitekim hisse senedi fiyat endeksi (1974 Ocak=100)'den Ocak 1981'de en düşük seviyesi olan 87.04'e kadar düşmüştür. Ancak hisse senedi piyasası son zamanlardaki önemli sayılabilecek bir gelişme ve canlılık içine girmiştir. Nitekim 1981'de 94.18'e düşmüş olan hisse senedi fiyat endeksi 1983 Kasım ayında 217.12'ye yükselmiştir.

Hisse senedine olan talebin artmasına katkıda bulunan gelişmeler arasında Sermaye Piyasası Kanununun çıkarılması ve işlerlik kazandırılması ile birlikte piyasaya hareket getirici bazı tedbirlerin alınmasıdır. Mesela, hisse senedi alım satımından sağlanan gelirin birinci yıl için 1.000.000 TL.sını aşan tutarı dışında kalan bölümün değer artış vergisi kapsamı dışına çıkarılması ile menkul değer kazançlarındaki vergi düşürülmüştür. Buna ek olarak işletmelerin kâr payı dağıtımlarının belli esaslara bağlanması da hisse senetlerinin değer kazanmasını hızlandırmıştır. Buna ek olarak halka açık işletmelerin sermaye artırımlarında, arttırılan miktarın bir defada ödenmesi ilkesi getirilmiştir. Ayrıca Yeniden Değerlendirme Kanunu ile birlikte ortaklarına bedelsiz hisse senedi verme

yetkisi tanımlanmış bu hisse senetlerinin değer kazanmasına yol açarken hisse senedi sayısını arttırmış ve piyasaya bir hareketlilik getirmiştir.

Sermaye Piyasası Kanunu finansal sistemimizdeki menkul kıymetleri çeşitlendirmek, tasarrufların sahiplerine ve fon ihtiyacı içinde bulunan işletmelere geçiş, yeni menkul değerler sunmak amacıyla iki yeni menkul değer getirmektedir.

Çıkartılmasına müsaade edilen yeni menkul değerler "katılma intifa senedi" ve "kara iştirakli tahvil"lerdir.

Katılma intifa senedi sahiplerine işletmelerin yönetimine katılma hakkı vermemekte ve işletmelerin tasfiyesi halinde de zarara katılmasını engellemektedir. Bir ölçüde hisse senedi ve tahvil ortasında bir yapıya sahip olan katılma intifa senedinin, sadece faiz geliri söz konusu olduğu tahvil gibi bir menkul değildir.

Kara iştirakli tahviller ise sahiplerine faiz geliri yanında, işletmenin kârlardan bir pay sağlamaktadır.

Devletin üç grup tahvil çıkarması da son günlerin sermaye piyasasında gözlemlenen önemli gelişmeler arasındadır.

Birinci grup: Üç yıl vadeli, sabit 30 net faizli olup, dönem sonu faiz ödemelidir.

İkinci grup: On yıl vadeli değişken faizli olup, faizleri dönem sonlarında banka larca bir yıl vadeli tasarruflar mevduatına uygulanan net faiz oranının bir puan altında beklenecek, üç yıllık dönem geçtikten sonra istendiğinde paraya dönüşürülecektir.

Üçüncü grup: Bes yıl vadeli, ikramiye ödenmektedir. Bu grup tahvillerde her yıl 200 milyar TL, ikramiye ödenmektedir.

Ancak son olarak, mevduat faiz oranlarındaki artışın bu tahvillerin satışını sim- dilit olumsuz etkileyeceği beklenmiştir.

HİSSE SENEDİ FİYAT ENDEKSİ (Ocak 1974-100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	102.66	156.08
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	176.40
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	186.42
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	199.71
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	212.63
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	217.12
Aralık	109.26	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	

Kaynak: Banka ve Ekonomik Yorumlar.

7. Fiyatlar

Ticaret Bakanlığı tarafından yayınlanan ve 1983 yılının ilk onbir ayını kapsayan fiyat endekslerine göre bu yılki ortalama enflasyon oranının yüzde 30 oranında artması kesinleşmiştir. Bu oran yılbaşındaki hedeflenen yüzde 20'lik enflasyon oranını yüzde 50'lik bir farkla aşmaktadır.

Ocak-Kasım dönemini kapsayan onbir aylık toptan eşya fiyat endeksi yıl sonu itibariyle yüzde 33.4 oranında artış göstermiştir. Bu artış 1982 yılının aynı döneminde yüzde 19.0 olarak gerçekleşmişti. Son bir yıllık değişimler itibariyle ise, (Kasım 83/82) artış oranı, yüzde 39.9 gibi yüksek bir artış göstermektedir. 1982 yılının aynı döneminde bu oran yüzde 21.1 olarak gerçekleşmişti. Diğer yünden Ticaret Bakanlığının tüketici fiyat gelişmelerini yansıtan Ankara ve İstanbul geçinme endeksleri ise 1983 yılı itibariyle toptan eşya fiyatlarının altında seyretmektedir. Ocak-Kasım dönemi itibariyle (yılsonuna göre) geçinme endeksleri Ankara'da yüzde 30.3, İstanbul'da ise yüzde 31.8 olarak gerçekleşti. Son bir yıllık değişimleri ise (son 12 aylık) Ankara'da yüzde 33.1, İstanbul'da yüzde 35.0 yükselmiştir. Aynı oranlar geçen yıl Ankara'da yüzde 27.0, İstanbul'da ise yüzde 28.0 olarak gerçekleşmişti.

İstanbul Ticaret Odası'na hazırlanan endeksler de aynı gelişimi göstermektedir. Ekim sonu itibariyle ise tüm OECD ülkeleri arasında tüketici fiyatları artışında Türkiye ikinci sıradaki yerini korumaktadır. OECD verilerine göre Ekim sonu itibariyle tüketici fiyatları son bir yılda yüzde 102.8 oranında artan İzlanda yine ilk sırada bulunuyor. Türkiye'de ise son bir yılda fiyatlar yüzde 34.3 oranında artışla ikinci sıradaki yerini korumaktadır.

Toptan Eşya Fiyat Endeksi Alt Grupları:

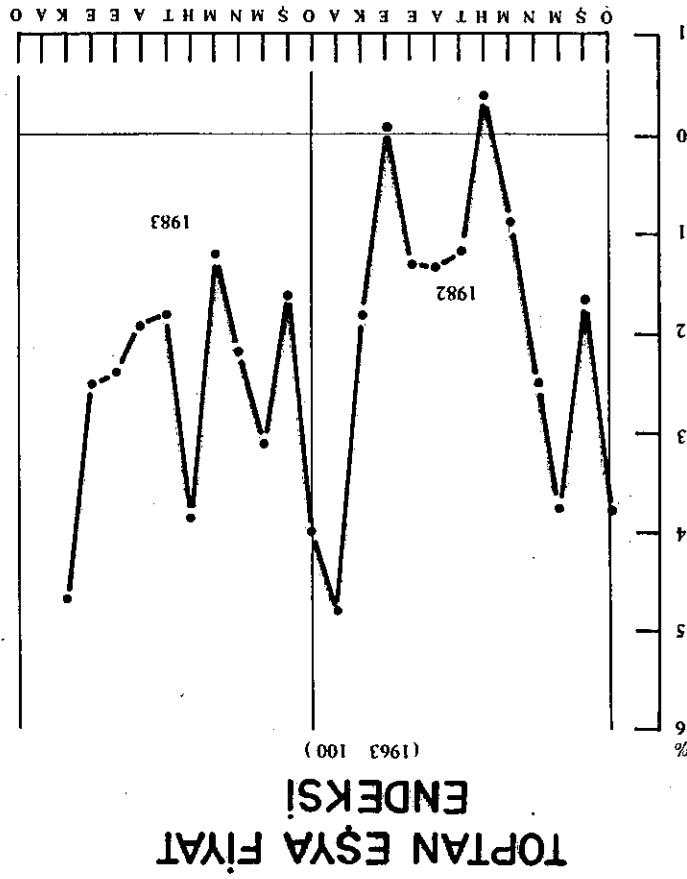
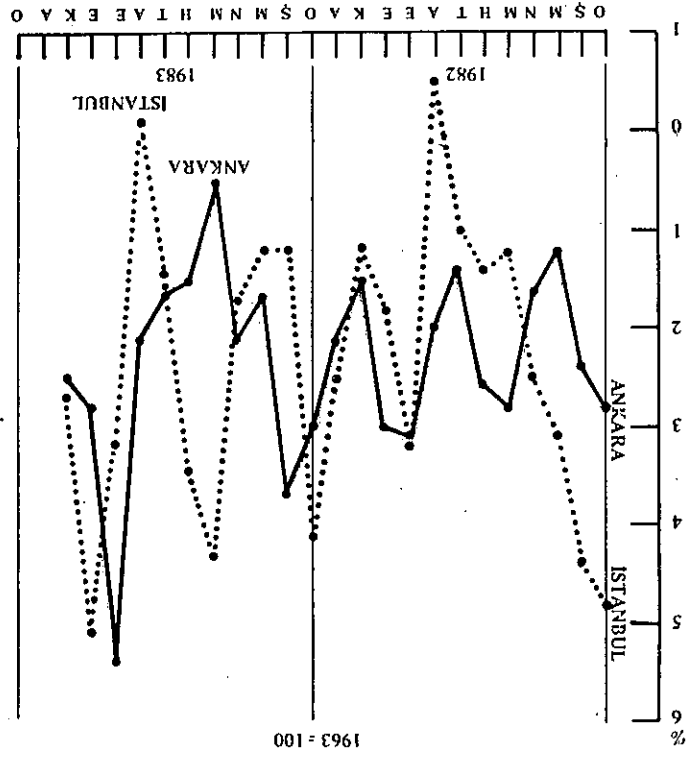
a) Gıda Maddeleri ve Yemler: Bu gruptaki onbir aylık artış bu yıl yüzde 35.4 olarak gerçekleşmiştir. Aynı oran geçen yıl yüzde 14.5 idi. Grub içinde en yüksek fiyat artışı yüzde 71.8 ile hayvan yemlerinde görülmekte, bu maddeyi yüzde 34.4 ile hububat fiyatlarındaki artış izlemektedir. Aynı oranlar geçen yılın ilk onbir aylık döneminde sırasıyla yüzde 8.5 ve yüzde 12.1 olmuştu. Bu gruptaki en düşük artış ise yüzde 6.4 ile bakliyatla görülmektedir.

b) Sanayi hammaddeleri ve Yarı Mamuller: Bu mamullerdeki artışlar yılın ilk onbir ayında yüzde 31.2 olarak gerçekleşti. Aynı oran geçen yılın aynı dönemi itibariyle yüzde 24.6 olmuştu. Sanayi hammaddeleri ve yarı mamulleri içinde en yüksek fiyat artışı yıl sonu itibariyle yüzde 46.2 dokuma maddelerinde görülmektedir. Deriler yüzde 39.0'lık artışla en çok artan diğer mamuldür. Geçen yılın aynı döneminde ise, yine dokuma maddelerindeki artış yüzde 34.4 olmuştu. En düşük artış gösteren mamul ise yüzde 9.7 ile sınai ve madeni yağlardır. Yapı malzemelerinde bu yıl (onbir ayda) görülen fiyat artış oranı ise yüzde 33.6 olarak gerçekleşti.

Geçinme Endeksleri Alt Grupları:

Ankara ücretliler geçinme endeksi alt gruplarında bu yılın onbir aylık dönemi itibariyle artış oranları gıda maddeleri yüzde 29.0, aydınlatma-ısıtma yüzde 27.7, giyim yüzde 33.2'lik bir artış göstermiştir. Gıda maddeleri içinde en yüksek artış ise süt ve mamulleri göstermiştir. Geçen yıl ise en düşük gıda ürünü ise süt ve mamulleri olmuştur.

İstanbul ücretliler geçinme endekslerinde ise bu yılın ilk onbir ayında görülen en yüksek artış giyimde yüzde 33.5 ile görülmektedir. Gıda maddeleri grubunda ise en yüksek artış yüzde 35.4 ile et mamullerinde görülmektedir.

TOPTAN EŞYA FİYATLARI
(1963=100)

	Endeks Puanı 1983 Kasım	Kasım		Yüzde		Değişimleri	
		1983	1982	İlk 11 Ay 1983	İlk 11 Ay 1982	Son 12 Ay 1983	Son 12 Ay 1982
Genel Endeks	6.424.8	4.7	1.8	33.4	19.0	39.9	21.1
A) Gıda Maddeleri	5.455.7	6.0	3.2	35.4	14.5	40.3	16.8
1) Nebati Gıda	4.436.7	8.1	1.8	28.5	12.7	32.0	13.3
- Hububat	4.744.7	9.7	1.7	34.4	12.1	37.8	11.0
- Bakliyat	5.412.9	3.1	0.1	6.4	14.5	11.1	26.5
- Diğer	4.101.6	5.4	2.5	19.6	13.2	23.0	16.1
2) Hayvanlar	8.409.7	- 1.2	1.8	13.8	20.0	37.6	31.4
3) Hayvan Mahsulleri	6.046.0	4.6	7.3	27.7	19.0	31.5	21.2
4) Hayvan Yemleri	6.806.3	9.3	3.3	71.8	8.5	82.2	8.7
B) Sanayi Hammaddeleri ve Yarı Mamuller	8.039.8	3.2	0.4	31.2	24.6	39.4	26.3
1) Yakacak	11.719.5	0.0	0.0	30.3	26.1	37.9	28.1
2) Madenler	6.144.1	0.5	- 0.1	24.1	25.1	25.8	25.5
3) Dokuma Maddeleri	5.774.7	8.0	0.6	46.2	34.4	51.3	33.8
4) Deriler	8.733.2	7.2	1.8	39.0	7.3	40.4	18.3
5) Sınai ve Madeni Yağlar	10.548.2	0.6	0.1	9.7	20.9	29.3	21.2
6) Kağıtlar	4.186.6	0.0	0.0	22.5	15.9	22.5	15.9
7) Yapı Malzemeleri	7.924.9	6.2	4.7	33.6	31.5	47.1	34.8

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

GEÇİNME ENDEKSLERİ
(1963=100)

	Endeks Puanı 1983 Kasım	Kasım		Yüzde		Değişimleri	
		1983	1982	İlk 11 Ay 1983	İlk 11 Ay 1982	Son 12 Ay 1983	Son 12 Ay 1982
Ankara							
Genel	5.935.8	2.5	1.0	30.3	26.6	33.1	27.0
1) Gıda	5.441.7	2.8	- 0.5	29.0	23.0	31.0	22.4
- Hububat	4.062.9	1.4	0.0	20.3	20.7	20.3	17.9
- Etler	6.638.6	- 3.3	12.3	36.0	44.5	38.1	44.5
- Süt ve Mamulleri	6.295.4	6.7	1.4	39.9	7.8	44.3	7.8
- Kuru Sebze ve Yemiş	5.802.2	7.5	6.2	26.2	29.4	31.7	31.1
2) Aydınlatma ve Isıtma	9.648.1	0.5	5.7	27.7	35.0	32.8	35.0
3) Giyim	7.394.0	0.4	1.5	33.2	28.8	37.9	33.0
4) Diğer	7.717.4	5.0	0.1	32.4	33.3	34.7	33.8
İstanbul							
Genel	7.336.8	2.7	1.2	31.8	26.5	35.0	28.0
1) Gıda	6.618.3	3.4	1.4	29.7	26.4	32.4	28.3
- Hububat	6.599.1	3.9	- 0.6	29.5	26.2	32.8	25.9
- Etler	9.908.2	0.0	2.0	35.4	38.8	35.8	42.2
- Süt ve Mamulleri	7.131.2	4.8	2.9	29.8	13.5	37.6	17.3
- Kuru Sebze ve Yemiş	7.105.9	6.7	4.3	17.9	31.4	19.6	34.9
2) Aydınlatma ve Isıtma	8.837.9	0.4	1.5	24.4	25.0	26.0	25.0
3) Giyim	8.215.2	0.6	0.6	33.5	32.6	35.9	32.7
4) Diğer	9.660.2	3.0	1.1	41.6	21.4	49.7	22.6

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Tüketici Fiyatları:

DİE'nin 14 ilde yayınladığı verilere göre 1983'ün ilk on ayında, Türkiye genelinde tüketici fiyatları (1978-79=100) endeksi yüzde 26,8 artmıştır. Bu artış diğer fiyat endekslerinde görülen artışlara yakındır. Bu endeksin Ekim 1983 itibarıyla 12 aylık değişimi ise yüzde 34,3'e ulaşmaktadır. Tüketici fiyatlarının bölgeler itibarıyla dağılımında ise yüzde 36,5 ile (12 aylık) Ege ve Marmara Bölgesi ilk sırayı almaktadır. Bu bölgeyi yüzde 34,5 ile Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi takip etmekte, en düşük tüketici fiyatları ise yüzde 32,1 ile Akdeniz Bölgesinde görülmektedir.

DİE - TÜKETİCİ FİYAT ENDEKSLERİ
(1978-79=100)

İller	Ekim 1982	Ekim 1983	1983 On Aylık	% Artış	Ekim 1982 /
Adana	2.8	5.6	27.3	35.1	
Ankara	3.7	5.3	24.3	31.8	
Antalya	3.3	5.8	28.2	37.9	
Bursa	2.3	4.7	25.9	35.7	
Dişarbakır	0.7	5.3	29.0	34.7	
Erzurum	3.2	4.3	23.2	31.3	
Eskişehir	1.8	3.4	24.0	31.1	
İstanbul	2.7	5.6	26.7	35.9	
İzmir	2.3	5.8	27.5	35.7	
Kayseri	1.7	5.1	29.7	38.6	
Ordu	3.0	4.5	25.9	33.9	
Samsun	3.0	5.8	29.0	34.5	
Trabzon	2.1	4.6	26.4	35.1	
Zonguldak	2.5	5.0	27.3	33.0	
Türkiye	2.7	5.3	26.8	34.3	

İller itibarıyla tüketici fiyatları artışlarında ise (on aylık) yüzde 29,7 ile Kayseri en başta gelmekte, yüzde 23,2'lik artışla Erzurum da en düşük seviyededir. 12 aylık artışlarda ise, yüzde 38,6 ile Kayseri en pahalı il olarak ilk sırayı alırken Eskişehir yüzde 31,1 ile en düşük fiyat artışı görülen ildir.

İç Ticaret Hadleri:

1977 yılından beri gerçekleşen iç ticaret hadleri bu yıl da tarım alehine gelişimini sürdürmektedir. 1983 yılının Ocak başında 68,6 olan iç ticaret haddi Ağustos ayı sonuna kadar sürekli düşme eğilimi göstermiş ve Ağustos ayında bu yılın ilk on aylık döneminde 62,1 ile en düşük seviyeye inmiştir. Eylül ayında başlayan kısmi yükselme Ekim ve Kasım aylarında devam ederek 66,1'e ve 67,9'a ulaşmıştır.

İÇ TİCARET HADLERİ

Aylar	1979	1980	1981	1982	1983
Ocak	86.9	71.1	80.2	74.3	68.6
Şubat	87.2	65.6	82.5	74.4	68.9
Mart	84.7	69.6	80.6	72.5	65.2
Nisan	75.0	64.2	79.1	72.4	63.5
Mayıs	75.0	66.3	79.2	72.7	63.5
Haziran	71.6	66.8	73.5	72.4	63.0
Temmuz	72.6	65.5	71.7	70.3	62.6
Ağustos	73.3	67.6	70.1	68.5	62.1
Eylül	71.2	71.1	70.3	67.5	64.2
Ekim	69.1	73.2	71.7	67.5	66.1
Kasım	67.9	73.6	72.9	67.4	67.9
Aralık	68.8	77.4	73.3	65.8	
Ocak-Aralık Ortalama	75.3	69.3	75.4	69.8	

ALTIN 1 ONS. LONDRA PİYASASI
(Dolar)

Aylar	1982	1983	1983/1982 (%)
Ocak	399	482	20.8
Şubat	328	497	51.5
Mart	331	494	49.2
Nisan	349	433	24.1
Mayıs	332	437	31.6
Haziran	315	451	43.2
Temmuz	338	463	37.0
Ağustos	366	417	14.0
Eylül	433	418	- 3.5
Ekim	451	394	-12.6
Kasım	414		
Aralık	445		

Kaynak: TC Merkez Bankası

Altın Fiyatları:

Londra piyasasında altının 1 onsu 1982 yılında iniş çıkışlı bir trend göstermektedir. Ocak 1982'de onsu 399 dolar olan altın Aralık ayında 445 dolara kadar yükselmiştir. 1983 yılı başında yükselen bir trend göstermesine karşın, Ekim ayında 394 dolara inmiştir. Eylül-Ekim aylarında ise geçen yılın aynı ayına göre düşüş görülmektedir.

1982 yılının ikinci yarısında gayrimenkul fiyatlarındaki yüksek artışlarla küçük ve orta çaplı tasarrufların altına yönelmesi ve iç piyasada altın fiyatlarının artmasıyla yol açmıştır. 1983 Ekim ayında İstanbul serbest piyasasında 1 gr.külçe altın gecen yılın aynı ayına göre yüzde 48.3 artış göstermiştir. Cumhuriyet altınında yıl başından beri belirgin bir artış göstermiştir. Ekim ayında geçen yılın aynı ayına göre yüzde 62.3 oranında bir artışla 27.140 TL olmuştur. 1983 yılı başından itibaren ise altın fiyatlarındaki 10 aylık artış enflasyon oranının bir hayli altında gerçekleşmiştir.

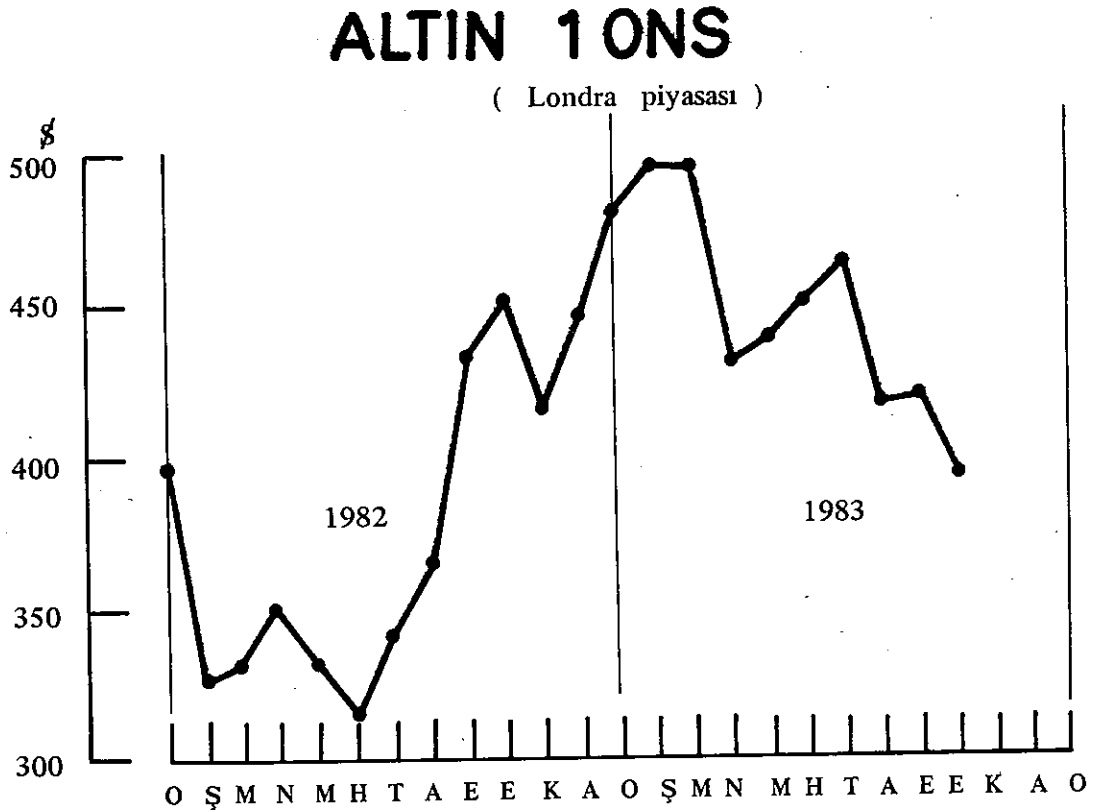
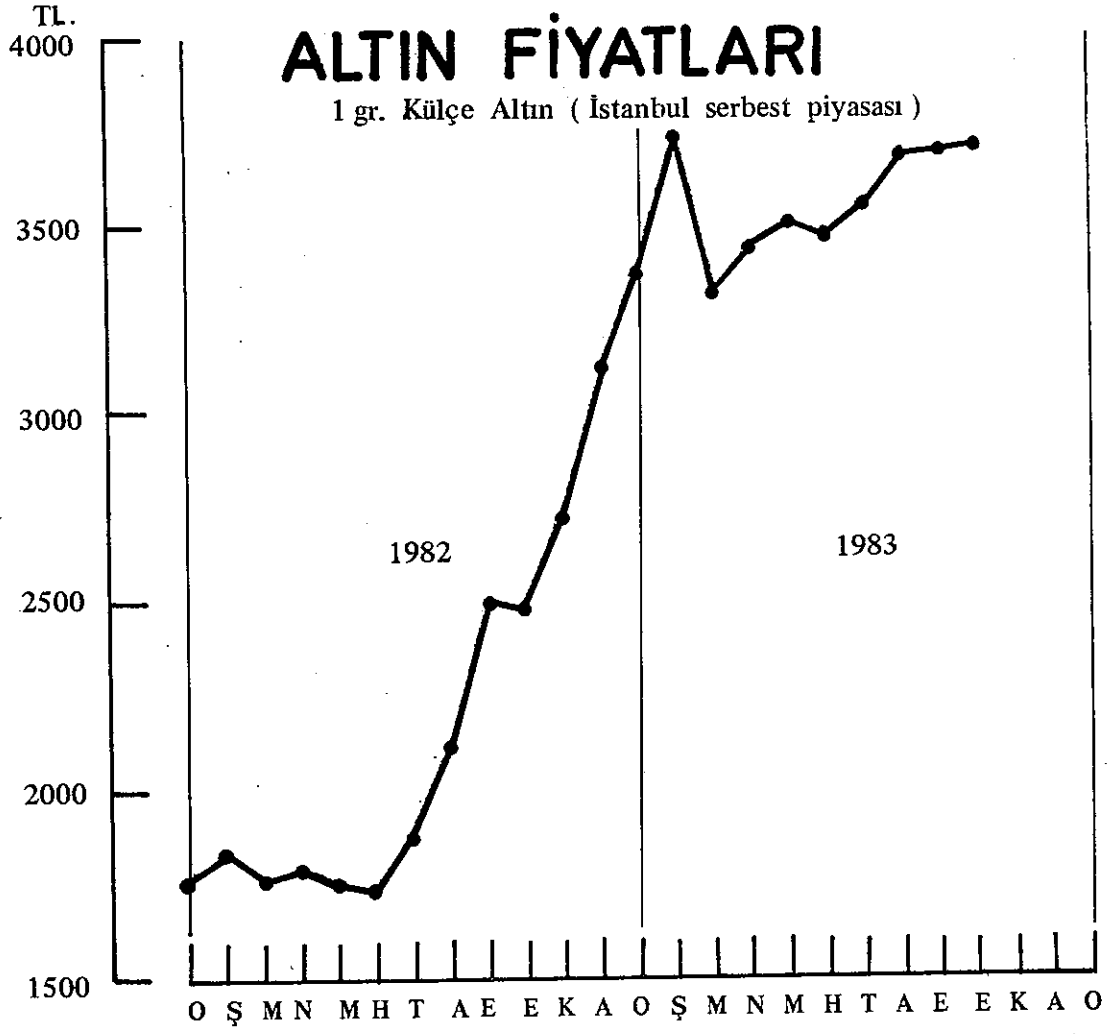
1 GR.KÜLÇE ALTIN (TL.)

Aylar	1982	1983	% Artış 1983/1982
Ocak	1.750	3.371	92.6
Şubat	1.837	3.728	102.9
Mart	1.766	3.337	88.9
Nisan	1.790	3.434	91.8
Mayıs	1.753	3.488	99.0
Haziran	1.745	3.468	98.7
Temmuz	1.881	3.550	88.7
Ağustos	2.128	3.682	73.0
Eylül	2.500	3.686	47.5
Ekim	2.491	3.693	48.3
Kasım	2.733		
Aralık	3.103		

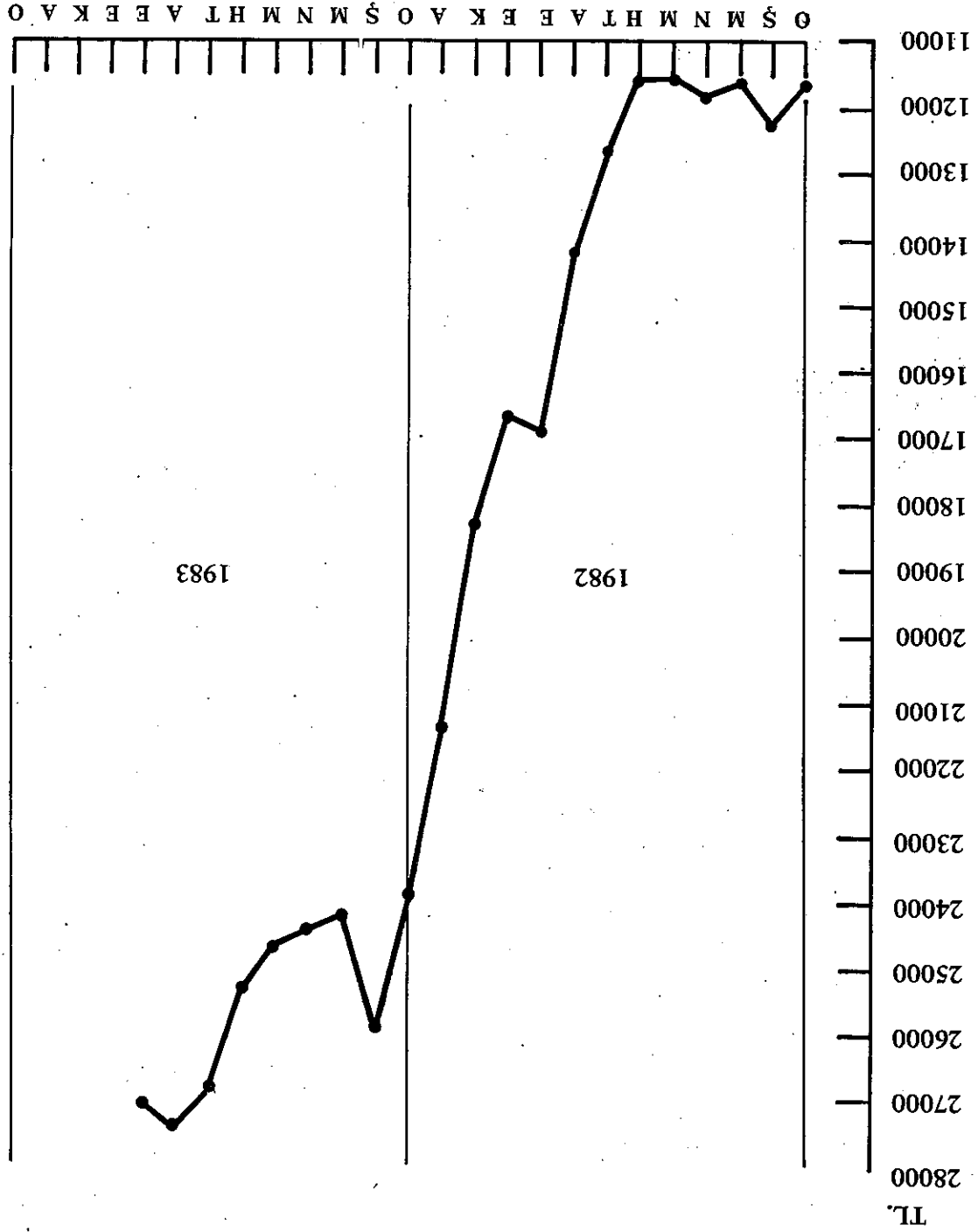
CUMHURİYET ALTINI (TL.)

Aylar	1982	1983	% Artış 1983/1982
Ocak	11.598	23.908	106.1
Şubat	12.180	25.987	101.3
Mart	11.672	23.717	103.2
Nisan	11.877	24.274	104.4
Mayıs	11.628	24.474	110.5
Haziran	11.594	24.643	112.5
Temmuz	12.679	25.475	100.9
Ağustos	14.114	26.961	91.0
Eylül	1619#8	27.421	61.8
Ekim	16.718	27.140	62.3
Kasım	18.311		
Aralık	21.402		

Kaynak: TC Merkez Bankası

CUMHURİYET ALTINI

Destekleme Alım Fiyatları:

1983 yılında desteklemeye tabi tarım ürünleri fiyatlarında ortalama artışın yüzde 20-25 düzeyinde tutulduğu görülmektedir. 1983 yılında desteklemeye tabi ürün satışlarında bir değişiklik olmamıştır. 1982 yılında uygulandığı gibi hububat fiyatlarında avans uygulaması sürdürülmüştür. Desteklemeye tabi tarım ürünlerinde 1983 yılı içinde en yüksek fiyat artışı yüzde 41.2 ile arpada görülmektedir. Bu ürünü yüzde 33.9 ile tütün, yüzde 31.8 ile çay alım fiyatları izlemektedir. Ayçiçeğindeki artış yüzde 22.0, kuru incirdeki artış yüzde 20.5'dir. En düşük fiyat artışları ise haşhaş kapsülü yüzde 11.2 ve merinos yapağında yüzde 8.7 ile görülmektedir. Söz konusu artışların bir önceki yıla oranla az görülmesinin nedeni fiyatların avans niteliğinde olmasıdır.

TARIMSAL ÜRÜNLERİN DESTEKLEME FİYATLARI

	F i y a t l a r (Krs/Kg)					Y ü z d e A r t ı ş l a r			
	1979	1980	1981	1982	1983	1980	1981	1982	1983
1.Buğday ¹	503	1023	1875	2295	2900	103.4	83.3	22.4	26.4
2.Arpa ¹	472	890	1388	1558	2200	88.6	56.0	12.3	41.2
3.Çavdar ¹	471	848	1292	1542	1800	80.0	52.4	19.4	16.7
4.Pamuk ²	2500	5000	6300	7800	9500	100.0	26.0	23.8	21.8
5.Tütün ³	6091	11158	13804	21125	28288	83.4	23.6	53.0	33.9
6.Çay ⁴	1450	2770	4100	5500	7250	91.0	48.0	34.2	31.8
7.Şeker Pancarı ⁵	142	310	458	586	694	118.3	47.7	28.0	18.4
8.Ayçiçeği	1200	3000	4000	5000	6100	150.0	33.3	25.0	22.0
9.Fındık ⁶	3750	13000	12500	15000	17500	193.3	13.6	20.0	16.7
10.Yer Fıstığı ⁷	2800	7000	7000	8500	-	150.0	0.0	21.4	-
11.Kuru Incir ⁸	2200	5000	6500	7800	9400	127.3	30.0	20.0	20.5
12.Çekirdeksiz Kuru Üzüm	4000	8500	11000	13200	15800	112.5	29.4	20.0	19.7
13.Çekirdekli Kuru Üzüm	2000	4000	-	-	-	100.0	-	-	-
14.Zeytinyağı	-	12500	-	15000	-	-	-	-	-
15.Tiftik ¹⁰	37000	76500	80000	88500	-	106.8	4.6	10.6	-
16.Merinos Yapağısı ¹¹	14000	29100	34500	34500	37500	107.9	11.7	6.2	8.7
17.Yaş Koza	18500	80000	-	-	-	332.4	-	-	-
18.Antep Fıstığı	12500	30000	-	-	-	140.0	-	-	-
19.Soya Fasulyesi	-	-	4000	5200	6300	-	-	30.0	21.2
20.Kolza	1000	2200	3400	-	-	120.0	54.5	-	-
21.Gül Çiçeği	1350	3000	-	-	-	122.2	-	-	-
22.Haşhaş Kapsülü ¹	2349	3296	3766	4480	4980	40.3	13.8	19.5	11.2
23.Canlı Hayvan ¹²	5834	-	-	-	-	-	-	-	-
24.Kırmızı Mercimek	900	2800	-	-	5200	211.1	-	-	-
25.Nohut ¹³	-	-	-	1900	-	-	-	-	-
26.Patates	-	-	-	1500	-	-	-	-	-
27.Kuru Soğan	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Not:Ticaret Bakanlığının onayı ile 1979 yılında kâr veya zarar Birliklere ait olmak üzere beher kiloda ayçiçeğine 4 TL., fındığa 7.5 TL., antep fıstığına 25 TL.,kırmızı mercimeğe 8 TL. ve çekirdeksiz kuru üzüme 5 TL. prim verilmiştir.

¹ TKO ortalama alım fiyatıdır.

² Ege St.1 Beyaz kültü pamuk fiyatıdır.

³ Tekel ortalama alım fiyatıdır. 1983 tahminidir.

⁴ 1980 yılı Çaykur ortalama alım fiyatıdır.

⁵ T.Şeker Fab.A.Ş. ortalama alım fiyatıdır. 1983 tahminidir.

⁶ %50 randımanlı tombul kabuklu fiyatıdır.

⁷ Çerezlik fiyatıdır.

⁸ 100 gr. rüfuzlu 53-56 adetli 6/A işmalı fiyatıdır.

⁹ 9 numara natürel alım fiyatıdır.

¹⁰ Oğlak fiyatıdır.

¹¹ %56 randımanlı 64-70 S kaliteli fiyatıdır.

¹² Et ve Balık Kurumu ortalama fiyatıdır.

¹³ Leblebilik fiyatıdır.

Destekleme Alımları ve Ödemeleri:

1983 yılının Kasım ayı itibarıyla devlet kuruluşları tarafından destekleme alımları çerçevesinde toplam 12.3 milyon ton tutarında tarım ürününün alımı yapılmış bulunmaktadır. Bu alımlar için hububatta ilk açıklanan fiyatların üreticilere yapılması gereken ödeme tutarıyla 220.79 milyar TL.sını bulmaktadır. Fıttı ödemeler ise bugüne kadar 141.46 milyar TL. düzeyine ulaşmıştır. Kasım ayının ilk haftasında destekleme alımları için yapılan ödemelerin içinde en büyük payı Fiskobirlikçe fındık, Çaykur'un yas çay yaprağı, T.Şeker Fabrikalarıncapancarı ve Antbirlikçe pamuk üreticilerine yapılmıştır. Halen bekleyen borçlarda ise en büyük pay 41.6 milyar lirayla pancar üreticilerine ait bulunuyor. Bunu, 18.58 milyar lirayla fındık üreticileri, 8.70 milyar lirayla yas çay yaprağı üreticileri izliyor.

DESTEKLEME ALIMLARI VE ÖDEMELER

Örün	Alım	Miktar	Değer	Ödeme	Borç
(Milyon TL.)	(Bin Ton)	(Milyon TL.)	(Milyon TL.)	(Milyon TL.)	(Milyon TL.)
Hububat*	TMO	2.259.6	58.859.8	58.859.8	-
- Buğday	TMO	2.198.2	57.154.5	57.154.5	*
- Arpa	TMO	41.6	789.7	789.7	*
Pamuk	Tarıs, Çukurova B.,				
Antbirlik		89.1	10.818.6	6.828.8	3.989.7
Kuru İncir	Tarıs	22.2	1.548.4	999.8	548.6
Ç.Kuru Üzüm	Tarıs	14.1	2.179.5	1.565.0	614.5
Soya	Tarıs, Çukurova B.,				
Antbirlik, Karadeniz Bakır		27.7	1.747.9	518.3	1.229.6
Ayçiçeği	Tarıs, Gülbirlik, Seker Fb.				
Trakya Birlik, Karadeniz					
Bakır, Güneydoğu Birlik		226.3	13.802.1	10.708.3	3.093.8
K.Mercimek	Güneydoğu Birlik	21.4	1.035.1	845.1	190.0
Fındık	Fiskobirlik	187.2	32.778.1	14.196.0	18.582.1
Pancar	Şeker Fabrikaları	9.000.0	62.494.2	21.330.5	41.163.7
Tiftik	Tiftik Yaprağı	1.4	142.9	142.9	-
Merims	Tiftik Yaprağı	1.3	635.9	635.9	-
Y.Yaprağı	Tiftik Yaprağı	0.6	215.0	215.0	-
Yas Çay Y.	Çaykur	435.4	31.564.9	22.863.0	8.701.9
Yer Fıstığı	Yerfiskobirlik	0.2	27.3	-	27.3
Genel Toplam		12.296.1	220.791.6	141.460.4	79.331.2

*3 liralık fark fiyatından doğan 6.7 milyar liralık borç peyderpey ödeniyor.

DİS EKONOMİK İLİSKİLER

1983 yılı sonlarında dış ekonomik ilişkiler belli tehlikeye işaretleri vermemeye devam etmektedir. İthalat olgusu seyrini izlerken, ihracat hâlâ yavaşlama, dış ticaret açığı genişleme, ihracat ile içi dövizinin ithalatı karşılamaya oranı düşme eğilimindedir. Ortak pazarın belli mal gruplarına koyduğu kotalar, bazı islam ülkeleri ile ticaretimizde sorunlar, ihracatın tesviki sisteminden (özellikle ihracat kredilerinin yetersizliğinden) sıkayetler paralel piyasa döviz kur farkları sürmektedir.

1. İhracat

1983 yılı için yüzde 15 dolayında bir artış göstermesi hedeflenen ihracat Ekim ayı sonunda ancak yüzde 2,2 oranında (4 milyar 377 milyondan 4 milyar 474 milyona dolara) artmıştır. Sanayi ürünleri ihracatı 2 milyar 944 milyon dolar (yüzde 10,1), tarım ürünleri ihracatı 1 milyar 375 milyon dolar (yüzde -11,9), madencilik kesimi ihracatı ise 155 milyon dolar (yüzde 9,4) olarak gerçekleşmiştir.

Aşağıda on aylık global dış ticaret göstergeleri verilmiştir:

DİS TİCARET GÖSTERGELERİ

	Ekim	1983	1982	1983	Ocak - Ekim	1982
- İhracat	566.184	560.031	4.474.126	4.377.217	6.975.304	4.377.217
- İthalat	792.058	747.517	7.319.452	7.319.452	-2.598.087	6.975.304
Dış Ticaret Açığı	-225.874	-187.486	-2.845.326	-2.845.326	-2.598.087	-2.598.087
Dış Ticaret Hattı	1.358.242	1.307.548	11.793.578	11.793.578	11.352.521	11.352.521
- İhracatın İthalatı	71.48	74.92	61.13	61.13	62.75	62.75
Karşılama Oranı						
- İhracat	198.480	184.256	1.375.158	1.561.718	1.561.718	1.561.718
- Tarım ve Hayvancılık	17.361	14.900	155.319	141.995	141.995	141.995
- Madencilik	350.343	360.875	2.943.649	2.673.504	2.673.504	2.673.504
- Sanayi Ürünleri	167.409	153.044	1.858.002	1.757.770	1.757.770	1.757.770
- Yatırım Maddeleri	19.605	12.358	168.442	145.192	145.192	145.192
- Tüketim Maddeleri	605.044	582.115	5.298.008	5.072.342	5.072.342	5.072.342
- Hammaddeler (Ham Petrol)	274.059	336.865	2.590.110	2.798.635	2.798.635	2.798.635

(Bin Dolar)

İHRACAT
(Ocak-Ekim)

	Milyon \$				% artışlar		
	1980	1981	1982	1983	1981	1982	1983
Ocak	236.3	410.6	446.1	478.2	73.8	8.6	7.2
Şubat	244.1	306.6	410.2	403.4	25.6	33.8	-1.7
Mart	233.6	304.2	447.3	476.5	30.2	47.0	6.5
Nisan	219.0	316.1	402.1	483.5	44.3	27.2	20.2
Mayıs	196.5	294.4	414.5	425.4	49.8	40.8	2.6
Haziran	169.3	325.3	419.6	406.9	92.1	29.0	-3.0
Temmuz	167.1	315.8	412.7	351.8	89.0	30.7	-14.7
Ağustos	179.9	335.8	408.3	422.5	86.7	21.6	3.5
Eylül	219.8	399.9	456.4	459.7	81.9	14.1	0.7
Ekim	260.7	486.6	560.0	566.2	86.7	14.1	1.1
Toplam	2.126.5	3.495.4	4.377.2	4.474.1	64.4	25.2	2.2

Mal Gruplarına Göre İhracat:

Elimizdeki son alt dökümlü ihracat rakamları dokuz aylıktır.

1982'nin Ocak-Eylül döneminde Türkiye'nin toplam 3 milyar 817 milyon dolarlık ihracatında sanayi kesimi yüzde 61, tarım kesimi yüzde 36, madencilik kesimi yüzde 3 oranında bir paya sahip bulunuyordu. Ancak, tarım ürünlerinde değer olarak görülen azalmanın, ihraç edilen tarım ürünlerinin fiyatlarındaki düşüşten kaynaklandığı bilinmektedir.

Dokumacılık sanayiinde gerçekleştirilen ihracatın, yılın ilk 9 aylık döneminde 1 milyar dolara yaklaştığı belirlenmiştir.

Ocak-Eylül döneminde 919.7 milyon dolara ulaşan sözkonusu ihracat, geçen yılın eşdönemine göre yüzde 33.8 oranında 232.4 milyon dolarlık artış kaydetmiştir. Dokumacılık sanayiinde hazır eşya 283.6 milyon dolarlık; pamuk iplikleri 173.3 milyon dolarlık; halı, kilim 116.3 milyon dolarlık; diğer ürünler 346.6 milyon dolarlık pay almıştır. Dokumacılık sanayiinin toplam ihracattaki payı ise yüzde 23.5 olarak hesaplanmaktadır.

Sözkonusu dönemde ihraç edilen gıda sanayii ürünleri ise 401 milyon dolar olarak belirlenmiştir. Toplam ihracatta yüzde 10.3 oranında bir pay alan gıda sanayi ürünleri, geçen yılın eşdönemindeki 335.1 milyon dolarlık ihracata göre yüzde 19.6 oranında bir artış kaydetmiştir. İşlenmiş petrol ürünleri ihracatı ise ilk 9 aylık dönemdi 210.3 milyon dolar olarak gerçekleşirken geçen yılın 213.8 milyon dolarlık ihracatına göre yüzde 1.6 oranında bir azalma göstermiştir.

Ocak-Eylül döneminde demir-çelik sanayiinde 249.3 milyon dolar tutarında ihracat yapılmasına karşılık, 502.5 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirilmiştir. Demir çelik sanayiinde geçen yılın eşdönemine göre ihracat yüzde 6.3, ithalat yüzde 20.2 oranında artmış bulunmaktadır.

(Ton)	(000 \$)	(Ton)	(000 \$)
9.8	3	9.8	3

TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ		MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIK KESİMİ		SANAYİ KESİMİ		GENEL TOPLAM	
A) Bitkisel Ürünler	B) Hayvan ve Hayvan Ürünleri	C) Su Ürünleri	D) Orman Ürünleri	A) Metalik Olmayan Taşçakçılık Kes.	B) Maden Cevherleri	C) Yakıt Maddeleri	D) Diğer Madencilik Ürünleri
1) Hububat	1) Canlı Hayvanlar	1) Su Ürünleri	1) Ağaç ve Ağaç Ürünleri	1) Gıda Sanayi Ürünleri	1) Maden Cevherleri	1) Yakıt Madde	1) Diğer Madencilik Ürünleri
2) Baklagiller	2) Yün, Kıl	2) Yumurtalar	2) Diğer Hayvansal Ürünler	2) Gıda Sanayi Ürünleri	2) Maden Cevherleri	2) Diğer Madencilik Ürünleri	2) Diğer Madencilik Ürünleri
3) Sanayi Bitkileri	3) Ham Deri, Postlar	3) Diğer Hayvan Ürünleri	3) Diğer Hayvansal Ürünler	3) Gıda Sanayi Ürünleri	3) Maden Cevherleri	3) Diğer Madencilik Ürünleri	3) Diğer Madencilik Ürünleri
4) Meyve ve Sebze	4) Diğer Bitkiler	4) Diğer Hayvan Ürünleri	4) Diğer Hayvansal Ürünler	4) Gıda Sanayi Ürünleri	4) Maden Cevherleri	4) Diğer Madencilik Ürünleri	4) Diğer Madencilik Ürünleri
5) Diğer	5) Tohumlar, Yağlı Tohumlar	5) Diğer Hayvan Ürünleri	5) Diğer Hayvansal Ürünler	5) Gıda Sanayi Ürünleri	5) Maden Cevherleri	5) Diğer Madencilik Ürünleri	5) Diğer Madencilik Ürünleri
6) Diğer	6) Diğer Bitkiler	6) Diğer Hayvan Ürünleri	6) Diğer Hayvansal Ürünler	6) Gıda Sanayi Ürünleri	6) Maden Cevherleri	6) Diğer Madencilik Ürünleri	6) Diğer Madencilik Ürünleri
7) Diğer	7) Diğer Bitkiler	7) Diğer Hayvan Ürünleri	7) Diğer Hayvansal Ürünler	7) Gıda Sanayi Ürünleri	7) Maden Cevherleri	7) Diğer Madencilik Ürünleri	7) Diğer Madencilik Ürünleri
8) Diğer	8) Diğer Bitkiler	8) Diğer Hayvan Ürünleri	8) Diğer Hayvansal Ürünler	8) Gıda Sanayi Ürünleri	8) Maden Cevherleri	8) Diğer Madencilik Ürünleri	8) Diğer Madencilik Ürünleri
9) Diğer	9) Diğer Bitkiler	9) Diğer Hayvan Ürünleri	9) Diğer Hayvansal Ürünler	9) Gıda Sanayi Ürünleri	9) Maden Cevherleri	9) Diğer Madencilik Ürünleri	9) Diğer Madencilik Ürünleri
10) Diğer	10) Diğer Bitkiler	10) Diğer Hayvan Ürünleri	10) Diğer Hayvansal Ürünler	10) Gıda Sanayi Ürünleri	10) Maden Cevherleri	10) Diğer Madencilik Ürünleri	10) Diğer Madencilik Ürünleri
11) Diğer	11) Diğer Bitkiler	11) Diğer Hayvan Ürünleri	11) Diğer Hayvansal Ürünler	11) Gıda Sanayi Ürünleri	11) Maden Cevherleri	11) Diğer Madencilik Ürünleri	11) Diğer Madencilik Ürünleri
12) Diğer	12) Diğer Bitkiler	12) Diğer Hayvan Ürünleri	12) Diğer Hayvansal Ürünler	12) Gıda Sanayi Ürünleri	12) Maden Cevherleri	12) Diğer Madencilik Ürünleri	12) Diğer Madencilik Ürünleri
13) Diğer	13) Diğer Bitkiler	13) Diğer Hayvan Ürünleri	13) Diğer Hayvansal Ürünler	13) Gıda Sanayi Ürünleri	13) Maden Cevherleri	13) Diğer Madencilik Ürünleri	13) Diğer Madencilik Ürünleri
14) Diğer	14) Diğer Bitkiler	14) Diğer Hayvan Ürünleri	14) Diğer Hayvansal Ürünler	14) Gıda Sanayi Ürünleri	14) Maden Cevherleri	14) Diğer Madencilik Ürünleri	14) Diğer Madencilik Ürünleri
15) Diğer	15) Diğer Bitkiler	15) Diğer Hayvan Ürünleri	15) Diğer Hayvansal Ürünler	15) Gıda Sanayi Ürünleri	15) Maden Cevherleri	15) Diğer Madencilik Ürünleri	15) Diğer Madencilik Ürünleri
16) Diğer	16) Diğer Bitkiler	16) Diğer Hayvan Ürünleri	16) Diğer Hayvansal Ürünler	16) Gıda Sanayi Ürünleri	16) Maden Cevherleri	16) Diğer Madencilik Ürünleri	16) Diğer Madencilik Ürünleri
17) Diğer	17) Diğer Bitkiler	17) Diğer Hayvan Ürünleri	17) Diğer Hayvansal Ürünler	17) Gıda Sanayi Ürünleri	17) Maden Cevherleri	17) Diğer Madencilik Ürünleri	17) Diğer Madencilik Ürünleri
18) Diğer	18) Diğer Bitkiler	18) Diğer Hayvan Ürünleri	18) Diğer Hayvansal Ürünler	18) Gıda Sanayi Ürünleri	18) Maden Cevherleri	18) Diğer Madencilik Ürünleri	18) Diğer Madencilik Ürünleri
19) Diğer	19) Diğer Bitkiler	19) Diğer Hayvan Ürünleri	19) Diğer Hayvansal Ürünler	19) Gıda Sanayi Ürünleri	19) Maden Cevherleri	19) Diğer Madencilik Ürünleri	19) Diğer Madencilik Ürünleri
20) Diğer	20) Diğer Bitkiler	20) Diğer Hayvan Ürünleri	20) Diğer Hayvansal Ürünler	20) Gıda Sanayi Ürünleri	20) Maden Cevherleri	20) Diğer Madencilik Ürünleri	20) Diğer Madencilik Ürünleri
21) Diğer	21) Diğer Bitkiler	21) Diğer Hayvan Ürünleri	21) Diğer Hayvansal Ürünler	21) Gıda Sanayi Ürünleri	21) Maden Cevherleri	21) Diğer Madencilik Ürünleri	21) Diğer Madencilik Ürünleri
22) Diğer	22) Diğer Bitkiler	22) Diğer Hayvan Ürünleri	22) Diğer Hayvansal Ürünler	22) Gıda Sanayi Ürünleri	22) Maden Cevherleri	22) Diğer Madencilik Ürünleri	22) Diğer Madencilik Ürünleri
23) Diğer	23) Diğer Bitkiler	23) Diğer Hayvan Ürünleri	23) Diğer Hayvansal Ürünler	23) Gıda Sanayi Ürünleri	23) Maden Cevherleri	23) Diğer Madencilik Ürünleri	23) Diğer Madencilik Ürünleri
24) Diğer	24) Diğer Bitkiler	24) Diğer Hayvan Ürünleri	24) Diğer Hayvansal Ürünler	24) Gıda Sanayi Ürünleri	24) Maden Cevherleri	24) Diğer Madencilik Ürünleri	24) Diğer Madencilik Ürünleri
25) Diğer	25) Diğer Bitkiler	25) Diğer Hayvan Ürünleri	25) Diğer Hayvansal Ürünler	25) Gıda Sanayi Ürünleri	25) Maden Cevherleri	25) Diğer Madencilik Ürünleri	25) Diğer Madencilik Ürünleri
26) Diğer	26) Diğer Bitkiler	26) Diğer Hayvan Ürünleri	26) Diğer Hayvansal Ürünler	26) Gıda Sanayi Ürünleri	26) Maden Cevherleri	26) Diğer Madencilik Ürünleri	26) Diğer Madencilik Ürünleri
27) Diğer	27) Diğer Bitkiler	27) Diğer Hayvan Ürünleri	27) Diğer Hayvansal Ürünler	27) Gıda Sanayi Ürünleri	27) Maden Cevherleri	27) Diğer Madencilik Ürünleri	27) Diğer Madencilik Ürünleri
28) Diğer	28) Diğer Bitkiler	28) Diğer Hayvan Ürünleri	28) Diğer Hayvansal Ürünler	28) Gıda Sanayi Ürünleri	28) Maden Cevherleri	28) Diğer Madencilik Ürünleri	28) Diğer Madencilik Ürünleri
29) Diğer	29) Diğer Bitkiler	29) Diğer Hayvan Ürünleri	29) Diğer Hayvansal Ürünler	29) Gıda Sanayi Ürünleri	29) Maden Cevherleri	29) Diğer Madencilik Ürünleri	29) Diğer Madencilik Ürünleri
30) Diğer	30) Diğer Bitkiler	30) Diğer Hayvan Ürünleri	30) Diğer Hayvansal Ürünler	30) Gıda Sanayi Ürünleri	30) Maden Cevherleri	30) Diğer Madencilik Ürünleri	30) Diğer Madencilik Ürünleri
31) Diğer	31) Diğer Bitkiler	31) Diğer Hayvan Ürünleri	31) Diğer Hayvansal Ürünler	31) Gıda Sanayi Ürünleri	31) Maden Cevherleri	31) Diğer Madencilik Ürünleri	31) Diğer Madencilik Ürünleri
32) Diğer	32) Diğer Bitkiler	32) Diğer Hayvan Ürünleri	32) Diğer Hayvansal Ürünler	32) Gıda Sanayi Ürünleri	32) Maden Cevherleri	32) Diğer Madencilik Ürünleri	32) Diğer Madencilik Ürünleri
33) Diğer	33) Diğer Bitkiler	33) Diğer Hayvan Ürünleri	33) Diğer Hayvansal Ürünler	33) Gıda Sanayi Ürünleri	33) Maden Cevherleri	33) Diğer Madencilik Ürünleri	33) Diğer Madencilik Ürünleri
34) Diğer	34) Diğer Bitkiler	34) Diğer Hayvan Ürünleri	34) Diğer Hayvansal Ürünler	34) Gıda Sanayi Ürünleri	34) Maden Cevherleri	34) Diğer Madencilik Ürünleri	34) Diğer Madencilik Ürünleri
35) Diğer	35) Diğer Bitkiler	35) Diğer Hayvan Ürünleri	35) Diğer Hayvansal Ürünler	35) Gıda Sanayi Ürünleri	35) Maden Cevherleri	35) Diğer Madencilik Ürünleri	35) Diğer Madencilik Ürünleri
36) Diğer	36) Diğer Bitkiler	36) Diğer Hayvan Ürünleri	36) Diğer Hayvansal Ürünler	36) Gıda Sanayi Ürünleri	36) Maden Cevherleri	36) Diğer Madencilik Ürünleri	36) Diğer Madencilik Ürünleri
37) Diğer	37) Diğer Bitkiler	37) Diğer Hayvan Ürünleri	37) Diğer Hayvansal Ürünler	37) Gıda Sanayi Ürünleri	37) Maden Cevherleri	37) Diğer Madencilik Ürünleri	37) Diğer Madencilik Ürünleri
38) Diğer	38) Diğer Bitkiler	38) Diğer Hayvan Ürünleri	38) Diğer Hayvansal Ürünler	38) Gıda Sanayi Ürünleri	38) Maden Cevherleri	38) Diğer Madencilik Ürünleri	38) Diğer Madencilik Ürünleri
39) Diğer	39) Diğer Bitkiler	39) Diğer Hayvan Ürünleri	39) Diğer Hayvansal Ürünler	39) Gıda Sanayi Ürünleri	39) Maden Cevherleri	39) Diğer Madencilik Ürünleri	39) Diğer Madencilik Ürünleri
40) Diğer	40) Diğer Bitkiler	40) Diğer Hayvan Ürünleri	40) Diğer Hayvansal Ürünler	40) Gıda Sanayi Ürünleri	40) Maden Cevherleri	40) Diğer Madencilik Ürünleri	40) Diğer Madencilik Ürünleri
41) Diğer	41) Diğer Bitkiler	41) Diğer Hayvan Ürünleri	41) Diğer Hayvansal Ürünler	41) Gıda Sanayi Ürünleri	41) Maden Cevherleri	41) Diğer Madencilik Ürünleri	41) Diğer Madencilik Ürünleri
42) Diğer	42) Diğer Bitkiler	42) Diğer Hayvan Ürünleri	42) Diğer Hayvansal Ürünler	42) Gıda Sanayi Ürünleri	42) Maden Cevherleri	42) Diğer Madencilik Ürünleri	42) Diğer Madencilik Ürünleri
43) Diğer	43) Diğer Bitkiler	43) Diğer Hayvan Ürünleri	43) Diğer Hayvansal Ürünler	43) Gıda Sanayi Ürünleri	43) Maden Cevherleri	43) Diğer Madencilik Ürünleri	43) Diğer Madencilik Ürünleri
44) Diğer	44) Diğer Bitkiler	44) Diğer Hayvan Ürünleri	44) Diğer Hayvansal Ürünler	44) Gıda Sanayi Ürünleri	44) Maden Cevherleri	44) Diğer Madencilik Ürünleri	44) Diğer Madencilik Ürünleri
45) Diğer	45) Diğer Bitkiler	45) Diğer Hayvan Ürünleri	45) Diğer Hayvansal Ürünler	45) Gıda Sanayi Ürünleri	45) Maden Cevherleri	45) Diğer Madencilik Ürünleri	45) Diğer Madencilik Ürünleri
46) Diğer	46) Diğer Bitkiler	46) Diğer Hayvan Ürünleri	46) Diğer Hayvansal Ürünler	46) Gıda Sanayi Ürünleri	46) Maden Cevherleri	46) Diğer Madencilik Ürünleri	46) Diğer Madencilik Ürünleri
47) Diğer	47) Diğer Bitkiler	47) Diğer Hayvan Ürünleri	47) Diğer Hayvansal Ürünler	47) Gıda Sanayi Ürünleri	47) Maden Cevherleri	47) Diğer Madencilik Ürünleri	47) Diğer Madencilik Ürünleri
48) Diğer	48) Diğer Bitkiler	48) Diğer Hayvan Ürünleri	48) Diğer Hayvansal Ürünler	48) Gıda Sanayi Ürünleri	48) Maden Cevherleri	48) Diğer Madencilik Ürünleri	48) Diğer Madencilik Ürünleri
49) Diğer	49) Diğer Bitkiler	49) Diğer Hayvan Ürünleri	49) Diğer Hayvansal Ürünler	49) Gıda Sanayi Ürünleri	49) Maden Cevherleri	49) Diğer Madencilik Ürünleri	49) Diğer Madencilik Ürünleri
50) Diğer	50) Diğer Bitkiler	50) Diğer Hayvan Ürünleri	50) Diğer Hayvansal Ürünler	50) Gıda Sanayi Ürünleri	50) Maden Cevherleri	50) Diğer Madencilik Ürünleri	50) Diğer Madencilik Ürünleri
51) Diğer	51) Diğer Bitkiler	51) Diğer Hayvan Ürünleri	51) Diğer Hayvansal Ürünler	51) Gıda Sanayi Ürünleri	51) Maden Cevherleri	51) Diğer Madencilik Ürünleri	51) Diğer Madencilik Ürünleri
52) Diğer	52) Diğer Bitkiler	52) Diğer Hayvan Ürünleri	52) Diğer Hayvansal Ürünler	52) Gıda Sanayi Ürünleri	52) Maden Cevherleri	52) Diğer Madencilik Ürünleri	52) Diğer Madencilik Ürünleri
53) Diğer	53) Diğer Bitkiler	53) Diğer Hayvan Ürünleri	53) Diğer Hayvansal Ürünler	53) Gıda Sanayi Ürünleri	53) Maden Cevherleri	53) Diğer Madencilik Ürünleri	53) Diğer Madencilik Ürünleri
54) Diğer	54) Diğer Bitkiler	54) Diğer Hayvan Ürünleri	54) Diğer Hayvansal Ürünler	54) Gıda Sanayi Ürünleri	54) Maden Cevherleri	54) Diğer Madencilik Ürünleri	54) Diğer Madencilik Ürünleri
55) Diğer	55) Diğer Bitkiler	55) Diğer Hayvan Ürünleri	55) Diğer Hayvansal Ürünler	55) Gıda Sanayi Ürünleri	55) Maden Cevherleri	55) Diğer Madencilik Ürünleri	55) Diğer Madencilik Ürünleri
56) Diğer	56) Diğer Bitkiler	56) Diğer Hayvan Ürünleri	56) Diğer Hayvansal Ürünler	56) Gıda Sanayi Ürünleri	56) Maden Cevherleri	56) Diğer Madencilik Ürünleri	56) Diğer Madencilik Ürünleri
57) Diğer	57) Diğer Bitkiler	57) Diğer Hayvan Ürünleri	57) Diğer Hayvansal Ürünler	57) Gıda Sanayi Ürünleri	57) Maden Cevherleri	57) Diğer Madencilik Ürünleri	57) Diğer Madencilik Ürünleri
58) Diğer	58) Diğer Bitkiler	58) Diğer Hayvan Ürünleri	58) Diğer Hayvansal Ürünler	58) Gıda Sanayi Ürünleri	58) Maden Cevherleri	58) Diğer Madencilik Ürünleri	58) Diğer Madencilik Ürünleri
59) Diğer	59) Diğer Bitkiler	59) Diğer Hayvan Ürünleri	59) Diğer Hayvansal Ürünler	59) Gıda Sanayi Ürünleri	59) Maden Cevherleri	59) Diğer Madencilik Ürünleri	59) Diğer Madencilik Ürünleri
60) Diğer	60) Diğer Bitkiler	60) Diğer Hayvan Ürünleri	60) Diğer Hayvansal Ürünler	60) Gıda Sanayi Ürünleri	60) Maden Cevherleri	60) Diğer Madencilik Ürünleri	60) Diğer Madencilik Ürünleri
61) Diğer	61) Diğer Bitkiler	61) Diğer Hayvan Ürünleri	61) Diğer Hayvansal Ürünler	61) Gıda Sanayi Ürünleri	61) Maden Cevherleri	61) Diğer Madencilik Ürünleri	61) Diğer Madencilik Ürünleri
62) Diğer	62) Diğer Bitkiler	62) Diğer Hayvan Ürünleri	62) Diğer Hayvansal Ürünler	62) Gıda Sanayi Ürünleri	62) Maden Cevherleri	62) Diğer Madencilik Ürünleri	62) Diğer Madencilik Ürünleri
63) Diğer	63) Diğer Bitkiler	63) Diğer Hayvan Ürünleri	63) Diğer Hayvansal Ürünler	63) Gıda Sanayi Ürünleri	63) Maden Cevherleri	63) Diğer Madencilik Ürünleri	63) Diğer Madencilik Ürünleri
64) Diğer	64) Diğer Bitkiler	64) Diğer Hayvan Ürünleri	64) Diğer Hayvansal Ürünler	64) Gıda Sanayi Ürünleri	64) Maden Cevherleri	64) Diğer Madencilik Ürünleri	64) Diğer Madencilik Ürünleri
65) Diğer	65) Diğer Bitkiler	65) Diğer Hayvan Ürünleri	65) Diğer Hayvansal Ürünler	65) Gıda Sanayi Ürünleri	65) Maden Cevherleri	65) Diğer Madencilik Ürünleri	65) Diğer Madencilik Ürünleri
66) Diğer	66) Diğer Bitkiler	66) Diğer Hayvan Ürünleri	66) Diğer Hayvansal Ürünler	66) Gıda Sanayi Ürünleri	66) Maden Cevherleri	66) Diğer Madencilik Ürünleri	66) Diğer Madencilik Ürünleri
67) Diğer	67) Diğer Bitkiler	67) Diğer Hayvan Ürünleri	67) Diğer Hayvansal Ürünler	67) Gıda Sanayi Ürünleri	67) Maden Cevherleri	67) Diğer Madencilik Ürünleri	67) Diğer Madencilik Ürünleri
68) Diğer	68) Diğer Bitkiler	68) Diğer Hayvan Ürünleri	68) Diğer Hayvansal Ürünler	68) Gıda Sanayi Ürünleri	68) Maden Cevherleri	68) Diğer Madencilik Ürünleri	68) Diğer Madencilik Ürünleri
69) Diğer	69) Diğer Bitkiler	69) Diğer Hayvan Ürünleri	69) Diğer Hayvansal Ürünler	69) Gıda Sanayi Ürünleri	69) Maden Cevherleri	69) Diğer Madencilik Ürünleri	69) Diğer Madencilik Ürünleri
70) Diğer	70) Diğer Bitkiler	70) Diğer Hayvan Ürünleri	70) Diğer Hayvansal Ürünler	70) Gıda Sanayi Ürünleri	70) Maden Cevherleri	70) Diğer Madencilik Ürünleri	70) Diğer Madencilik Ürünleri
71) Diğer	71) Diğer Bitkiler	71) Diğer Hayvan Ürünleri	71) Diğer Hayvansal Ürünler	71) Gıda Sanayi Ürünleri	71) Maden Cevherleri	71) Diğer Madencilik Ürünleri	71) Diğer Madencilik Ürünleri
72) Diğer	72) Diğer Bitkiler	72) Diğer Hayvan Ürünleri	72) Diğer Hayvansal Ürünler	72) Gıda Sanayi Ürünleri	72) Maden Cevherleri	72) Diğer Madencilik Ürünleri	72) Diğer Madencilik Ürünleri
73) Diğer	73) Diğer Bitkiler	73) Diğer Hayvan Ürünleri	73) Diğer Hayvansal Ürünler	73) Gıda Sanayi Ürünleri	73) Maden Cevherleri	73) Diğer Madencilik Ürünleri	73) Diğer Madencilik Ürünleri
74) Diğer	74) Diğer Bitkiler	74) Diğer Hayvan Ürünleri	74) Diğer Hayvansal Ürünler	74) Gıda Sanayi Ürünleri	74) Maden Cevherleri	74) Diğer Madencilik Ürünleri	74) Diğer Madencilik Ürünleri
75) Diğer	75) Diğer Bitkiler	75) Diğer Hayvan Ürünleri	75) Diğer Hayvansal Ürünler	75) Gıda Sanayi Ürünleri	75) Maden Cevherleri	75) Diğer Madencilik Ürünleri	75) Diğer Madencilik Ürünleri
76) Diğer	76) Diğer Bitkiler	76) Diğer Hayvan Ürünleri	76) Diğer Hayvansal Ürünler	76) Gıda Sanayi Ürünleri	76) Maden Cevherleri	76) Diğer Madencilik Ürünleri	76) Diğer Madencilik Ürünleri
77) Diğer	77) Diğer Bitkiler	77) Diğer Hayvan Ürünleri	77) Diğer Hayvansal Ürünler	77) Gıda Sanayi Ürünleri	77) Maden Cevherleri	77) Diğer Madencilik Ürünleri	77) Diğer Madencilik Ürünleri
78) Diğer	78) Diğer Bitkiler	78) Diğer Hayvan Ürünleri	78) Diğer Hayvansal Ürünler	78) Gıda Sanayi Ürünleri	78) Maden Cevherleri	78) Diğer Madencilik Ürünleri	78) Diğer Madencilik Ürünleri
79) Diğer	79) Diğer Bitkiler	79) Diğer Hayvan Ürünleri	79) Diğer Hayvansal Ürünler	79) Gıda Sanayi Ürünleri	79) Maden Cevherleri	79) Diğer Madencilik Ürünleri	79) Diğer Madencilik Ürünleri
80) Diğer	80) Diğer Bitkiler	80) Diğer Hayvan Ürünleri	80) Diğer Hayvansal Ürünler	80) Gıda Sanayi Ürünleri	80) Maden Cevherleri	80) Diğer Madencilik Ürünleri	80) Diğer Madencilik Ürünleri
81) Diğer	81) Diğer Bitkiler	81) Diğer Hayvan Ürünleri	81) Diğer Hayvansal Ürünler	81) Gıda Sanayi Ürünleri	81) Maden Cevherleri	81) Diğer Madencilik Ürünleri	81) Diğer Madencilik Ürünleri
82) Diğer	82) Diğer Bitkiler	82) Diğer Hayvan Ürünleri	82) Diğer Hayvansal Ürünler	82) Gıda Sanayi Ürünleri	82) Maden Cevherleri	82) Diğer Madencilik Ürünleri	82) Diğer Madencilik Ürünleri
83) Diğer	83) Diğer Bitkiler	83) Diğer Hayvan Ürünleri	83) Diğer Hayvansal Ürünler	83) Gıda Sanayi Ürünleri	83) Maden Cevherleri	83) Diğer Madencilik Ürünleri	83) Diğer Madencilik Ürünleri
84) Diğer	84) Diğer Bitkiler	84) Diğer Hayvan Ürünleri	84) Diğer Hayvansal Ürünler	84) Gıda Sanayi Ürünleri	84) Maden Cevherleri	84) Diğer Madencilik Ürünleri	84) Diğer Madencilik Ürünleri
85) Diğer	85) Diğer Bitkiler	85) Diğer Hayvan Ürünleri	85) Diğer Hayvansal Ürünler	85) Gıda Sanayi Ürünleri	85) Maden Cevherleri	85) Diğer Madencilik Ürünleri	85) Diğer Madencilik Ürünleri
86) Diğer	86) Diğer Bitkiler	86) Diğer Hayvan Ürünleri	86) Diğer Hayvansal Ürünler	86) Gıda Sanayi Ürünleri	86) Maden Cevherleri	86) Diğer Madencilik Ürünleri	86) Diğer Madencilik Ürünleri
87) Diğer	87) Diğer Bitkiler	87) Diğer Hayvan Ürünleri	87) Diğer Hayvansal Ürünler	87) Gıda Sanayi Ürünleri	87) Maden Cevherleri	87) Diğer Madencilik Ürünleri	87) Diğer Madencilik Ürünleri
88) Diğer	88) Diğer Bitkiler	88) Diğer Hayvan Ürünleri	88) Diğer Hayvansal Ürünler	88) Gıda Sanayi Ürünleri	88) Maden Cevherleri	88) Diğer Madencilik Ürünleri	88) Diğer Madencilik Ürünleri
89) Diğer	89) Diğer Bitkiler	89) Diğer Hayvan Ürünleri	89) Diğer Hayvansal Ürünler	89) Gıda Sanayi Ürünleri	89) Maden Cevherleri	89) Diğer Madencilik Ürünleri	89) Diğer Madencilik Ürünleri
90) Diğer	90) Diğer Bitkiler	90) Diğer Hayvan Ürünleri	90) Diğer Hayvansal Ürünler	90) Gıda Sanayi Ürünleri	90) Maden Cevherleri	90) Diğer Madencilik Ürünleri	90) Diğer Madencilik Ürünleri
91) Diğer	91) Diğer Bitkiler	91) Diğer Hayvan Ürünleri	91) Diğer Hayvansal Ürünler	91) Gıda Sanayi Ürünleri	91) Maden Cevherleri	91) Diğer Madencilik Ürünleri	91) Diğer Madencilik Ürünleri
92) Diğer	92) Diğer Bitkiler	92) Diğer Hayvan Ürünleri	92) Diğer Hayvansal Ürünler	92) Gıda Sanayi Ürünleri	92) Maden Cevherleri	92) Diğer Madencilik Ürünleri	92) Diğer Madencilik Ürünleri
93) Diğer	93) Diğer Bitkiler	93) Diğer Hayvan Ürünleri	93) Diğer Hayvansal Ürünler	93) Gıda Sanayi Ürünleri	93) Maden Cevherleri	93) Diğer Madencilik Ürünleri	93) Diğer Madencilik Ürünleri
94) Diğer	94) Diğer Bitkiler	94) Diğer Hayvan Ürünleri	94) Diğer Hayvansal Ürünler	94) Gıda Sanayi Ürünleri	94) Maden Cevherleri	94) Diğer Madencilik Ürünleri	94) Diğer Madencilik Ürünleri
95) Diğer	95) Diğer Bitkiler	95) Diğer Hayvan Ürünleri	95) Diğer Hayvansal Ürünler	95) Gıda Sanayi Ürünleri	95) Maden Cevherleri	95) Diğer Madencilik Ürünleri	95) Diğer Madencilik Ürünleri
96) Diğer	96) Diğer Bitkiler	96) Diğer Hayvan Ürünleri	96) Diğer Hayvansal Ürünler	96) Gıda Sanayi Ürünleri	96) Maden Cevherleri	96) Diğer Madencilik Ürünleri	96) Diğer Madencilik Ürünleri
97) Diğer	97) Diğer Bitkiler	97) Diğer Hayvan Ürünleri	97) Diğer Hayvansal Ürünler	97) Gıda Sanayi Ürünleri	97) Maden Cevherleri	97) Diğer Madencilik Ürünleri	97) Diğer Madencilik Ürünleri
98) Diğer	98) Diğer Bitkiler	98) Diğer Hayvan Ürünleri	98) Diğer Hayvansal Ürünler	98) Gıda Sanayi Ürünleri	98) Maden Cevherleri	98) Diğer Madencilik Ürünleri	98) Diğer Madencilik Ürünleri
99) Diğer	99) Diğer Bitkiler	99) Diğer Hayvan Ürünleri	99) Diğer Hayvansal Ürünler	99) Gıda Sanayi Ürünleri	99) Maden Cevherleri	99) Diğer Madencilik Ürünleri	99) Diğer Madencilik Ürünleri
100) Diğer	100) Diğer Bitkiler	100) Diğer Hayvan Ürünleri	100) Diğer Hayvansal Ürünler	100) Gıda Sanayi Ürünleri	100) Maden Cevherleri	100) Diğer Madencilik Ürünleri	100) Diğer Madencilik Ürünleri

Ülke Gruplarına Göre İhracat:

Mal gruplarına göre ihracat incelendiğinde, körfez ve diğer İslam ülkelerine yapılan ihracatın geçen yıla göre azaldığı görülmektedir. 1983 yılının ilk on aylık döneminde 1 milyar 429.6 milyon dolarlık bölümü körfez ülkelerine, 606.6 milyon dolarlık bölümü diğer İslam ülkelerine olmak üzere toplam 2 milyar 036.2 milyon dolarlık ihracat yapılmıştır. Bir önceki yıl bu meblağlar sırasıyla 1 milyar 451.7 milyon ve 695.1 milyon dolar tutmuştur. Dolayısıyla 1982 yılında adı geçen ülkelere 2 milyar 146.8 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilmişti. İslam ülkelerine yönelik ihracatın payı yüzde 45.5'ten yüzde 49.0'a yükselmiş bulunmaktadır.

AET ülkelerine 83 yılının ilk on ayında 1 milyar 640 milyon dolarlık ihracat yapılmıştır. Bu, bir önceki yılın 1 milyar 346 milyon dolarlık ihracatla karşılaştırıldığında yüzde 21.8'lik bir artış ifade ederken, toplam ihracat içindeki payı da yüzde 30.8'ten yüzde 36.7'ye yükselmiştir.

Aşağıda ülke gruplarına göre global dış ticaret göstergeleri verilmiştir:

ÜLKE GRUPLARINA GÖRE DİŞ TİCARET

(000 \$)

	E k i m		O c a k - E k i m	
	1983	1982	1983	1982
AET				
-İhracat	188.608	223.169	1.640.434	1.346.367
-İthalat	216.868	178.957	2.090.067	1.967.831
Fark	-28.260	44.212	- 449.633	- 621.464
Diğer OECD				
-İhracat	83.547	70.857	527.471	543.633
-İthalat	137.227	146.883	1.493.116	1.497.250
Fark	-53.680	-76.026	- 965.645	- 953.617
Sosyalist Ülkeler				
-İhracat	26.518	19.064	201.456	253.308
-İthalat	75.089	46.386	569.745	342.713
Fark	-48.571	-27.325	- 368.289	- 89.408
Körfez Ülkeleri				
-İhracat	196.200	173.389	1.429.614	1.451.735
-İthalat	272.329	287.751	2.075.142	2.206.694
Fark	-76.129	-114.362	- 645.528	- 754.959
Diğer İslam Ülkeleri				
-İhracat	63.862	65.931	606.583	695.074
-İthalat	72.880	70.463	854.163	785.579
Fark	- 9.018	- 4.532	- 247.580	- 90.505
Diğer Ülkeler				
-İhracat	7.449	7.621	68.568	87.101
-İthalat	17.665	17.077	237.218	175.237
Fark	-10.216	- 9.456	- 168.650	-88.136

İhracatın ülkelerine göre dağılımıyla ilgili detaylı dokuz aylık verilerin aşağıda gösterilmiştir.

İHRACATIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI
(Ocak - Eylül)

	1982	(000 \$)	1983	(000 \$)	(%)
OECD ÜLKELERİ	1.595.974	41.8	1.895.686	48.5	37.2
A)AET Ülkeleri	1.123.198	29.4	1.451.823		
- Batı Almanya	475.289		563.211		
- Belçika-Lüksemburg	57.743		73.678		
- Danimarka	7.272		9.075		
- Fransa	133.896		127.342		
- Hollanda	65.511		108.595		
- İngiltere	127.087		189.047		
- İrlanda	3.244		3.371		
- İtalya	198.331		328.464		
- Yunanistan	54.825		49.040		
B)Diğer OECD Ülkeleri	472.776	12.4	443.863	11.3	
- Avusturya	53.642		55.199		
- A.B.D.	124.846		124.834		
- İsveç	210.895		179.894		
- Japonya	18.884		20.330		
- Diğerleri	64.509		63.606		
SERBEST DÖV.ANLAŞMALI ÜLKELER	2.014.490	52.8	1.809.934	46.3	
A)Doğu Avrupa Ülkeleri	222.593	5.8	174.381	4.5	
B)Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülk.	1.725.142	45.2	1.587.758	40.6	
- Cezayir	94.043		91.849		
- Irak	487.069		167.310		
- İran	481.179		748.140		
- Libya	188.268		152.860		
- Mısır	116.396		49.917		
- Sudan	3.231		3.390		
- Suriye	46.357		44.703		
- Suudi Arabistan	233.274		238.463		
- Tunus	15.182		27.934		
- Ürdün	60.143		63.192		
C)Diğerleri	66.755	1.8	47.795	1.2	
DİĞER ÜLKELER	206.722	5.4	202.322	5.2	
A)Ortadoğu Ülkeleri	152.826	4.0	165.864	4.3	
- Abudabi	5.359		2.742		
- Bahreyn	916		1.137		
- Dubai	9.680		12.686		
- Katar	2.199		5.288		
- Kuveyt	58.668		57.649		
- Lübnan	73.801		86.068		
- Umman	2.203		294		
B)Diğerleri	53.896	1.4	36.458	9.9	
- Nijerya	10.707		2.303		
- Diğerleri	43.189		34.155		
TOPLAM	3.817.186	100.0	3.907.942	100.0	

İhracatta Vergi İadesi:

İhracatta ortalama vergi iadesi oranının giderek yükseldiği görülmektedir. Son 3 yılın vergi iadesi oranları karşılaştırıldığında 1981'de 174.2 milyar liralık ihracat için yüzde 14.15 oranında 563 milyon liralık vergi iadesi yapılmış olduğu, 1982 yılında bu oranın yüzde 21.04'e yükselirken 412.6 milyar lira karşılığında 86.8 milyar liralık vergi iadesi yapılmıştır. 1983 yılının konuyla ilgili eldeki mevcut son karamları olan Ocak-Temmuz rakamlarına bakıldığında ise ortalama vergi iadesi nisbetinin yüzde 21.68 olduğu görülmektedir. Bu dönemde 325 milyar 830 milyon liralık ihracat karşılığında 70 milyar 631 milyon liralık vergi iadesi yapılmıştır.

VERGİ İADE ORANLARI

	Ortalama Vergi İade Oranı Yüzdesi		
	1981	1982	Ocak-Temmuz 1983
Gıda Sanayii	13.73	19.96	17.59
İçki Sanayii	7.09	12.35	16.14
Dokuma-Giyim Sanayii	12.56	21.20	23.13
Orman Ürünleri Sanayii	17.34	21.49	21.48
Kağıt Sanayii	10.00	15.78	15.39
Deri-Kösele Sanayii	15.36	23.68	24.90
Kimya Sanayii	11.64	16.11	18.15
Cam Sanayii	11.78	21.76	19.69
Seramik Sanayii	11.67	18.44	21.38
Demir-Çelik Sanayii	17.21	24.49	24.83
Demirden Başka Metaller San.	11.20	16.48	19.49
Madeni Eşya Sanayii	11.67	22.46	25.08
Makina İmalat Sanayii	19.33	23.18	22.17
Elektrik Makinaları Sanayii	13.29	20.45	21.22
Elektronik Sanayii	12.98	24.84	26.80
Karayolları Taşıtları San.	23.80	25.65	27.95
Çimento Sanayii	17.29	19.98	18.44
Plastik İşleme Sanayii	11.90	18.78	20.37
Lastik Sanayii	13.84	21.12	19.10
Tarım Makinaları Sanayii	12.16	26.26	27.14
Piş.Kil.ve Çim.Ger.Sanayii	15.99	25.57	17.29
Su Ürünleri İşleme Sanayii	5.00	5.00	18.33
Deniz Taşıtları Sanayii	31.97	24.57	16.33
Taşocakçılığı Ürünleri San.	8.32	15.53	14.53
Oyuncak Sanayii	10.55	16.52	14.72
Diğerleri	9.96	17.58	14.83
Turizm	5.32	13.18	15.24
Tıbbi Araç ve Gereçler San.	19.51	20.76	15.18
Büro Gereçleri Sanayii	15.68	15.81	18.37
Yaş Meyve-Sebze	6.89		
Toplam	14.15	21.04	21.68

2. İthalat

Yüzde 6.3 oranında artması hedeflenen ithalatta Ekim ayı sonunda yüzde 4.9 oranında artış kaydedilmiştir. İthalat ilk on aylık dönemde geçen yıl 6 milyar 975.3 milyon dolar iken, bu yıl 7 milyar 319.5 milyon dolara çıkmıştır.

İTHALAT

	1980	1981	1982	1983	1981	1982	1983
Ocak	419.6	781.9	607.9	731.0	86.3	-22.2	20.2
Şubat	586.8	843.7	667.6	758.7	44.7	-20.9	6.9
Mart	370.1	677.5	684.8	859.6	82.4	1.1	25.5
Nisan	366.5	652.5	759.6	665.2	77.6	16.4	20.2
Mayıs	692.5	759.9	768.7	711.4	9.7	1.2	-7.5
Haziran	556.9	669.1	734.7	724.5	30.4	9.8	-1.4
Temmuz	619.9	777.1	678.2	629.6	25.3	-12.7	-7.2
Ağustos	584.0	663.0	654.3	764.4	13.5	-1.4	16.9
Eylül	1.137.1	689.0	672.3	682.9	-39.4	-2.4	1.6
Ekim	966.6	657.2	747.5	792.1	-27.2	9.6	6.0
Toplam	6.246.3	7.171.0	6.975.3	7.319.5	14.4	-2.7	4.9

(Milyon \$)

Mal Gruplarına Göre İthalat:

Eldeki son detaylı bilgiler dokuz aylık olduğundan mal gruplarına göre ithalat adı geçen devre içinde incelenmiştir. Bu yılın ilk dokuz ayında ham petrol ithalatının geçen yıl göre düştüğü diğer hammaddeler ile yatırım ve tüketim hammaddeleri ithalatının arttığı görülmektedir. 1982'nin ilk dokuz aylık döneminde 2 milyar 462 milyon dolarlık ham petrol - 2 milyar 28 milyon dolarlık diğer hammaddeler, 2 milyar 605 milyon dolarlık yatırım hammaddeleri, 132.8 milyon dolarlık tüketim hammaddeleri ithalatı yapılmıştır. Bu yılın aynı döneminde ise ham petrol ithalatı 2 milyar 337 milyon dolar, diğer hammaddeler ithalatı 2 milyar 377 milyon dolar yatırım hammaddeleri ithalatı 1 milyar 691 milyon dolar olarak ger- çekleşmiştir. Buna göre, hammadde ithalatı yüzde 5.9 oranında gerilerken, diğer hammaddelerin ithalatı yüzde 17.2, yatırım hammaddeleri ithalatı yüzde 5.4, tüketim hammaddeleri ithalatı yüzde 8.5 oranında artış olmaktadır.

Toplam ithalat içinde ham petrolün payı geçen yıl göre yüzde 39.5'ten yüzde 35.5'e gerilerken, diğer hammaddelerin yüzde 36.4'lük payı, yatırım hammaddelerinin yüzde 25.9'lük payı tüketim hammaddelerinin, yüzde 2.2'lik payı geçen yıl düzeyinde gerçekleşti.

MAL GRUPLARINA GÖRE İTHALAT

(Ocak - Eylül)

	1 9 8 2		1 9 8 3	
	Miktar (Ton)	Değer (000 ₺)	Miktar (Ton)	Değer (000 ₺)
TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ		158.686	-	83.107
- Buğday	525.282	91.624	-	-
- Merinos	5.460	26.451	9.669	43.705
- Kahve	2.418	3.841	2.465	4.051
- Diğerleri	-	36.770	-	35.351
MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI KES.		2.579.935		2.471.441
- Ham Petrol	9.644.272	2.461.772	10.122.507	2.336.961
- Diğerleri	-	118.163	-	134.480
SANAYİ KESİMİ		3.456.195		3.936.628
A) Tarıma Dayalı İşl.Ör.		121.187		155.573
- Dokumaya Elv.Lifler	13.179	26.878	30.887	54.686
- Soya Yağı	97.881	48.547	79.746	34.825
- Diğerleri	-	45.762	-	66.062
B) Petrol Ürünleri	719.570	173.536	940.485	193.374
- Fuel Oil	200.988	32.993	399.644	55.682
- LPG	341.215	96.765	162.218	79.598
- Motorin	79.926	24.125	126.675	36.219
- Diğerleri	-	19.653	-	21.875
C) Sanayi Ürünleri		3.161.470		3.587.679
a) Çimento		249		306
b) Kimya Sanayi Ürünleri		647.904		839.130
- Gübreler	338.453	41.199	659.789	73.383
- Diğerleri	-	606.705	-	765.747
c) Lastik-Plastik San.		171.411		177.248
d) Deri ve Kösele San.		193		520
e) Orman Ürünleri San.		4.996		2.103
f) Dokumacılık Sanayii		75.064		68.980
g) Cam-Seramik Sanayii		24.794		34.127
h) Demir-Çelik Sanayii		418.090		502.487
- Blum, Kütük ve Levha	105.674	20.380	497.822	89.415
- Halitalı Çelikler	43.137	42.775	56.877	52.645
- Demir Çelik Saçlar	250.742	93.239	184.184	63.209
- Diğerleri	-	261.696	-	297.218
i) Demirdışı Metal San.		86.650		129.644
j) Madeni Eşya Sanayii		26.616		23.643
k) Makine Sanayii		929.565		1.038.856
l) Elektrikli Cihazlar		232.819		278.831
m) Taşıt Araçları San.		412.857		350.752
n) Diğer Sanayi Dalları		130.262		141.052
BEDELSİZ İTHALAT		32.973		36.220
GENEL TOPLAM		6.227.787		6.527.396

MAL GRUPLARINA GÖRE OCAK-EYLÜL İTHALATI

	1981	1982	1983	Yüzde Değişim	Yüzde Payı	1981	1982	1983
Tarım ve Hayvan- cılık Kesimi	59.666	158.810	83.184	166.2	-47.6	0.9	2.6	1.3
Madencilik ve Tas- ocakçılık Kesimi	2.442.152	2.552.853	2.471.445	4.5	-3.2	37.5	41.2	37.9
Sanayi Kesimi	4.012.037	3.489.038	3.972.764	-13.0	13.9	61.6	56.8	60.9
-Tarıma dayalı	173.	121.187	155.573	-41.9	28.4	2.7	2.0	2.4
-İsl. Ürünler	471.	173.536	193.374	-63.3	13.3	7.2	2.8	3.0
-Petroİ Ürünleri	3.313.	3.161.470	3.587.679	9.5	13.5	50.9	51.0	55.0
-Sanayi Ürünleri	38.450	32.976	36.220	-14.2	1.0	0.9	1.0	0.6
Bedeİsiz İthalat	6.513.855	6.200.696	6.527.393	1.0	5.3	100.0	100.0	100.0
Toplam								

Ülke Gruplarına Göre İthalat:

Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin Türkiye'nin ithalatındaki payı Ocak-Eylül döneminde yüzde 37,4 olarak hesaplanmaktadır. Bu oran geçen yılın esdöneminde yüzde 40,6 düzeyinde bulunuyordu. Yapılan ithalat 2 milyar 529 milyon dolardan 2 milyar 441 milyon dolara düşerken azalma oranı yüzde 3,5 olarak gerçekleşmiştir. Yine bölge ülkeleri arasında İran 844,5 milyon dolar ile ilk sırada yer alırken, Irak'tan 670,4, Libya'dan 602 milyon dolarlık ithalat yapılmıştır. İran'dan yapılan ithalatın yüzde 91,8 oranında artış kaydetmesine karşın, Irak'tan yapılan ithalat yüzde 37,2, Libya'dan ithalat ise yüzde 7,6 oranında azalmıştır. Bu arada, Türkiye'nin AET ülkelerinde yapılan ithalatının toplam ithalatındaki payı geçen yılki gibi yüzde 28,7 olmuş ve buna karşın yüzde 4,7 oranında artış kaydetmiştir. AET ülkelerinde yapılan ithalat 1 milyar 789 milyon dolardan 1 milyar 873 milyon dolara yükselmiştir.

İTHALATIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

(Ocak - Eylül)

	1 9 8 2		1 9 8 3	
	(000 \$)	(%)	(000 \$)	(%)
OECD ÜLKELERİ	3.139.192	50.4	3.229.092	49.5
A)AET Ülkeleri	1.788.829	28.7	1.873.199	28.7
- Batı Almanya	730.560		771.017	
- Belçika-Lüksemburg	107.091		105.389	
- Danimarka	20.546		13.753	
- Fransa	191.679		163.286	
- Hollanda	108.225		129.028	
- İngiltere	314.359		327.639	
- İrlanda	1.231		2.997	
- İtalya	304.329		343.651	
- Yunanistan	10.809		16.439	
B)Diğer OECD Ülkeleri	1.350.363	21.7	1.355.893	20.8
- Avusturya	82.247		93.029	
- A.B.D.	555.266		488.043	
- İsviçre	231.819		211.804	
- Japonya	262.834		244.403	
- Diğerleri	218.197		318.614	
SERBEST DÖV.ANLAŞMALI ÜLKELER	2.896.735	46.5	3.042.115	46.6
A)Doğu Avrupa Ülkeleri	294.301	4.7	494.342	7.6
B)Ortadoğu ve Kuzey Afrika	2.529.322	40.6	2.441.324	37.4
- Cezayir	7.263		53.887	
- Irak	1.067.333		670.379	
- İran	440.403		844.491	
- Libya	651.219		601.973	
- Mısır	627		22.146	
- Sudan	-		11	
- Suriye	13.698		1.953	
- Suudi Arabistan	331.157		209.028	
- Tunus	10.111		30.976	
- Ürdün	7.511		6.480	
C)Diğerleri	73.112	1.2	106.449	1.6
Diğer ÜLKELER	191.860	3.1	256.188	3.9
A)Ortadoğu Ülkeleri	74.069	1.2	83.080	1.3
- Abudabi	399		-	
- Bahreyn	4		15	
- Dubai	-		7	
- Katar	-		5.695	
- Kuveyt	71.321		76.202	
- Lübnan	2.345		1.149	
- Umman	-		12	
B)Diğerleri	117.791	1.9	173.108	2.6
- Nijerya	-		42	
- Diğerleri	117.791		173.066	
TOPLAM	6.227.787	100.0	6.527.395	100.0

Finansman Kaynaklarına Göre İthalat:

Ocak-Eylül döneminde liberasyon listelerindeki ithalat 5 milyar 781 milyon dolar olarak gerçekleştirilmiştir. Bu tutar, sözkonusu dönemdeki toplam ithalatın yüzde 88,6'sına eşit bulunmaktad战略. Liberasyon listeleri çerçevesinde gerçekleştirilen ithalat geçen yılın esdöneminde toplam ithalatın yüzde 86,5'ine eşit bulunurken, 1981'in esdöneminde yüzde 78,7'sini oluşturmuyordu.

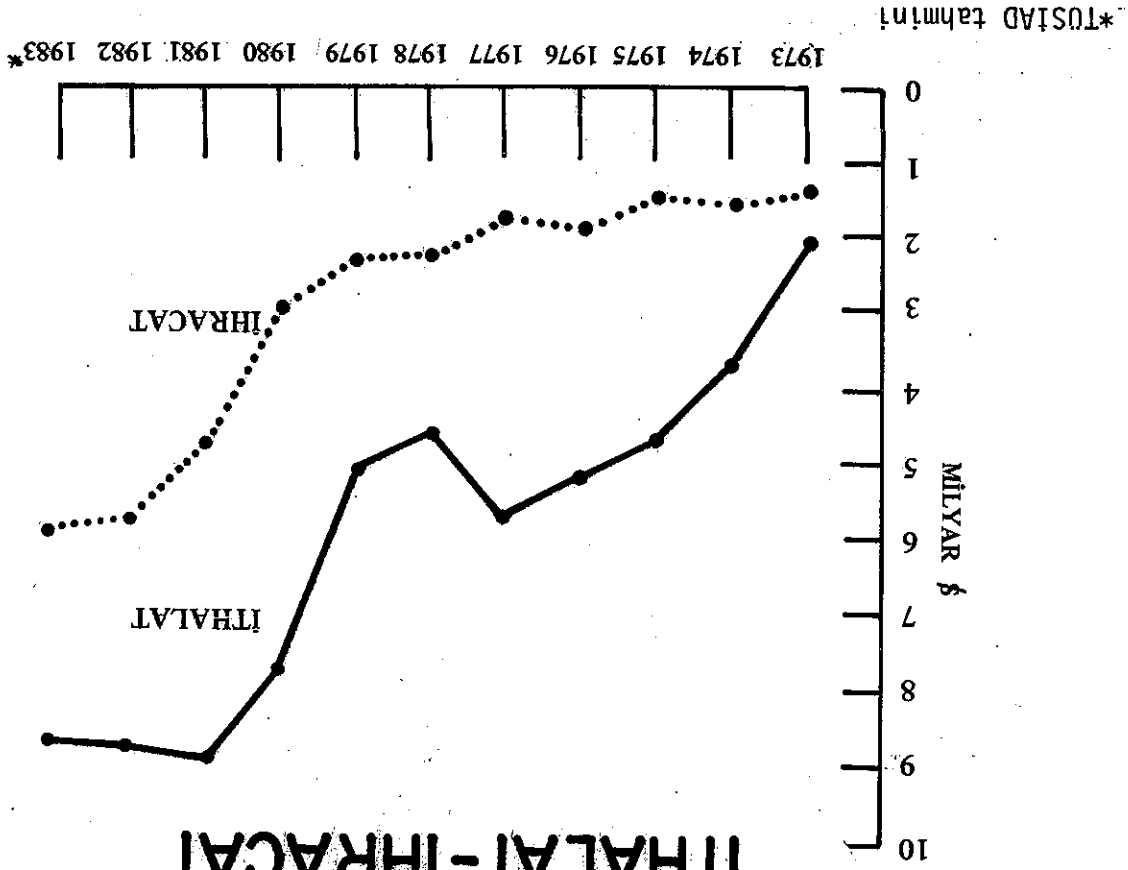
İthalatın liberasyonuna paralel olarak tahsisli ithal listeleri çerçevesinde yapılan ithalat giderek azalmaktadır. 1981'in Ocak-Eylül döneminde 696,1 milyon dolar düzeyinde olan tahsisli ithalat 1981'in esdöneminde 162,7 milyon dolara, bu yılın esdöneminde ise 108,6 milyon dolara gerilemiştir. Anlaşmalı ülkelerden yapılan ithalat ise 1982 yılında gerilemesine karşılık, bu yıl tekrar artış eğilimine girmiştir. Bu yılın Ocak-Eylül döneminin kapsayan 9 aylık dönemde 81,9 milyon dolar düzeyinde bulunan anlaşmalı ülkelerden yapılan ithalat-geçen yılın ilk 9 ayında 63 milyon dolar, 1981'in esdöneminde ise 104,5 milyon dolar olarak gerçekleştirilmiştir.

Kendi kendini finanse eden ithalatın Ocak-Eylül döneminde 555,8 milyon dolar düzeyinde gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Kendi kendini finanse eden ithalat Ocak-Eylül dönemleri itibarıyla geçen yıl 613,6 milyon dolar, 1981'de 587 milyon dolar düzeyindeydi.

Sözkonusu ithalatla proje kredileri önemli bir yer tutmaktadır. Proje kredilerinin payı 414,1 milyon dolar olarak belirlenmiştir.

İTHALAT-İHRACAT

*TÜSİAD tahmini

FINANSMAN KAYNAKLARINA GÖRE İTHALAT

(Eylül)

	1981 (000 ₺)	1982 (000 ₺)	1983 (000 ₺)
1.Liberasyon	545.368	552.127	632.603
2.Tahsisli İthal Malları	70.675	3.433	6.999
3.Anlaşmalılar	14.173	7.478	3.014
Program İthalı	630.216	563.038	642.616
4.NATO-Enfrastrüktür	1.249	405	3.049
5.Özel Yabancı Sermaye	4.153	3.054	2.052
6.Proje Kredileri	42.219	101.998	30.884
7.Bedelsiz İthalat	5.462	3.790	4.394
a)Bedelsiz	(5.173)	(3.133)	(3.827)
b)Bağış	(289)	(657)	(567)
8.Diğerleri	5.738	-	-
TOPLAM	689.036	672.285	682.995

(Ocak-Eylül)

	1981 (000 ₺)	1982 (000 ₺)	1983 (000 ₺)
1.Liberasyon	5.126.342	5.388.478	5.781.041
2.Tahsisli İthal Malları	696.051	162.735	108.649
3.Anlaşmalılar	104.502	63.004	81.882
Program İthalatı	3.926.895	5.614.217	5.971.572
4. NATO-Enfrastrüktür	11.895	7.172	45.557
5.Özel Yabancı Sermaye	36.337	33.356	59.907
6.Proje Kredileri	440.561	537.787	414.140
7.Bedelsiz İthalat	54.708	32.973	36.220
a)Bedelsiz	(50.126)	(29.008)	(29.315)
b)Bağış	(4.582)	(3.965)	(6.905)
8.Diğerleri	43.856	2.282	-
TOPLAM	6.513.855	6.227.787	6.527.396

3. Dis Ticaret Dengesi

Ocak-Ekim dönemi dis ticaret açığı geçen yılın 2 milyar 598.1 milyon dolarlık düzeyinden bu yıl 2 milyar 845.3 milyon dolara genişlemiştir. Dis ticaret açığının geçen yılın 9.5 oranında yükselmesi, özellikle ihracatın artışı eğiliminin yavaşlamasından kaynaklanmaktadır. Ocak-Ekim döneminde ihracatın ithalatı karşılama oranı 1982'de yüzde 62.8 iken, 1983'de yüzde 61.1 olmuştur.

DIS TICARET DENGESİ

(Milyon \$)

	İthalat			İhracat			Dis Ticaret Açığı			% Değişim		
	1981	1982	1983	1981	1982	1983	1981	1982	1983	1982	1983	1983
Ocak	781.9	608.0	739.7	410.6	446.1	478.2	371.3	161.9	261.5	-55.4	56.2	
Subat	843.7	667.6	750.0	306.6	410.2	403.2	537.2	257.4	346.8	-52.6	20.6	
Mart	843.7	667.6	750.0	304.2	447.3	476.5	373.4	237.5	383.1	-35.9	61.3	
Nisan	652.5	759.6	665.2	316.1	402.1	483.5	336.4	357.5	181.7	6.8	-49.2	
Mayıs	759.9	768.7	711.4	294.4	414.5	425.4	465.5	354.2	286.0	-23.9	-19.3	
Haziran	669.1	734.7	724.5	325.3	419.6	406.9	343.8	315.1	318.6	-8.3	1.1	
Temmuz	777.1	678.2	629.4	315.7	412.7	351.7	461.4	265.5	277.7	-42.5	4.6	
Ağustos	663.0	654.0	764.4	335.8	408.3	422.5	327.2	245.7	341.9	-24.9	39.2	
Eylül	689.0	672.3	683.0	399.9	456.4	459.8	289.1	215.9	223.2	-25.3	3.4	
Ekim	657.2	747.5	792.1	486.6	560.0	566.2	170.6	187.5	225.9	9.9	23.8	
Toplam	7.171.0	6.975.3	7.319.5	3.495.4	4.377.2	4.474.1	3.675.6	2.598.1	2.845.3	-29.3	9.5	

4. İsci Dövizleri

Ocak-Ağustos döneminde geçen yılın 30 oranında bir gerileme eğilimi gösteren işçi dövizleri Eylül ayındaki düşüklüğü yüzde 13.6 dolayında oldu.

Eylül ayında işçi dövizleri 169.7 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. İşçi dövizleri Eylül 1982'de ise 196.5 milyon dolardı.

Eylül 1983'de işçi dövizleri Ağustos 1983'e göre mevsimlik olarak yüzde 11.4 oranında bir azalma göstermiştir. Geçen yılın es aylarında ise azalma oranı yüzde 34.7 ile çok daha büyük olmuştur.

Eylül ayındaki gelirler sonucu, yılın ilk dokuz ayı itibarıyla 1 milyar 216.1 milyar dolara ulaşan işçi dövizleri, geçen yılın es dönemindeki 1 milyar 649.3 milyar dolarlık girişe göre yüzde 26.3 oranında azalmış bulunmaktadır. Bu arada, işçi dövizleri ihracatla birlikte ithalatı karşılama oranı, geçen yıl yüzde 87.8 düzeyindeyken, bu yıl yüzde 78.5'e kadar düşmüş bulunmaktadır.

İŞÇİ DÖVİZLERİ

(Milyon \$)

	1981	1982	1983	% Değişim	
				1982	1983
Ocak	134.8	149.2	121.0	10.7	-18.9
Şubat	143.5	130.8	105.7	-8.9	-19.2
Mart	139.7	147.3	129.3	5.4	-12.0
Nisan	159.0	152.4	117.1	-4.2	-23.2
Mayıs	162.1	160.1	107.9	-1.2	-32.6
Haziran	212.4	165.6	109.9	-22.0	-33.6
Temmuz	313.2	246.4	163.9	-21.3	-33.5
Ağustos	377.7	300.9	191.6	-20.3	-36.3
Eylül	266.4	196.5	169.7	-26.2	-13.6

İŞÇİ DÖVİZLERİ

(Kümülatif)

(Milyon \$)

	1981	1982	1983	% Değişim	
				1982	1983
Ocak	134.8	149.2	121.0	10.7	-18.9
Şubat	278.3	280.0	226.7	0.6	-19.0
Mart	418.0	427.3	356.1	2.2	-16.7
Nisan	577.0	579.7	473.2	0.5	-18.4
Mayıs	739.1	739.8	581.1	0.1	-21.5
Haziran	951.5	905.4	691.0	-4.8	-23.7
Temmuz	1.264.9	1.151.8	854.9	-9.3	-25.8
Ağustos	1.643.0	1.452.7	1.046.5	-11.8	-28.0
Eylül	1.909.0	1.649.2	1.216.2	-13.8	-26.3

İHRACAT İLE İŞÇİ DÖVİZLERİ TOPLAMININ
İTHALATA ORANI

(Milyon \$)

	Eylül		Ocak-Eylül	
	1983	1982	1983	1982
İthalat	-683.0	-672.3	-6.527.4	-6.227.8
İhracat	459.8	456.4	3.907.9	3.817.2
İşçi Dövizleri	169.7	195.6	1.216.1	1.649.3
Fark	- 53.5	- 19.4	-1.403.4	- 716.3
Karşılama(%)	92.2	97.1	78.5	87.8

1982 yılından itibaren, yurt dışında çalışan işçilerin Dresdner Bank'daki hesapları ile DCM hesaplarının artış eğilimine girmesine karşılık, doğrudan gönderilen döviz miktarı sürekli azalmaktadır. Dresdner Bank ve DCM hesaplarındaki artışlar 1982 yılında toplam işçi döviz kaynağını bir önceki yılıki düzeye eşdeğerde tutabilmeye rağmen, 1983 yılında doğrudan yollanan döviz miktarındaki azalmayı karşılamaya yetmemiştir.

Doğrudan gönderilen işçi dövizlerinin giriş seyri ile Dresdner Bank ve DCM hesaplarının gelişimi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

İŞÇİ DÖVİZİ KAYNAĞI

(milyon \$)

Dönem	Toplam	Doğrudan Gönderilen	Dresdner Bank	DCM Hesabı
Yıllık				
-1980	1.940.6	2.070.0	21.8	-151.2
-1981	2.528.0	2.489.7	107.5	-69.2
-1983	2.643.7	2.186.7	345.0	1.0
Ocak-Eylül				
-1982	1.811.0	1.619.2	130.0	64.8
-1983	1.496.3	1.186.1	246.5	63.7
Eylül				
-1982	218.9	196.5	19.8	2.6
-1983	188.4	139.7	29.4	19.3

Dresdner Bank ve DCM hesaplarının yıllık artış eğilimi ise aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

YURT DIŞINDAKİ İŞÇİLERE BORÇLAR

(Milyon \$)

Yıllar	Dresdner Bank	DCM Hesabı
	Net Hareket	Net Hareket
	Birikim	Birikim
1977	124.9	-
1978	190.0	-
1979	-19.8	-
1980	21.8	-151.2
1981	107.5	-69.2
1982	345.0	11.9
1983	246.5	63.7
(Ocak-Eylül)	1.061.4	649.0

Diğer Görmeyenler:

İhracat ve ithalatta navlun dengesi Türkiye lehine dönmüştür. Ocak-Eylül dönemi itibarıyla belirlenen veriler, 259.3 milyon dolarlık ihracat navlununa karşılık, ithalat navlununun 77.8 milyon dolar düzeyinde kaldığını ortaya koymaktadır.

1981 yılının eşdöneminde ise, 76.9 milyon dolarlık ihracat navlununa karşılık, ithalat navlunu 100.4 milyon dolar olmuştur. İhracat navlunu 87.4 milyon dolara düşmüştü.

İhracat navlunun son 3 yılda kararlı bir artış eğilimi göstermesine karşılık, transit taşıma navlunu ve nakliyat gelirleri dalgalı seyir izlemektedir.

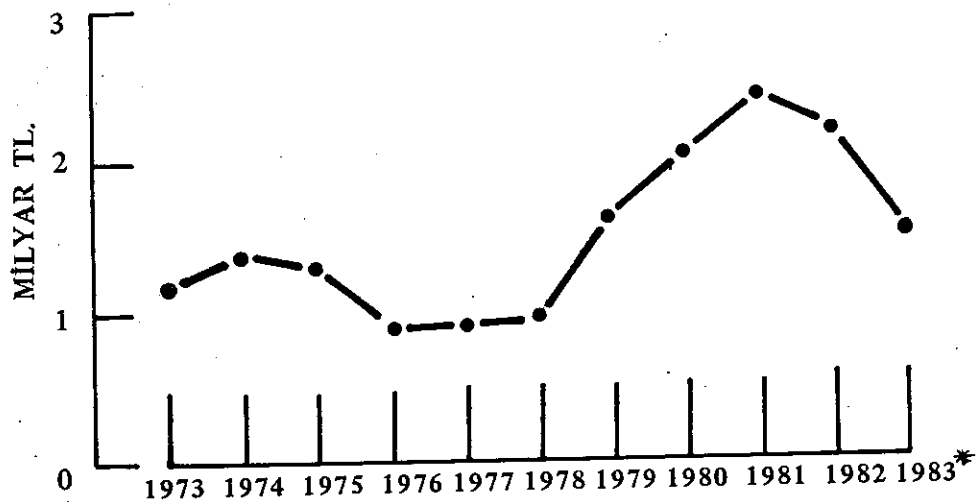
Transit taşıma navlunu, Ocak-Eylül dönemleri itibarıyla 1982 yılında 1981'e göre büyük bir artış göstererek 85.0 milyon dolardan 208.3 milyon dolara çıkmıştır. Ancak, 1983 yılında yeniden 132.6 milyon dolara düşmüştür. Bunda, Irak'a yönelik transit taşımaların bu ülkenin ithalatını genel olarak kısıtlamasının ve İran'a yönelik transit ticaretin bu ülkenin mal alımlarını artan oranda Türkiye'ye kaydırması etkili görülmektedir.

Nakliyat gelirleri ise, 1981 yılında 135.2 milyon dolar iken, 1982'de 68.9 milyon dolara düşüp, 1983'de yeniden 117.8 milyon dolara çıkmış bulunmaktadır.

Turizm gelir ve gider dengesi artan bir eğilimle Türkiye lehine bakiye vermeye devam etmektedir. Bu yıl Ocak-Eylül döneminde 272.9 milyon dolarlık artı bakiye veren turizm kalemi, 1982 yılında 217.0 milyon dolar artı bakiye getirmişti.

Sair görünmeyen kalemler de, halen 200 milyon doların üzerinde artı bakiye vermektedir.

İŞÇİ DÖVİZLERİ

*TÜSİAD tahmini

5. Ödemeler Dengesi

Ocak-Eylül dönemi itibariyle ödemeler dengesi verileri, ekonominin dış kaynak gereğinin bir önceki yıla göre yüzde 50 dolayında arttığını göstermektedir.

Dış ticaret açığındaki artış ve işçi dövizli gelirlerindeki azalmanın etkisiyle cari işlemler açığının bu yıl Eylül ayı sonunda geçen yılın 1.22 milyar dolarlık düzeyinden 1.58 milyar dolara yükselmesine neden olmuştur.

Dış borç ana para ödemelerinin yılın ilk dokuz ayı sonunda 359.2 milyon dolar-
dan 726.8 milyon dolara çıkması sonucu, toplam dış kaynak gereği 2.20 milyar
dolara yükselmiştir. Dış kaynak gereği 1982 yılı Ocak-Eylül döneminde 1.58
milyar dolardır.

Dış kaynak gereğinin finansmanında, bu yıl proje ve program kredisi kullanımı-
nın etkisi azalmıştır. Geçen yıl dokuz ayda 663.0 milyon dolar olan program
kredisi kullanımları 205.7 milyon dolara düşerken, proje kredisi kullanımı ise
537.9 milyon dolardan 414.1 milyon dolara daralmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda, genel denge açığı 1.33 milyar dolar düzeyinde belirlen-
miştir. Bu açık, geçen yıl Eylül ayı sonunda 260.1 milyon dolardır.

Sermaye hareketleri içinde etkisi artan iki kalem, yabancı sermaye ve NATO
Enfrastrüktür akımı olmuştur.

Yabancı sermaye girişleri Ocak-Eylül döneminde geçen yılın 40.4 milyon doların-
dan 60.0 milyon dolara çıkarken, NATO Enfrastrüktür kalemi de 10.7 milyon dolar-
dan 96.1 milyon dolara yükselmiştir.

NATO girişlerindeki artış, Türkiye'de yürütülen projelerin hızlandırılmasından
etkilenmektedir.

	Eylül		Ocak - Eylül		Ocak-Ağustos		Yıllık Gerçekleşme	
	1983	1982	1983	1982	1983	1982	1982	1981
CARI İŞLEMLER DENGESİ	- 79.1	- 84.6	-1.547.2	-1.222.0	-1.498.2	-1.137.4	-1.166.4	-2.052.3
A) Dış Ticaret Dengesi	-223.1	-188.8	-2.619.4	-2.383.5	-2.396.3	-2.694.7	-3.096.5	-4.230.5
1) İhracat (FOB)	459.8	456.4	3.908.0	3.817.3	3.448.9	3.360.9	5.746.0	4.702.9
2) İthalat (CIF)	-682.9	-645.2	-6.527.4	-6.200.8	-5.844.5	-5.555.6	-8.842.5	-8.933.4
B) Görmeyen İşlemler	144.0	104.2	1.072.2	1.161.5	898.1	1.057.3	1.930.1	2.178.2
1) Dış Borç Faizleri	- 77.4	-142.5	- 966.9	-1.117.5	- 889.5	- 975.0	-1.465.4	-1.193.3
2) Turizm ve Dış Seyahat	31.7	17.7	207.1	154.9	175.4	137.2	261.6	277.0
3) İsci Dövizleri	139.7	196.5	1.216.2	1.649.2	1.046.4	1.452.7	2.186.8	2.489.5
4) Kar Transferleri	- 0.3	- 0.5	- 54.1	- 38.7	- 53.8	- 38.2	43.1	- 55.8
5) Diğer Görmeyenler	50.3	33.0	669.9	513.6	619.6	480.6	999.4	660.8
SERMAVE HAREKETLERİ	- 4.2	162.3	247.2	961.9	251.4	799.6	1.106.7	1.025.6
1) Dış Borç Ödemeleri	- 40.7	- 4.9	- 726.8	- 359.2	- 686.1	- 354.3	- 851.6	- 551.0
(Dış Kaynak Gereği)	(-119.8)	(- 89.5)	(-2.304.1)	(-1.581.2)	(-2.324.3)	(-1.491.9)	(-2.018.0)	(-2.603.3)
2) Özel Yabancı Sermaye	2.0	3.5	60.0	40.4	58.0	36.9	39.9	50.0
3) Proje Kredileri	30.9	102.0	414.1	537.9	383.2	128.8	754.1	641.6
4) Bedelsiz İthalat	4.4	3.8	36.2	32.9	31.8	29.4	49.1	69.0
5) Program Kredileri	0.0	58.5	205.7	663.0	205.7	640.5	1.007.3	840.0
6) Diğer Sermaye Hareket.*	- 6.8	- 0.6	161.9	36.2	168.7	36.8	92.9	34.0
7) NATO Enfrastüktür	6.0	0.0	96.1	10.7	90.1	10.7	15.0	10.0
GENEL DENGE	- 88.3	77.7	-1.300.1	- 260.1	-1.246.8	- 337.8	59.7	-1.026.7
- Hata ve Noksan	28.4	-178.1	612.7	165.4	584.3	343.5	205.5	859.1
- Kur Farkları	- 7.8	19.5	69.7	91.2	77.5	71.7	57.0	126.0
FINANSMAN	- 62.7	- 80.9	- 617.7	- 3.5	- 585.0	77.4	202.8	- 41.6
A) Malî Otoriteler	148.4	20.9	709.8	306.3	561.4	- 327.2	52.6	453.6
1) Varlıklar(- Artış)	36.0	- 11.9	3.0	- 712.7	- 33.0	- 700.8	- 332.2	641.1
2) Yükümlülükler	112.4	32.8	706.8	406.4	594.4	373.6	279.5	187.5
- IMF'den Kullanım	- 10.3	0.0	249.3	23.0	259.6	239.0	205.2	335.5
- Diğerleri	122.7	32.8	457.5	167.4	334.8	134.6	74.3	523.0
B) Ticarî Bankalar(- Artış)	- 85.7	60.0	- 62.1	309.8	23.6	249.8	- 150.2	- 412.0

*Kabul kredisini kullananı FINANSMAN bölümünde yer alıyor.

Türk Lirasının Dolar Karşısındaki Değer Kaybı:

1983 yılında da günlük kur ayarlamaları devam etmiştir. 1981 yılı Ocak ayında Türk Lirasının dolar karşısında yıllık değer kaybı yüzde 31.3, 1982'de yüzde 40.0, 1983'de yüzde 39.7 ve 1983'ün onbir aylık devresinde yüzde 43.4 olmuştur. Türk Lirasının Alman Markına karşı bir önceki yıla oranla (Ocak ayları itibarıyla) değer kaybı ise sırasıyla 1981'de yüzde 11.6, 1982'de yüzde 33.9, 1983 yılında yüzde 29.8, 1983'ün onbir aylık döneminde ise yüzde 28.0 olmuştur.

TL.'sının Dolar Karşısındaki Değer Kaybı

% Değişim		
1980 Ocak	70.0	-
1981 Ocak	91.9	31.3
1982 Ocak	136.9	49.0
1983 Ocak	191.2	39.7
1983 Kasım	274.2	43.4 (Ocak-Kasım)

TL.'sının DM Karşısındaki Değer Kaybı

% Değişim		
1980 Ocak	40.5	-
1981 Ocak	45.2	11.5
1982 Ocak	60.5	33.9
1983 Ocak	78.5	29.8
1983 Kasım	100.5	28.0 (Ocak-Kasım)

6. Dış Krediler

Türkiye'nin uluslararası ticari alanda yeniden güvenilirlik kazandığının önemli göstergelerinden sayılan kabul kredisi kullanımları, Ocak-Eylül döneminde 562.1 milyon dolarlık poliçenin işlem görmesiyle belli bir rahatlatma eğilimi göstermiştir.

Bu duruma yılın ilk dokuz ayında vadesi gelen poliçe bedellerinin ana para ve faiz olarak 507.2 milyon dolarının herhangi bir gecikmeye yol açılmadan ödenmiş bulunması neden olmuştur.

Yılıbaşıdan buyana Türkiye'nin dış ticari ilişkilerinde döner bir kredi fonu niteliğindeki altı aya kadar süreli kabul kredisi kullanılmalarının net bakiyesi 27.9 milyon dolarlık artışa konu olmuştur. Böylece, 1981 yılında bu konuda yenden güven ortamı sağlamak amacıyla yoğunlaştırılan geri ödemeler ve satıcı firmalar ile yabancı bankaların imkan tanımadaki kısımları sonucu 230 milyon dolara kadar düşen net bakiye, yeniden 326.9 milyon dolara çıkmış olmaktadır.

Türk bankalarının dışa açılmada etkinliklerini artırma cabaları paralelinde kabul kredisi kullanılmalarında net bakiyenin 1 milyar dolara kadar tırmanabileceği tahmin edilmektedir.

KABUL KREDİSİ GECİKMELERİ

(Milyon \$)

Yıllar	Özel Kesim	TPAO	Ödeme Gecikmesi	Kullanım	Gecikme
1977	560.0	15.0	-	710.0	-
1978	302.4	-	180.0	1.012.4	180.0
1979	-427.4	150.0	19.3	435.0	199.3
1980	-57.6	-	-0.6	377.4	198.7
1981	-147.4	-	-83.6	230.4	155.7
1982	69.0	-	-89.4	299.0	25.7
1983x	-10.0	-	-25.7	291.9	-
1983xx	27.9	-	-	326.9	-

x Ocak-Haziran döneminin kapsıyor
xx Ocak-Eylül döneminin kapsıyor.

EK: TUSİAD 1984 GECİCİ TAHMİNLERİ

TUSİAD Ekonomik Tahmin Grubu halen bilgisayarda geliştirilen programlar yoluyla yıllık verileri dayanan orta vadeli bir ekonomik tahmin modeli üzerinde çalışmaktadır. Model, ana ekonomik sektörlerde üretim, istihdam, fiyatlar, yatırımlar, dış ekonomik denge, para/kredi gelişmeleri ile ilgili tahminler, bir sonraki yıla ait hükümet ekonomik programının ve bütçenin değerlendirilmesi yanında, alternatif ekonomik politika senaryolarının denemesinde kullanılacaktır. Bu model çalışması sürekli bir faaliyet olup, değişen ekonomik yapı ve ekonomi politika atmosferine göre revize edilip, daha ileri düzeylerde geliştirilebilecektir.

Model çalışmasının ilk aşamasında bir TUSİAD Bilgi Bankası teşekkül ettirilmıştır. Bu veri bankası milli ekonomi yanında dünya ekonomisi ile ilgili ekonomik ve sosyo-ekonomik çeşitli istatistikleri barındırmakta olup, bu bilgiler zaman serileri halinde Türk ekonomisi için planlı dönem başlangıcı yıllara kadar uzanmaktadır. Tahmin modeli bu bilgilerden faydalanılarak geliştirilmektedir. Model ilk aşamalarında kesin sektör önümüzdeki aylarda alacak ve ürettiği tahmin sonuçları (tüm sistemin çözümü) ile birliktelyayı bir rapor halinde sunulacaktır. Modelin çözümü halen kısmi olarak gerçekleştirilmiş olup, diğer kaynaklardan alınan bilgilerle de yardımıyla yapılan bu tahminler geçici niteliktedir. 1983 Aralık sonunda alınan ekonomik kararlar ışığında 1984 ve 1985 için geniş kapsamlı yeni tahmin ve değerlendirme yapılacaktır.

TUSİAD Tahminleri:

Milli Gelirin 1984 yılında son beş yılın en yüksek artış hızı olan yüzde 4.6 oranında artması beklenmektedir. 1983 yılında yüzde 0.7 oranında gerilemiş olan tarımsal katma değerin 1984 yılında uzun dönemde trendine uygun olarak yüzde 3.2 oranında artması, sanayide geçen yılın yüzde 6.3'lük gelişme hızının yüzde 6.6'ya yükselmesi ve tarım ve sanayideki gelişmelerden etkilenen hizmet sektörlerinin geçen yılın yüzde 3.5'ine mukabil yüzde 4 oranında artması beklenmektedir. Üç ana sektördeki gelişmelerin sonucu olarak GSYİH 1984 yılında yüzde 4.4 oranında, GSMH ise yüzde 4.6 oranında artacaktır. GSMH'nin daha hızlı artması dış faktörlerin içinde beklenen artışlardan kaynaklanmaktadır. Bu suretle 1968 fiyatlarıyla GSMH 1983'de 231.4 milyar TL.sından 242 milyar TL.sına yükselinecektir. Nominal GSMH 1983'de 11.314 milyar TL.sından 1984'de 15.500 milyar TL.sına yükselinecektir. Nominal GSMH'deki artış hızı yüzde 37, reel artış hızı ise yüzde 4.6 dolayında olacaktır.

1984 GSMH TAHMİNLERİ (Milyar TL)

Artış Hızı	1983 (Tahmin)	1984 (Tahmin)	Artış Hızı
%3.2	49.4	51.0	%3.2
%6.6	61.1	65.1	%6.6
%4.0	116.1	120.7	%4.0
%4.5	226.6	236.8	%4.5
%4.4	230.7	240.9	%4.4
%4.6	231.4	242.0	%4.6
%37.0	11314	15500	%37.0
%4.6	11314	11834	%4.6
%57.1	0.7	1.1	%57.1

YATIRIM/TÜKETİM TAHMİNİ

	1983 Tahmini	1984 Tahmini	(Milyar TL) Artış Hızı %
Toplam Yatırımlar	2226	2342	5.2
Kamu Sektörü	1284	1386	8.0
Özel Sektör	942	956	1.5
Toplam Tüketim	9343	9694	3.8
Kamu	1155	1207	4.5
Özel	8188	3.7	8487
Toplam Kaynaklar	11569	12036	4.0
Kaynak Açığı	255	202	

İSTİHDAM (1984 Tahmini)

	Katma Değer Artışı	Produk- tivite Artışı	İstih- dam Artışı	İ s t i h d a m 1983	1984
Tarım Dış Sektör	%4.85	%2.5	%2.3	6140900	6281700

ENFLASYON TAHMİNİ	
1983	%40
1984 Sonu	%25
1984 Ortalaması	%32

Tarım dışı sektörlerde 1983'te 6.140.900 kadar istihdam olduğu, 1984 yılında tarım dışı sektörlerde yüzde 4.85 oranında katma değer artışının yüzde 2.3 oranında istihdam artışı sağlayacağı tespit edilmiştir. Bu suretle 140.800 kişilik istihdam artışıyla tarım dışı sektörlerde istihdamın 6.140.900'den 6.281.700'e yükselmesi beklenmektedir. İşçi başına produktivite artışının yüzde 2.5 olacağı varsayımı yapılmıştır.

1983 sonunda yüzde 40 olan enflasyon oranının 1984 sonunda yüzde 25'e indirileceği, 1984 yılı ortalamasının ise yüzde 31 civarında olacağı tahmin edilmektedir.

Vergi gelirlerinin enflasyon oranının altında bir hızla artacağı GSMH'ya karşı vergi esnekliğinin 65'e kadar düşeceği ve yüzde 24 oranında bir artışla 1983 yılında 1.850 milyar TL. olarak tahmin edilen vergi gelirlerinin 1984 yılında 2.294 milyar TL.sına yükseleceği tahmin edilmiştir.

Dis tılsıklar bakımından olumlu bir yıl olması kuvvetle muhtemeldir. Alınan para, döviz, vergi, teşvik ve diğer liberalizasyon tedbirlerinin ihracat, ithalat ve işçi gelirleri üzerinde olumlu etkiler yapması beklenmektedir. 1983'de 6 milyar dolar olarak tahmin edilen ihracatın 1982 yılındaki performansına yakın bir şekilde gelineceği ve yüzde 20 artışla 7.2 milyar dolar olması beklenmektedir. 9 milyar dolar civarında oluşan ithalatın ise 1984 yılında yüzde 6.7 artışla 9.6 milyar dolar olacağı tahmin edilmiştir. Buna göre 1983 yılında 3 milyar tahmin edilen dış ticaret açığının 1984 yılında 2.4 milyar dolara gerilemesi beklenmektedir. İşçi dövizlerinden alınan tedbirlerden olumlu etkileneceği ve 1983'de 1.5 milyar dolardan 2.4 milyar dolara yükseleceği tahmin edilmiştir.

DIS EKONOMİK DENGİ

(Tahmin)

	1983	1984	% Artış
Ihracat	6.0	7.2	%20
İthalat	9.0	9.6	%6.7
İşçi Dövizleri	1.5	2.4	%1.5
Ticaret Dengesi	-3.0	-2.4	
(Ihracat+İşçi Dövizleri)	-1.5	0	
- İthalat			

Bu suretle ihracat + işçi dövizinin 1984 yılında ithalatı tamamen karşılayacağı tahmin edilmiştir. 1983 yılında ihracat ve işçi dövizlerinin toplamı ithalatın 1.5 milyar dolar altında idi. Bu suretle ihracat + işçi dövizinin ithalatı karşılama oranı 1983'de yüzde 83.3'ten 1984'de yüzde 100'e yükselecektir.

İnsaat faaliyetleri hem sayı, hem de yüzölçümü olarak 1984 yılında olumlu gelişmeler gösterecektir. Biten inşaatın yüzölçümünde yüzde 5.1'lik başlayan inşaatların yüzölçümünde ise yüzde 20'lik artışlar olacağı tahmin edilmiştir.

1983 yılında gerilemiş olan reel tasarruf mevduatının 1984 yılında yüzde 30 civarında artış göstermesi beklenmektedir. Tasarruf mevduatının artış oranı nominal olarak yüzde 70 olacağı tahmin edilmiştir. Artışların yılın ilk yarısında yoğunlaşacağı beklenmektedir.

1983 YILI EKONOMİK ÖNLEMLERİ

2	Ocak	: Gelir ve Kurumlar Vergisi yasası değişikliği yürürlüğe girdi.
6	Ocak	: İmalat Sanayi yönetmeliği yürürlüğe girdi.
12	Ocak	: Maliye Bakanlığının tebliğine göre, yurda getirmesi zorunlu döviz kazancı bulunanlar kazançlarının yüzde 5'i tutarında döviz tevdiat hesabı açtırabilecekler.
25	Ocak	- Bakanlar Kurulu kararına göre, teşvik belgesine dayalı özel kesim ile kamu kesiminin yatırım malları ile halatından kur farkı alınmayacak.
25	Ocak	: Geçici ithal malları listesi daraltıldı.
26	Ocak	: Vergi Usul Kanunu genel tebliği yayımlandı. Maliye Bakanlığınca inceleme raporları dışındaki takdir işlemleri için takdir komisyonlarına basvurulacağını açıkladı.
27	Ocak	: Bakanlar Kurulu, ihtiyaçlarını 2490 sayılı arttırma eksiltime yasaasına göre sağlayan kuruluşların sözleşmelerine değişik fiyat esasını içeren kayıt koyacağına kararlandı.
30	Ocak	: AET'nin Türkiye çıkışı bazı tarım ürünlerinin topluluğa ithalatında uygulanacak indirimi, tarife hadleri belirledi.
1	Şubat	- Tekel maddelerine yüzde 19-30'a varan zamlar yapıldı.
1	Şubat	: Menkul kıymetler alım satımları menkul hizmetler tanzim fonuna yatırımları miktar ile ilgili Sermaye Piyasası Kanunu sirküleri yayımlandı.
6	Şubat	: Maliye Bakanlığınca gelir vergisi kanununda yapılan değişikliklerin uygulama esaslarına açıklık getiren 4 genel tebliği yayımlandı.
8	Şubat	: Sigortalıların prim ve ödeneklerinin hesabında esas tutulacak günlük kazançlar Bakanlar Kurulu kararıyla belirlendi.
9	Şubat	: Sermaye Piyasası Kurulunun Sermaye Piyasası Kanununa tabi olan anonim ortaklıkların uyacakları esaslar ile ilgili tebliği yayımlandı.

- 13 Şubat : Sermaye Piyasası Kuruluna anonim ortaklıkların finansal tablolarına ilişkin esasların tebliği yayınlandı.
- 17 Şubat : Ege ekici tütün piyasası 335 TL. başfiyatla açıldı.
- 23 Şubat : Özel dış krediler ve faiz eşlendirme fonu hakkında Maliye Bakanlığı tebliği yayınlandı.
- 24 Şubat : Bazı kamu alacaklarının özel uzlaşma yolu ile tahsiline ilişkin kanun yayınlandı.
- 3 Mart : Merkez Bankasının tahvil ve altın üzerine avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranını belirleyen tebliği yayınlandı.
- 12 Mart : Devlet Yatırım Bankası tarafından KİT'lere satılan tahviller faiz oranları ile ilgili değişiklikler kararı tebliği yayınlandı.
- 15 Mart : Yeniden değerlendirme ile ilgili vergi usul kanunu genel tebliği yayınlandı. Yabancı sermayeli kuruluşlar, vergi açısından tam mükellefler ise yeniden değerlendirme yapabilecek.
- 21 Mart : İmar affı ile ilgili kanun yayınlandı.
- 22 Mart : Maliye Bakanlığının bazı kamu alacaklarının özel uzlaşma yolu ile tahsili hakkındaki kanunun uygulanmasına ilişkin tebliği yayınlandı.
- 23 Mart : Maliye Bakanlığının damga vergisi kanunu genel tebliği yayınlandı.
- 26 Mart : Demir ithalatının serbest bırakılmasına ilişkin ithalat rejiminde yapılan değişiklik sirküleri yayınlandı.
- 30 Mart : Petrol kanununda değişiklikler yapan kanun yayınlandı.
- 31 Mart : Montaj sanayii talimatı sirküleri yayınlandı.
- 3 Nisan : Maliye Bakanlığının 3 ve 4 no.lu özel uzlaşma genel tebliğleri yayınlandı.
- 6 Nisan : Maliye Bakanlığının özel pişmanlık konusuna açıklık getiren tebliği yayınlandı.
- 7 Nisan : Para ve sermaye piyasalarının yeniden düzenlenmesi hakkındaki yetki kanunu yayınlandı.
- 9 Nisan : Maliye Bakanlığının kayıp ve beyan dışı kalmış yurt içindeki ve dışındaki dövizlerin TC Ziraat Bankasına yatırılarak döviz tevdiat hesabına ilişkin tebliği yayınlandı.

14	Nisan	: Kat mülkiyeti kanununda değişikliklerin kanunla- yınlandı.
25	Nisan	: Gider vergileri kanunundaki tablolari vergi oranla- rının degisiklik kararı Bakanlar Kurulunca yayınlandı.
28	Nisan	: Bayındırlık Bakanlığının yurt dışındaki müteahhitlik hizmetlerine ilişkin karar yayınlandı.
30	Nisan	: Sanayi ve Teknoloji Bakanliği, 1983 yılı ithalat re- jimii II Liberasyon listesinde yer alan bazı maddeler rin ithalatına ilişkin sirküler yayınlandı.
4	Mayıs	: Genel işler işkolundaki toplu sözleşmenin tesmil ka- rarı yayınlandı.
7	Mayıs	: Sendikalar ve toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt ka- nunları yayınlandı.
8	Mayıs	: Adalet Bakanlığının asgari ücret tarifeleri tebliği yayınlandı.
11	Mayıs	: Maliye Bakanlığının inceleme ve tarhiyat safhasında bulunan vergiler ile ilgili tebliği yayınlandı.
14	Mayıs	: Gümrük ve Tekel Bakanlığının endekslemeye ve tesccile tabi tutulan gümrük ve vergi resimlerinden alınması gereken faizlerle ilgili tebliği yayınlandı.
18	Mayıs	- Türk parasının kıymetini koruma kanunu hakkında 17 sayılı karara ilişkin bedelsiz ithalat ile ilgili tebliği yayınlandı.
21	Mayıs	: Gider vergilerine ilişkin ilk madde indirimi tebliği yayınlandı.
20	Mayıs	: İktisadi Devlet Teşekkülleri ve kamu İktisadi Kuru- lusları hakkındaki kanun hükmündeki kararname yayın- landı.
24	Mayıs	: Maliye Bakanlığının vergi usul kanunu genel tebliği yayınlandı.
28	Mayıs	: Turizm yatırım ve işletmelerin nitelikleri yönetme- liğinin yürürlüğe konulması ile ilgili yönetmelik yayınlandı.

- 29 Mayıs : DPT'nin yatırım ve teşvik yönlendirilmesiyle ilgili tebliği yayınlandı.
- 31 Mayıs : Maliye Bakanlığının Türk parasının kıymetini koruma hakkındaki 17 sayılı karara ek 7/18015 sayılı tebliği yayınlandı.
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının, elektrik ücretlerinin yeniden düzenlenmesine ilişkin iki tebliği yayınlandı. Elektrik fiyatları yüzde 7-17 arasında değişen zam yapıldı.
- 1 Haziran : Kömür fiyatları yeniden ayarlandı. Taşkömürü ile kok kömürünün fiyatı yüzde 17 düşürüldü. Sanayi ve ısınma amacıyla kullanılan linyit kömürüne ise yüzde 18 zam yapıldı.
- 8 Haziran : Birinci grup ekimlik buğday taban fiyatı geçen yıla oranla yüzde 16.7 artışla 28 lira olarak açıklandı.
- 9 Haziran : İhracatta vergi iadesi listelerinde sanayi ürünleri ve inşaat malzemeleri lehine değişiklik yapıldı.
- 15 Haziran : Yeni faiz oranlarına ilişkin Merkez Bankası tebliği yayınlandı. Tebliğe göre, vadesiz tasarruf mevduatı yine yüzde 20 oranında faiz verilecek, 6 aldan 1 yıl kadar olan vadeli mevduata yüzde 35, bir yıl vadeli mevduata ise yüzde 40 oranında faiz ödenecek.
- 21 Haziran : 1983 kampanyası şeker pancarı fiyatı kilo başına 6 lira olarak belirlendi.
- Özel uzlaşma genel tebliği yayınlandı.
- 22 Haziran : Para ve Kredi Kurulu, küçük baş, büyük baş, canlı hayvan ihracından alınmakta olan destekleme ve fiyat istikrar primlerini yeniden düzenledi. Küçük baş hayvan ihracından alınan prim 1200 liradan, 2000 liraya çıkarıldı.
- 29 Haziran : SSK konut kredisi yönetmeliği yeniden düzenlendi.
- 30 Haziran : İhracatta vergi iadesi konumu kapsam tesbitine ilişkin sirküler yayınlandı.
- 1 Temmuz : Ticaret Bakanlığının II. sayılı liberasyon listesinde bulunan bazı malların yeniden düzenlenmesine ilişkin sirküler yayınlandı.
- 9 Temmuz : AET'ye tekstil ürünleri ihrac esasları hakkındaki sirküler yayınlandı.
- 16 Temmuz : DESİYAB, yetkili bankalar listesine alındı.

19	Temmuz	: Turizmi geliştirme fonunun esaslarını belirleyen Ba- kanlar Kurulu kararı yayınlandı.
21	Temmuz	: İDT ve KİK'in hakkında 60 sayılı kanun hükümlerinde geçici 6. maddede 1. fıkranın değiştirilmesine ilişkin kararname yayınlandı.
23	Temmuz	: Bankalar hakkında kanun hükmünde kararname yayınlandı.
24	Temmuz	: İhracatın teşviki ile ilgili tebliğ yayınlandı.
25	Temmuz	: Petrol ürünleri ile demir celik ürünlerine zam yapıldı. Benzin ve fuel oil'e yapılan zam oranı yüzde 7.8 ile yüzde 8.2 arasında değişti. Demir celik ürünleri- nin fiyatı ton başına 3.000 lira oldu.
28	Temmuz	: Faiz farkı fonunun kaynakları artırıldı.
10	Ağustos	: Maliye Bakanlığının haricden yatırım izni alan gerçek ve tüzel kişilerle ilgili tebliği yayınlandı.
13	Ağustos	: Tasfiye halindeki bankaların tasfiyelerini hızlandı- rılması hakkındaki kanun yayınlandı.
18	Ağustos	: IMF ile Milletlerarası İmar Bankasına katılma payı- nın artırılması hakkındaki kanun yayınlandı.
19	Ağustos	: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 1984 yılı ithalat rejimi çalışmalarını ile ilgili sirküleri yayınlandı.
19	Ağustos	: Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerine ilişkin tebliğ yayınlandı.
20	Ağustos	: Gider vergilerine ait ilk madde indirim tebliği ya- yınlandı. Gümrük ve Tekel Bakanlığının gümrük vergi- lerinin taksitlendirilmesi ile ilgili tebliği yayın- landı.
21	Ağustos	: Garantisiz ticari borçların tasfiyesi ile ilgili Ba- kanlar Kurulu kararı yayınlandı.
25	Ağustos	: Kur farkı fonu kurulmasına dair Türk Parasını Koruma Kanunu hakkındaki 27 sayılı Bakanlar Kurulu kararı yayınlandı.
29	Ağustos	: Anonim şirketlerin kuruluş veya sermaye arttırılma- rındaki bloke ve çözümü işlemleri yeniden belirlen- di.
31	Ağustos	: İhracat rejimi kararının 28'nci maddesi değiştirildi.
3	Eylül	: Ham soya yağı, ayçiçek yağı, sodyum bikromat ve pol- yester cins ithalinde destleme ve fiyat istikrar fonuna alınacak primler yeniden belirlendi.

- Karma iplik ihracında destekleme ve fiyat istikrar fonuna kilo başına 1 TL. prim alınacak.
- 7 Eylül : 1 milyon liraya kadar olan kredi işlerinde hesap durumu aranmayacak.
- 8 Eylül : Bazı maddeler için yeni ilk madde indirim nisbetleri belirlendi.
- 10 Eylül : Yurtdışı müteahhitlik belgesi almış ve yurtdışında taahhüt üstlenmiş gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışındaki makina ve teçhizatlarının geçici ithal esasları belirlendi.
- 21 Eylül : DPT Teşvik Uygulama Dairesi Başkanlığının bazı mamullerine geçici vergi iadesi uygulamasına ilişkin tebliği yayınlandı.
- 22 Eylül : 1984 yılı geçiş programının uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesine dair karar verildi.
- 24 Eylül : Bakanlar hakkında 70 sayılı kanun hükmünde kararnameye ilişkin tebliğ yayınlandı.
- 25 Eylül : 1984 mali bütçesi 3 trilyon 250 milyar lira olarak belirlendi.
- Bankalar ayırdıkları kanuni yedek akçelerine tekabül eden tutarın genel kuruldan 15 gün sonra Merkez Bankasına yatıracaklar.
- 6 Ekim : Ödünç para verme işleri hakkındaki kanun hükmünde kararname yayınlandı.
- Menkul kıymetler borsası hakkında kanun hükmünde kararname yayınlandı.
- TC Merkez Bankası kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kararname yayınlandı.
- 9 Ekim : Ödünç para verme ve menkul hizmetler borsalarının çalışma esasları yeniden belirlendi.
- 14 Ekim : Tasfiye halindeki bankerlerin tasfiyelerinin hızlandırılması hakkındaki kanunun uygulanmasına ilişkin kararname yayınlandı.
- 15 Ekim : 6762 sayılı TTK'nun 1264'ncü maddesinin üçüncü fıkrası ile 1404-1406'ncü maddelerinin değiştirilmesine ilişkin kanun yayınlandı.
- 18 Ekim : Maliye Bakanlığının yüzde 25'den fazla amortisman uygulanacak maddelerle ilgili tebliği yayınlandı.

19	Ekim	: İller Bankası kanunundaki değişiklik yayınlandı.
20	Ekim	: Bağ-kur kanununda değişiklik yayınlandı.
21	Ekim	- Montaj sanayi talimatı yürürlükten kaldırıldı.
22	Ekim	: Tütün desteklleme ve istikrar primleri yeniden belirlendi.
25	Ekim	: İDT ve KİK kanunu yayınlandı.
1	Kasım	: Tasarruf mevduatı sigorta fonu yönetmeliği yayınlandı.
3	Kasım	: Bitkisel yağ ve yağlı tohum ile mamul yağ ithaline izin vererek kararname yayınlandı.
8	Kasım	- Yer fıstığı desteklleme alım fiyatları 105 TL/kg. olarak belirlendi.
3	Kasım	- Soya küspeşi fiyatının 60 TL/kg. olarak belirlenmesi-ne ilişkin para ve kredi kurulu tebliği yayınlandı.
8	Kasım	: Serbest bölgeler teşkilatı hakkındaki kanun hükmünde-ki kararname yayınlandı.
12	Kasım	: Kamulaştırma kanunu yayınlandı.
11	Kasım	- TMO arpa ithaliyle görevlendirildi.
11	Kasım	: Devlet ihale kanununda değişiklik yapıldı.
12	Kasım	: Antalya ve Mersin limanları serbest bölge olarak ka-bul edildi.
13	Kasım	: Sermaye piyasası kurulunun katılma intifa senetleri ihracına ilişkin tebliği yayınlandı.
14	Kasım	- Sermaye piyasası kurulu kara istirakli tahvil ihracı-na ilişkin tebliği yayınlandı.
14	Kasım	: Nükleer enerji santralleri kurumu kuruldu.
15	Kasım	: Turizm yatırım ve işletmeleri nitelikleri yönetmeli-ğinde değişiklik yapıldı.
18	Kasım	: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı akaryakıt peraken-de azami satış fiyatları yeniden belirlendi.
19	Kasım	: SSK kanununda değişiklik yayınlandı.
29	Kasım	- SSK konut kredisinin tavanı 900 bin liraya çıkarıldı.
		: İhracatın teşvik kararı çerçevesinde ithalat yapan sanayicilere müeyyide uygulanmayacak.

- 30 Kasım : Katma bütçeli idareler 1984 mali yılı bütçe kanunu yayınlandı.
- Sendikalar kanununda değişiklik yapıldı
- 1 Aralık : Sanayi sicil belediyesinin geçerlilik süresi 30 Mart 1984'e kadar uzatıldı.
- 3 Aralık : Kamu kuruluşlarının düzenlenmesi konusunda KHK çıkarma yetkisinin süresi uzatıldı.
- 4 Aralık : Merkez Bankası nezdinde petrol arama ve petrolle ilgili faaliyetleri düzenleme fonu kuruldu.
- Gümrük muhafaza yönetmeliğinde değişiklik yapıldı.
- 19 Aralık : Banka faiz oranlarını belirlemeyetkisi yeniden Merkez Bankasına verildi.
- Faiz oranları ile ilgili düzenlemeler yayınlandı. Buna göre banka faiz oranları üç ayda bir yeniden belirlenecek.
~~X~~ Banka ve sigorta muamelesi vergisi yüzde 15'den yüzde 3'e düşürüldü.
- 20 Aralık : Tahvil ve mevduat sertifikası faizleri ile kâr paylarından da tevkifatı yüzde 20'ye indirildi.
- 21 Aralık : Madenlerden alınacak devlet hakkı tarifesi açıklandı.
- 26 Aralık : Akaryakıt fiyatlarına yüzde 2.4 ile yüzde 2.9 oranında zam yapıldı.
- 27 Aralık : Ziraat Bankası kredilerine uygulanan faiz oranları 5 ile 20 puan arttırıldı. Yeni faiz oranları 1 Ocak 1984 tarihinden itibaren uygulanacak.

